

KOMÁROMI JÁNOS

**SZÉP VAGY,
MAGYARORSZÁG!**

BUDAPEST
GÉNIUS KÖNYVKIADÓ RT.
KIADÁSA

Copyright by Genius, Budapest.

Kunossy rt. Budapest.

ELSŐ FEJEZET

Arra a hirre, hogy a cserkészek országos vezető-tisztje nevezetes útra készül, Jánoska kiscserkész-jelöltnek csap föl s mindenáronrészese akar lenni a nagy vállalkozásnak

Úgy június vége táján hire ment, hogy a cserkészek országos vezető-tisztje rendkívül érdekes útra készül. Nevezetesen föltette magában, hogy a legközelebbi napokban elindul s fölkeresi a megcsonkított ország maradék-szépségeit. Mert csak így érezhetjük át minden szörnyűségével, mit veszítettünk a valóságban: a Magas-Tátra ormait, a Fátrát, melynek oldalából pásztortüzek lobognak szeptemberi estéken a távoli völgyek felé; a Verhovinát, hol az ősvadonban medvék hancúroznak a tisztásokon... Csak így riadhatunk reá, hogy kétségbeejtő tiz esztendő óta — iszonyatos messzeségekből — lankadatlanul integet nekünk havasfejével a Bucsecs meg a Negoj, hogy nem miénk már a Szent Anna-tava s tiz esztendő óta csak fájdalmas vágyainkkal szállhatunk már el a Vaskapu-szorosig, mely szüntelenül arra emlékeztet mindnyájunkat, hogy ott volt régi hazánk határa... Ezzel a csonkaországra tervezett gyalogutazással önmagában is erősíteni szerette volna a hitet, hogy a mienk lesz még Arad városa, hol a tizenhárom mártir-tábornok csontjai pihennek s táncolni fogunk mi még a felszabadult nyugati végeken, mely tájakon Béri Balogh Ádám kurucái kergették valamikor maguk előtt a darulábú németeket..

Nem egyedül indult az országos vezető-tiszt, hanem magával akarta vinni az ország két olyan diákját, aki a legjobb tanuló az osztályban s egyben a legkiválóbb cserkész is. A nyári szünidőre ez lett volna jutalma nagyszerű érényeiknek.

Jánoska édesapja — valami négy nappal az indulás előtt — ebéd vége körül az országos vezető-tiszt eredeti ötletéről beszélt a feleségének s lelkesedéssel nyilatkozott a pompás útitervről, amikor fel-fülett fia is, a Jánoska. Jánoska mindössze egy héttel előbb tette le az elemi-iskolai elsőosztály vizsgáit, hiszen alig volt még hétesztendős. Abban a pillanatban, amikor édesapja az érdekesnek Ígérkező nagy kiránduló-útról beszélt lelkesen az anyukájának, éppen falovát nyergelte, hogy reávetvén magát a paripára, kivont karddal induljon ütközetbe összes ellenségeink ellen. Ámde hallván, mi készül a cserkészeknél, édesapja elé állt:

—Apukám, én is el fogok menni!

—Kis legényke vagy te még ahhoz, fiam, — próbálta felvilágosítani az édesapja.

Ámde Jánoska nem engedett a magáéból:

—Azért én mégis elmegyek! Már apukával is voltam turistáskodni és sohase nem fáradtam el...

—Csakhogy ez igen nagy ut lesz ám, fiam! Aztán kiscserkész is csak egy esztendő múlva lehetsz, mert nyolcéves korod előtt oda sem vehetnek föl.

Hiába volt azonban minden okos szó, Jánoska állhatatos maradt:

—Hát akkor mondd meg az országos vezető-tiszt bácsinak, hogy vegyen fel kiscserkésznek! Mindig hallgatni fogok arra, amit parancsol nekem!

—De minek is mennél már most a nagyvilágba?

— próbálta lebeszélni az édesapja. — Lehetetlen gondolat ez, verd ki a fejedből, fiam!

Ám a mindenre elszánt elemi-iskolai másodosztályú nebulónak (mert a vizsga után annak számított már!) nem lehetett az eszére beszélni. így felelt, katonás testtartásban:

— Azért akarok én is elmenni a vezető-tiszt bácsival, mert szeretném meglátni az erdőbe Mackó bácsit, aztán Zebulont meg Dorkát...

Jánoska tudniillik szentül hitte még ebben a korban, hogy a mesebeli medvecsalád a valóságban is él. Miután pedig semmi okos szó, rábeszélés nem használt s még az édesanyja könnyei sem hatották meg, édesapja elhatározta, hogy beszélni próbál az országos vezető-tiszttel...

Másnap délelőtt csakugyan vette a kalapját, hogy fölnéz a Cserkész-Szövetségbe: hátha mégis lehetne tenni valamit... Már az előszobában volt Jánoska édesapja, amikor utánafutott az ádáz lurkó:

—Apukám, áztat is mondjad meg az országos vezető-tiszt bácsinak, hogy sohase nem leszek fáradt és nem fogom azt mondani, hogy az országos vezető-tiszt bácsi vegyen fel a hátára!

—Jó, jó, — szólt vissza az édesapja. — Majd meglátom, mit tehetek az érdekedben. Elvégre cserkésztestvéreink is vannak, amelyeket nem lehet át-hágni!

—Csak beszéjjél velők — biztatgatta Jánoska az apját —, hogy vegyenek fel farkaskölyöknék!

Édesapja megcsókolta a makacs fiatalembert s elment.

Félóra múlva bekopogtatott a Cserkész-Szövetségben. Az országos vezető-tisztet ép a hivatali he-

lyiségben találta, amint utolsó intézkedéseit tette meg a nagy útra.

Délceg ember volt az országos vezető-tiszt s régi barátság szálai fűzték Jánoska édesapjához. Míg el nem némultak a nagy háború ágyúi, a csatatereken forgott hősi elszántsággal, amikor aztán összeomlott felettünk minden s erőre-kapott ellenségeink kezdtek előnyomulni szentséges határaink ellen, az egykori daliás főhadnagy — régi századának néhány emberével — vérét hullatva szállt szembe a nyomorult idegenek ellen.. Azóta keserves tíz esztendő múlt el. Tíz esztendő után az összes cserkészek legelső tisztje lett az egykori vitéz főhadnagy.

A régi barátsággal fogtak kezét s örültek egymásnak. Akkor aztán Jánoska édesapja előadta elejétől-végig, mi járatban is lenne voltaképpen...

A vezető-tiszt maga elé gondolkozott:

— Bajos, barátom, bajos. Mert törvény van reá, hogy nyolcesztendő s kora előtt senki sem lehet kiscserkész. De majd kiokoskodunk valamit.

S úgy is lett.

Az országos vezető-tiszt a szomszédos szobából rögtönzött értekezletre hívta össze a Cserkész-Szövetség különböző alosztályainak előadóit s az egyes szakértőket. Hamarosan döntöttek is. Hangzott pedig ez a döntés olyanképpen, hogy Jánoska kivételes engedéllyel cserkészruhát ölthet s vásárolhat hozzá minden néven nevezendő cserkész-fölszerelést »a cserkészlet iránt érzett lobogó lelkesedés« címén.

Jánoska apja köszönetet mondott a megértő határozatért s a következő kérdéssel fordult az országos vezető-tiszthez:

—Egyszóval leszel oly szíves, Ede barátom, s fiamat magaddal viszed a nagy útra...

—Nem bánom, — válaszolt előzőkenyen a rokonszenves vezető-tiszt. — Attól félek csak, hogy a kisöreg idő előtt ki talál dűlni a nagy vállalkozásban.

Jánoska édesapja azonban megnyugtadni igyekezett a barátját:

— Nem hinném. János fiam kijelentette ugyanis,, hogy bármennyire elfáradna majd, sohasem fog föl-kéredzkedni a hátára.

Az összegyűlt cserkészvezetők harsányat nevettek, maga a vezető-tiszt mosolyogva nyújtott kezét:

— Megpróbálhatjuk.

S elbúcsúztak egymástól.

Ilyen előzmények után történt, hogy Jánoska másnap — apja meg édesanyja kíséretében — a cserkészboltba indult el, ahol a világon minden kapható (éspedig a képzelhető legolcsóbb árban!), amire csak szüksége lehet egy magyar cserkésznek.

A boltban, mintha csak véletlenül történt volna, már várt reájuk Molnár Frici bácsi, a Szövetség külpolitikai előadója, akinek tekintélye vetekszik egy valószínűs külügyminiszterével. Frici bácsi, ámbár monoklija fenyegetőn szokott megvillanni, egyike a legjobb embereknek a világon. Most is látszatra szigorúan nézett végig Jánoskán, aki tisztelegve állt meg előtte s cserkészsmódra köszönt:

— Jó munkát!

Frici bácsi ugyancsak cserkészüdvözléssel válaszolt:

— Légy résen!

S akkor azt kérdezte tőle keményen:

— Aztán mi szeretnél lenni?

—Farkaskölyök, — felelt Jánoska, még mindig tisztelgő állásban s a szemét félpillantásra le nem vette volna a szigorú tartású cserkésztisztről.

—Hát aztán? — faggatta tovább Frici bácsi.

—Cserkész, meg parancsnok!

—S még később?

Jánoska nyelt egyet, de nem hátrált meg. Bátoran vágta ki:

— Országos vezető-tiszt!

Hanem itt már Frici bácsi sem birta a komolyságot. Kénytelen volt fölnevetni:

— Jól van, öcsém! Látod, ezt már szeretem! S akkor keztfogván Jánossal, üdvözölte a Szüleit is.

Székely stílusban berendezett, barátságos és vonzó hely a Cserkészek Boltja, ahol figyelmesen és jókedvben szolgálnak ki mindenkit. Molnár Frici bácsi, aki értesült már a Jánoska vakmerő tervéről, személyesen intézkedett, hogy mindent megkapjon a fiatalember, amire csak szüksége van.

S odaszólt a személyzetnek:

— Adjanak csak le egy cserkészapród-sapkát, mert leendő kiscserkésznek nem jár még kalap!

Négy sapka is előkerült ugyanegy pillanatban. Azt, amelyik passzolt a Jánoska fejére, oldalt tették.

— Most kérnék egy cserkészinget, — intézkedett Frici bácsi. — A lehető legkisebb méretűt!

Az is meglett. Akkor megparancsolta Frici bácsi, hogy szabjanak le annyi szövetet, amennyiből cserkészkabát és cserkész nadrág telik ki egy ilyen tökmag részére. Jánoska ugyanis annyira aprótermetű volt még e június hónapban, hogy reávaló cserkészruhát nem lehetett volna találni a világ összes cserkészeinek boltjaiban.

És mialatt a szülők elfogódva hallgattak, hogy János csak nem enged konok elhatározásából, hanem világgá akar menni, Molnár Frici bácsi tovább kommandírozott:

— Kérek egy derékszíjat, meg egy nyakkendőt! De kék legyen, mert zöldszinű nyakravaló csupán fogalmat tett nagy cserkészeknek jár!

S egymásután került le minden a polcokról: hátizsák, cserkészkesz, kis bakancs, lábszárvédő, körgallér (melyet a hátizsákba kell majd beledugni), kulacs és csajka, térképtartóban térkép, csákány és ásó, kötelet azonban nem adtak Jánoskának, mivel az csak rendes cserkészt illet meg, kapott azonfelül egy nyurga cserkészbotot, vettek a szülei egy kicsiny fényképezőgépet (hadd legyen meg az is!), nem maradtak ki a jegyfüzetek sem, ámbár valószínű volt, hogy Jánoska napló helyett oroszlánt, baglyot meg rézkígyót fog majd rajzolni belé. Sorrakerült később a többi kellék is: a megfelelő élelmiszer konzervekben, sátorlap a hozzávalókkal, szalmazsák, takaró, örsi-zászló, lámpa, a rangjelzés ellenben elmaradt, mivelhogy Jánoskánál nem lehetett még szó semminemű rangjelzésről

— Hiányzik még valami? — kérdezte hangosan Frici bácsi.

A segédek udvariasan feleltek:

— Minden rendben van!

— Tévedés, — akasztotta meg őket a külügyi előadó. — Iránytűt még nem kaptunk!

De itt már Jánoska is közbekotyogott:

— Minek az az iránytű, kérem szépen?

— Annak, öcsém, hogy tudjatok majd tájékozódni, — adta meg a felvilágosítást Frici bácsi. — Mert viharba juthattok, amikor nem látni semmit,

sűrű éjszaka lephet meg, vagy eltévedhettek valami rengetegben.

Jánoska rábólogatott:

—Akkor jó lesz az iránytű. És tessék mondani Frici bácsi, vannak sárkányok a nagy erdőkbe?

—Ha találkozunk velők, akkor lesznek, — válaszolt titokzatosan Frici bácsi, miközben észrevétlenül mosolygott.

És mialatt vele mosolygott az egész személyzet, a külügyi előadó odaszólt az egyik segédnek:

— Tollat is kérek a sapkához... A lehető legnagyobb!

S már hozták is a tollat. Hanem olyan egy toll volt az, hogyha Jánoska mellé állították volna, hát fölért volna a csipőjéig. Frici bácsi azonban nem állította melléje, hanem az új sapkához tűzte s ugyanakkor János fejébe nyomta a sapkát:

— Ezt a tollat ráadásul kapod!

Nagy kitüntetés volt az mindenképpen. Hogy a Cserkész-Szövetség külügyi előadója egyetlen kézmozdulattal a Cserkészek Boltjának leghosszabb tollát ajándékozza oda egy olyan süvölvénynek, aki még farkaskölyök-számba sem mehetett, olyan eset volt az, amelyhez fogható nem fordult még elő addig a boltban. Megérezhette ezt Jánoska is, mert — miközben tisztelgő-állásba vágta magát — a meghatottságtól remegni kezdett a szájaszéle:

—Igen szépen köszönöm, Frici bácsinak...

—Most tehát rendben volnánk, — jegyezte meg Frici bácsi. — Csak a szabó lenne hátra még!

Abban a pillanatban kéznél is volt már a cserkészek szabója, centiméterrel a kezében, hogy mértéket vegyen Jánoskáról. És mialatt mértéket vettek róla, édesanyja titkon könnyezgetve nézte-nézte egyetlen le-

gényfiát. Érezte ugyanis, hogy amekkora elszántság van benne, minden körülmények között nekivág a nagy útnak s Isten a mondhatója csak, mikor látja viszont megint?

Miután mindennel készen lettek volna s búcsúzni akartak, a külügyi előadó annyit mondott:

— Most pedig az első emeletre mégý föl, az országos vezető-tiszt bácsi ott lesz hivatali-szobájában: jelentkezni fogsz nála. Megértetted?

— Igenis, — válaszolt tisztelegve Jánoska.

Megegyeztek, hogy a cserkészruha készen lesz másnap estére. Addig, ha szükséges, három szabólegény dolgozik rajta s a cserkészegyenruhát másnap estére mégis csak haza fogják szállítani. Indulás: harmadnap reggel hét órakor a miskolci gyorsvonattal, Jánoska tehát cakumpakk álljon hat órára, mert akkor érte fog menni az a két cserkész, akit a nagy útra magával fog vinni az országos vezető-tiszt. Ezt már így adták ki parancsba!

S keményen szólt rá Frici bácsi:

—Megértetted?

—Igenis, Frici bácsi...

—Hát akkor: jó munkát!

Jánoska tisztelgett:

—Légy résen!

Újabb három perc múlva az országos vezető-tiszt előtt álltak, aki szívesen fogadta a szülöket, Jánoskán pedig szigorúan nézett végig. Az ádáz fiatalember azonban cseppet sem ijedt meg, ahelyett vakmerőn visszanézett a vezető-tiszt szemébe s katonás testtartásban jelentkezett.

Az országos vezető-tiszt igen komolyan kezdte:

—Hallom, velünk akarsz jönni.

—Igenis, parancsnok úr, ha el teccik vinni en-

gémét, — s átérezvén a pillanat jelentőségét, meghatódott egy kicsit.

A vezető-tiszt talán még könnyörtelenebbnek látszott, mint amilyen volt az előbb Frici bácsi:

—Hvjál csak Ede bácsinak!

—Igenis, Ede bácsi, kérem szépen.

A vezető-tiszt előre figyelmeztette ekkor a mindenre-elszánt II-ik osztályú elemi-iskolai tanulót, hogy mi vár rájuk a legközelebbi napokban:

—Komoly ut előtt állunk, testvér. S tartok tőle, hogy ki fogsz dűlni hamarosan...

—Ede bácsi, kérem szépen, — kottyantott bele vakmerőn Jánoska, — én sohase nem fogom mondani, hogy vegyen fel engemet a hátára!

A vezető-tiszt nem tudott elfojtani egy felsuhanó mosolyt:

—Tudd meg hát, hogy szakadatlanul menni kell éspedig gyalog. A te hátizsákodat persze felosztjuk hármunk között, mert egy ilyen leendő cserkészapród lába hamarosan felmondaná a szolgálatot. Ez még a kisebbik baj lenne! A komoly baj ott kezdődik, hogy édesanyád nem lesz veled és nem fektet puha ágyba, hanem a kemény földön alszunk majd éjszakánként. S takarónk nem lesz más, mint a pokróc meg a csillagos ég... Hát jössz-e?

—Megyek! — mondta konokul Jánoska.

—Figyelmeztetlek, — folytatta intelmeit a vezető-tiszt, — hogy sok-sok viszontagsággal megyünk szembe. Csak konzervákat vihetünk magunkkal s lehetnek napok, amikor szomjaznunk kell esetleg. Jöhetnek aztán fergetegek, amikor bőrig kell majd ázni s csuronzicesen menetelni tovább a cuppogó latyakban, míg csak a jó Isten napja ki nem szárítja rajtunk a ruhát. Megeshetik persze, sőt egészen bizonyosra ve-

szem, hogy villámok fognak csapkodni a viharban s dörgésük megrázza az erdőket és hegyormokat... Hát jössz-e, Jánoska?

— Megyek! — vágta össze fogát a dacos fiatal-ember.

Pillanatnyi szünet támadt s akkor váratlanul azt kérdezte Jánoska:

—Ede bácsi, kérem szépen, a Mackó bácsival is tanálkozni fogunk az erdőbe vagy eccer?

—Az is lehetséges, — szólt a vezető-tiszt s itt már ő is mosolygott. — Majd elbeszélgetünk vele keveset.

Miután bebizonyosodott, hogy Jánuskát semmi sem tudja visszariasztani a nagy vállalkozástól, az országos-vezető tiszt megígértette vele, hogy az utón engedelmességni fog minden szavának s ugyanakkor kijelentette, hogy kivételes engedmény gyanánt cserkészruhát ölthet, mint reménybeli farkaskölyök.

S kezet adott neki:

— Tehát a viszontlátásra holnapután reggel hét óra előtt a keleti pályaudvaron!

MÁSODIK FEJEZET

Két nappal később, reggel hatkor, az ország két legkiválóbb cserkésze jelentkezik Jánoskáért; érzékeny búcsú a válás pillanatában; vonat-ut Gyöngyösig, ahol jóismerősökkel akad össze Jánoska; ugyané fejezetben szó esik Gyöngyös város látnivalóiról s Vak Bottyán generálisról.

Támadt aztán felfordulás odahaza!

Miután Jánoskát leendő cserkészapródnak jelentette ki az országos vezető-tiszt, a fiatalember készülődni kezdett. Azazhogy édesanyja készítette elő a nagy útra.

Izgalomban telt el a közbeeső egy nap. Még Jánoska nénje, az Ágnes kisasszony is, aki akkor már elvégezte a gimnázium elsőosztályát, nekikeseredett napközben. Pedig addig az ideig szinte szakadatlan vitákban álltak egymással, most azonban a kisenénje elfelejtette Jánoska összes régebbi kihágásait s maradásra szeretne volna rábírní mindenáron. Összetette a kezét, úgy kérte:

—Ne menj el, Jánoska! Félek, hogy valami bajod lesz...

—Csak a jányok félnek, — tromfolta le a nyakas kiscserkész-jelölt. — Én pedig fiú vagyok!

Édesanyja is elővette napközben. Nem egyszer, de húszszor:

— Fiam, fiam, mi lesz veled abban a nagy idegenségben? Ne hagyd el anyukádat!

Jánoska azonban megfelelt:

— Ne fejjél, anyukám, mert én vigyázni fogok magamra és sokszor fogok neked irni. Azután ha katona leszek, akkor is itt kell hagyni tégedet!

S nagy igazságot mondott ezzel Jánoska.

Mert ezer esztendő óta mindig lóraszálltak a legények, ha verekedni és meghalni kellett, hiába sirt utánok jajveszékelve az édesanyjuk, a kisenjők vagy a hugoskájok. És sírtak azontúl is keservesen, sokszor a haláluk napjáig, mert a lóraült legények közül csak minden tizedik ha visszajött a harcmezőkről, a többi örökre ottmaradt temetetlenül. Azazhogy derekaljuk lett a pázsitos térség, koporsójuk a kéklő nagy ég, mely leborul mindnyájunk fölé. Mert amióta Ázsiából kihozott minket az Isten, egyúttal arra ítelt el, hogy szakadatlanul verekednünk kelljen. Hazánkért, hitünkért, anyánkért, kishugainkért, édes nemzetünkért.

Azon az utolsó napon késő estig tartott a lázas készülődés. Szakadatlanul talpon volt a mama s a segítségére sietett Ágnes kisasszony is. Sütött-főzött a mama s különösen sok süteményt készített, mert azt nagyon a lelkére kötötte Jánoska. Napközben legalább tízszer megkérte az édesanyját, hogy egy hét múlva adasson föl a címére, Miskolcra, egy nagy csomag süteményt. Különben a címet még egyszer pontosan meg fogja írni, mert nem bizonyos, hogy egy hét múlva valóban Miskolcon lesznek-e? A címzésnél azonban mindenesetre írja oda azt is, hogy: »elemi-iskolai másodosztályú tanulónak«. A mama mindezt meg is ígérte az ő egyetlen fiának s azalatt szífogott. Jánoska ugyan szerette volna, ha édesanyja sültkrumplit is rakott volna a hátizsákjába (élt-halt a sültkrumpliért!) sajnos azonban, a krumplit már nem lehetett belegyö-

möszölni a hátizsákba. Mert ez a hátizsák már annyira meg volt tömve estefelé, hogy szinte repedt.

Jánoskának az volt azonfelül a terve, hogy magávalviszi valamelyik játékát is. Hiába próbálták felvilágosítani, hogy a hátizsák így is aggasztóan súlyos lesz már, mert a mindenre elszánt fiatalember beszaladt a szobájába. Az ajtóból visszaszólt még.

— Várjál, anyukám, mindjárt hozok valamit!

S csakugyan, hozta is a kismackóját. Édesanyja végül is kénytelen volt beletörödni:

— Nem bánom, a mackót magaddal viheted. Majd rákötözzük a hátizsákra.

Mert ez a mackó volt a Jánoska legkitartóbb barátja.

Sok-egyéb barátja lett volna egyébként, ám olyan ragaszkodó egyik sem, mint ez a tömzsi mackó. Ha olykor rosszul viselte volna magát, János a sarokba állította ki, aközben megdorgálta, elmondván őt haszontalannak és pernahajdernek s a mackó soha egyetlen szót nem mert vissza vakkantani, hanem lehajtotta buksi fejét, úgy szurkolt a sarokban. Más alkalommal túrte, hogy János mindenféle tréfát elkövessen a rovására s mindazáltal soha nem panaszkodott. Mialatt pedig az iskolában volt Jánoska, hol a tudományok alapelemeivel vívta nagy csatáit, a mackó többnyire a dívány alá megbújva várt szótlan gubbasztással az ő kis gazdájára. El lehet mondani valóban, hogy sirig-tartó volt a kettejük barátsága.

Most tehát az az öröm várt a mackóra, hogy ő is résztvehet a nagy kirándulásban. Igaz, hogy csak a hátizsákhoz odakötözve. És aki jobban megfigyelte, észre kellett vennie, hogy a mackó mintha mosolygott volna. Ha él a pirinyó medvebocs és ha beszélni tud,

bizonyára azt mondta volna: »köszönöm, Jánoskám, hogy nem feledkeztél meg rólam!«

Szakadatlan előkészületek között ment el az a nap s aközben, úgy esetétajt, meghozták az új cserkészruhát is. Lett ebből gaudium!

Azalatt pedig besötétedett egészen... Jaj, Istenem, de hamar elfutott az az éjszaka!

Pedig a mama alig aludt. Föl-fölemelte párnájáról a fejét, sóhajtott egyet, minden alkalommal fölkelt, megnézte, jól alszik-e az ő egyetlen fia s betakargatta. Mert Jánoska még álmában sem pihent, hanem csehekkal vagy muszkákkal csatázott s az ütközetek izgalmaiban le-lerúgta magáról a paplant. Avagy azt kiáltozta álmában: »rajta magyar, rajták

Így jött el a reggel.

Jánoska öt óraker talpon volt már s nyoma sem látszott rajta az álmoságnak. Hat órára készen lett, cakumpakk!

Ugyanabban a másodpercben, mikor a falióra elzengte volna a hatot, becsöngetett a két cserkész is, akiknek Jánoskát kellett magukkal-vinniök a nagy útra. Az országos vezető-tiszt nem jött velök: a keleti pályaudvaron várta hármójukat.

Hanem remek két szál fiu volt a két cserkész, akiket az a kitüntetés ért, hogy őket választotta ki maga mellé az országos vezető-tiszt. A szökét, aki egy gondolattal mintha magasabb lett volna, Bozzay Palinak hívták, társának pedig, a gesztenyeszín-hajunak Tóth Gyurka volt a neve. A legjobb tanuló a hatodik osztályban mind a kettő s az összes cserkészek közt a legtündöklőbb erényűek talán.

Bemutakoztak Jánoska szüleinek, mialatt Jánoska maga kissé elfogódva köszöntötte őket. Cserkészmódra

természetesen: tisztelgő állásban, feltartott két mutatóujjal.

Jánoska persze maga akarta volna vinni megtömött hátizsákját, ámbár nyilvánvalónak tetszett, hogy az első negyedórában összeroskadt volna alatta. Bozay Pali meg Tóth Gyurka azonban átvette összes cókmozóját, úgyhogy az ádáz leendő farkaskölyöknek csak a nagy cserkészbotja maradt meg mindössze, mely kétszer olyan magas volt, mint ő maga. Jánoska egyetlen szóval nem ellenkezett, mert tudta, hogy a cserkész első kötelessége: engedelmeskedni és hallgatni!

Úgy volt, hogy édesapja meg édesanyja is elkíséri az állomásra s ezért autót rendeltek a ház elé. Már indulni kellett volna, amikor — kissé boglyas fejfel még — belépett az ebédlőbe Jánoska néneje, az Ágnes kisasszony, aki a gimnázium első osztályát végezte el a nyár elején. És noha teméntelen nézeteltérés volt köztük minden más alkalommal, a kisasszony most pityeregni kezdett s úgy karolta át az öccse fejét:

—Mi lesz veled abban az idegen világban? Maradj itthon, kisöcsém, mert nagyon félek...

—Csak a jányok félnek, — felelt nagy önérzettel Jánoska. — Én pedig huszárönkéntes leszek, ha megnövök!

És mert a néneje elkeseredve pityergett tovább, Jánoska végül is leintette:

— A jányok csak sírni tudnak, én pedig ember leszek, hát sohase nem sírok!

Hanem ekkor indulni kellett visszavonhatatlanul.

És mialatt Ágneske nagy könnyeket hullatott az öccse után, Jánoska megcsókolta, utána kezét adott a szakácsnőnek is. Akkor gépkocsiba ültek öten s tíz

perc múlva a keleti pályaudvaron voltak már. Itt megváltották jegyeiket s kimentek a perrónra.

Az országos vezető-tiszt sietett eléjük, aki helyekről gondoskodott akkorára. Jókedvűen köszöntötte a társaságot, mialatt Jánoska feszesen tisztelgett. Hamar elrepült az a félóra, amig beszállniok kellett volna. Jánoska édesapja pénzt adott át a vezető-tisztnek előre nem látott kiadások fedezésére. A Jánoska tenyerébe külön is csúsztatott egy pengőt, hogy az árán levelezőlapot vegyen majd s értesitse rajtok az édesanyját, mi van vele a nagy messzeségben?

Hanem ebben a legutolsó másodpercben a mama szemét is elfutotta a könny s alig tudott elszakadni az ő egyetlen fiától:

—Hát mégis elmégy, kisfiam?

—Elmegyek! — mondta keményen. — Ne sírjál, anyukám, mert mindig irni fogok neked!

A vezető-tiszt, Bozzay Pali meg Tóth Gyurka szintén búcsúzott. Jánoska megcsókolta még az édesapját s akkor magától kapaszkodott fel a kocsira. Szuszogva, mint egy mackó.

Itt volt a pillanat! A kalauzok sipoltak, ők négyen kihajoltak a fülke ablakán s a kezükkel intettek utolsó istenhozzádot. Jánoska látva, hogy édesanyja szeméhez emeli a zsebkendőjét, kihúzta az apró keszkenőjét s azt lengette búcsúzóul, miközben visszakiáltott:

— Ne fejjél, anyukám, mert mindig vigyázni fogok magamra!

A vonat megdőccent s észrevétlenül siklani kezdett kifelé a pályaudvarról. Jánoska egyre integetett visszafelé, míg csak egy fordulónál el nem tűntek előle a szülei. Ahogy azonban nem láthatta többé az édesanyját, sóhajtott egy mélyet s szívében kis szomorúsággal ült le a fülke díványára. És bármenny-

nyire dacos legénykének is igyekezett magát mutatni előbb, most könnyes lett a szeme.

A vezető-tiszt, Bozzay Pali meg Tóth Gyurka akkor már rendezkedtek. Négyen voltak csak a fülkében, odakint vakító színekben tündökletes reggel és mire a nekihelyezkedéssel készen lettek volna úgy-ahogy, már Isaszeg dombjai között zúgott velük kanyarogva a gyorsvonat.

Itt a folyosóra hívta ki őket a vezető-tiszt s így kezdte:

— Ezt a helyet jól jegyezzétek meg magatoknak, fiuk, mert e dombokon teméntelen honvéd fekszik eltemetve, akik Kossuth Lajos zászlai alatt verekedtek valamikor és haltak meg zokszó nélkül hazánk védelmében ...

Jánoska persze nyomban belekottyantott:

—Melyik évbe volt az, Ede bácsi?

—1849 tavaszán, — szólt a vezető-tiszt. — Soha ne feledjétek el, fiuk, hogy az 1849-iki tavaszi hadjárat volt a magyar nemzet legnagyobb fegyverténye. Mert saját királyát verte ki az országból, aki a nemzet ellen fordult. És aki elsősorban szállt szembe a királlyal, egy zempléni fiskális volt. Zengő szavára, amelyet hallva, öreg emberek fakadtak zokogásra, ezredék bújtak ki a fű alól... Valahányszor a nevét halljátok, vegyétek le fejeteokről a kalapot, mert ő szabadította fel ezeréves láncából a szegénységet s ezért hívja a nép Kossuth apánknak ma is.

Karjával szétmutatott a környező tájon:

— Ezeken a dombokon, melyek között a vonat fut el velünk mostan, honvédek rajtáznak szilajon és rakásra haldokolva. Damjanich volt a középhad vezére, az égő erdőben tüzelte katonáit halálos kitarásra s aközben káromkodott, mert a balszárnynon a

császáriak visszaverték Klapkát, a jobbszárny pedig késett és még mindig nem avatkozott bele a küzdelembe. Ebben a válságos pillanatban lovagolt hozzá Görgei, a fővezér és (noha nem mondott igazat) azt kiáltotta oda Damjanichnak: »kitartás, kitartás, Jánoskám, mind a két szárny előnyomul!« És a pirossipkások legendás vezére abban a pillanatban kiadta a parancsot: »előre, fiúk!« És az égő isaszegi erdőből váratlanul kitörték a honvédek mind-mind s így történt, hogy a derékhad egyesegyedül kettétörte az ellenség közepét... A honvédek egy szívfacsaró dalt fújtak: » Kossuth Lajos azt üzenete.. «, köröskörül haladók katonák hajtották le véres fejüket a tavaszi fűre, tűzben hajladoztak mindenfelé az erdők s a németek hanyatt-homlok menekültek nyugat felé, nyugat felé... Valahányszor a honvédek nevét halljuk, úgy illik, hogy emlékezetükre szálljunk magunkba egy pillanatra!

A fülkébe mentek vissza, leültek s hosszú ideig hallgattak, maguk elé mélázva. Bozzay Pali törte meg elsőnek a csendet:

—Parancsnok úr, azt hiszem, sehol annyit nem verekedtek a világon, mint Magyarország földjén...

—Úgy van, fiam, — bólogatott komolyravált arcú a vezető-tiszt. — Hazánk területén alig kell ásni pár ásonyomot s lépten-nyomon olyan sirokra bukkanunk, amelyekben magyar vitézek csontjai nyugsznak..

Eltűnődött keveset s akkor sóhajtott:

— Mindig verekednünk kellett, mióta kijöttünk Ázsiából. Különös rendelése az Istennek, hogy idehozott bennünket Európa közepére s ezer esztendő óta itt viaskodunk létünkért, senkitől nem értve... Mert ugyan ki is érthetne meg bennünket? Senki testvé-

rünk, rokonunk a világon s egyetlen barátunk a kard. Kard nélkül régen elsüllyedtünk volna a reánkacsarodó népek özönében.

Aközben elhagyták Gödöllő kies vidékét s széles kanyarban megkerülvén a máriabesnyői kolostort, Aszód felé közeledtek, mely arról nevezetes, hogy itt tanult kisebb-diák korában Petőfi s itt gyürkőzött neki első verseinek...

Ennél a pontnál megint beszólt Jánoska a beszédbe:

—Meg van itt javító-intézet is, odaviszik a rossz fiúkat!

—Úgy van, — mondta tettetett szigorral a vezető-tiszt. — Egy cserkész azonban sohasem kerülhet az aszódi javítóba, mert a cserkészek mind jó tanulók...

Jánoska annyit mondott rá, mintegy a maga igazolására:

— Nekem csak tornából van kettesem, mert kövér vagyok. Egyszer meg sarokba állított a tanítónéni. Azt mondta, máskor ne beszéljek a szomszédommal!

— Nem is szabad, — jegyezte meg a vezető-tiszt. — Aki jó fiú és fővezér akar lenni, annak mindig oda kell figyelni a tanítónénire!

Nagyszerű hangulatban telt el az ut hátralevő része. Vámosgyörkön átszálltak s dőcögve ment velük tovább a személyvonat. S jókor-délelőtt megérkeztek Gyöngyösre, amely végállomás is ezen a tájon.

S egy nagyot lélegzetek. Előttük ujjongott zölden a Mátra, mely elzárta az egész nyugati eget.

Szemtől-szemben álltak hát megnyomorított hazánk legmagasabb csúcsával, a Kéessel, melyről Kékesaljának is szokás nevezni az alatt kinyúló tájat. Szépséges táj és gazdag s borai lelkesítők, melyektől

tüzszerkap a sok gondoktól zaklatott magyar. A városon vonul át a pest—kassai nagy országút, amelyen naponként számtalan gépkocsi zúg el északnak, délnek.

Ahogy az állomás-előtti terecskére értek volna ki, először rendezkedtek. A vezető-tiszt, Bozzay Pali meg Tóth Gyurka nem csupán saját bagázsijukat vitték a hátukon, hanem úgy volt, hogy fölváltva viszik a Jánoska hátizsákját is, akire ilyenformán nem maradt egyéb, mint a nagy cserkészbot.

A vezető-tiszt így szólt ekkor:

— Először a város nevezetességeit tekintjük meg s csak akkor döntünk a legközelebbi teendőkre nézve. S megindultak befelé.

A parancsnok haladt elől, mögötte Bozzay Pali meg Tóth Gyurka egymásmelleit. A leendő farkaskölyök (mármint Jánoska) hol elől, hol hátul ficánkolt először, mint egy kis csikó. De akkor figyelmeztette a vezető-tiszt:

— Testvér, állj csak be mellém, a sorba!

Attól fogva a vezető-tiszt oldalán lépett nagyokat a rakoncátlankodó ifjúember. Mert mindenáron lépést szeretett volna tartani a felnőttekkel. Ez okból olyan hosszukat igyekezett lépni, mint a nagyok, ami szerfölött kacagtatón hatott. Mert az egyik lábát sokszor alig tudta utánahúzni a másiknak.

Így értek el a főtérig. Különösebb föltűnést nem keltettek, hisz ma már nem újság a cserkész az ország legeldugottabb zugolyában sem. Megesik, hogy téli viharok idején is a havas hegyek oldalain táborozgatnak, ha meg eljön a nyár, szilaj dalaik megharsannak szerte s visszhanggal felelnek rá erdők, tisztások, mezők, ormok, patakok szélei és az ösvények...

A főtéren megálltak egy pillanatra, éppen a Hun-

gária-szálló előtt, mikor a szálló terraszaról nagyot kiáltott egy nyúlánk és pirosarcu ember:

—Nini, hisz ez Jánoska, ha jól látom! Hát te hova indultál el azzal a nagy bottal, kedves-egy öcsém!

—Az egész országba, Zsiga bácsi! — kiáltotta vissza Jánoska sok önérzet között.

Az idegen ember akkorára odaért a lelkes csoporthoz s bemutatkozott a vezető-tisztnek meg a két nagyobb diáknak, Jánuskát pedig megcsókolta, kétfelől. A bemutatkozás során kiderült, hogy Zsiga bácsi régi jó ismerőse a Jánoska szüleinek, ami az elbizakodott fiatalurnak nem jutott eszébe előbb, miután az utazás lázában az egész világról megfeledkezett. Azt is megtudták ugyanakkor, hogy Zsiga bácsi bérlője a szállónak és vendéglőnek.. Már tessékelt is őket befelé:

— Az urak talán lerakodnának keveset minálunk. Legalább annyi időre, míg a várost tekintik meg. Van itt látnivaló elég, parancsnok úr. Mindjárt üzenek a Mátra-Egylet főtitkárának, aki bizonyára a legnagyobb örömmel fogja kalauzolni az urakat.

A rokonszenves vezető-tiszt udvariasan próbált kitérni a szíves meghívás elől, ám eredménytelenül. Akkorára különben Zsiga bácsi felesége is kijött a terrasra, egy mindig mosolygó asszony, de ahogy a szöges kis bakancsokban meglátta Jánuskát, egyszerre elsírta magát:

—Istenem, Istenem, hát hogy tudott elengedni édesanyád erre a nagy útra, kedves-egy fiam!

—Anyukám nem akart elereszteni, — válaszolt fölényesen Jánoska, — de muszáj volt. Mert egy év múlva farkasköllyök leszek, hát ezért!

A néni könnyezgetve ölegette meg a vállalkozó természetű ifjút s akkor valamennyiüket magukkal

vitték a szálló és vendéglő terraszára. Először le kellett rakodniok mind a négyüknek a rendelkezésükre bocsátott egyik szobában s amire észrevették volna magukat, már a terraszon ültek, ahol gyors tízórait csaptak össze a számukra.

A vezető-tiszt vázolta röviden, micsoda útnak vágta neki, amit figyelmesen hallgattak végig nem csupán a házbeliek, hanem a szomszéd asztaloknál ült urak és hölgyek is. Ezek észrevétlenül felálltak később s a kis társaság asztala köré tódultak. Mikor a szerény vezető-tiszt befejezte, ami a legszükségesebb volt a dolgok megértéséhez, taps csattant föl az asztal körül.

Hanem a hölgyek és urak karéján ugyanakkor egy köpcös és izgatott fiatalember próbálta átfúrní magát s ahogy az országos vezető-tiszt elé került volna, bemutatkozott:

—A Mátra-Egylet főtitkára vagyok, parancsnok úr. Méltóztassatok rendelkezni velünk!

—Köszönöm, testvér, — válaszolt a vezető - tiszt. — A város nevezetességeit szeretnők megtekinteni, mert délután nekivágunk a Mátrának.

A fiatal főtitkár meghajtotta magát udvariasan:

— Kérlek, parancsnok uram, a legnagyobb készséggel. Ha megengeded, magam veszem kezembe a dolgot...

Mert lelkes társaság a Mátra-Egylet és ha régen vitézségükkel tündököltek az egriek, természetimádatban ma a gyöngyösiek az elsők... Mihelyt néhányórai ráérő-idejük akad, az Egylet tagjai kint kapaszkodnak már a Mátra oldalaiban s éles dalaik messze szállnak a bércek felé... Van valami imponáló abban a hévben, mely legújabban az egyre szaporodó csonkahazai turistákat szállta meg. Mióta

elveszett a számunkra régi nagyságunk álma is, ezek a turisták szinte dühvel járnak a megmaradt orموkat, vízesések tájait, völgyszorulatokat, a hegyi patakocskák mentét, utakat és ligetéseket, hogy megismervén a nyomorék haza minden talpatatnyi pontját, szakadatlanul egye és mardossa őket a büntudat, amiért megbújva és gyáván engedték szétszabdalni halhatatlan hazánkat.

A vezető-tiszt szorongó aggodalmak közt érezte, hogy innét aligha lesz szabadulás egyhamar. Mert boldogok a gyöngyösiek, ha egyszer vendéget foghatnak maguknak!

Ezúttal is úgy volt.

Mindenekelőtt tízórai mellett ültek a terraszon. Hanem akkorára turisták, cserkészbarátok, a helybeli intelligencia tagjai vették közre őket, úgyhogy a vezető-tiszt alig győzte a válaszokat. Szíves volt hozzájuk mindenki és jókedvű. Arról viszont mindenki meg volt győződve, hogy Jánoska ki fog dőlni már az első nap délutánján. Marasztalták is eleget. Zsiga bácsi kötődve mondta neki, hogy majd autóján viszi ki a kis csapat után, Jánoska azonban sértődve vágott vissza:

— Nem kell nekem autó, hogy kinevessenek!

Időközben jelentkezett a helybeli cserkészcsapatok egyik parancsnoka azzal, hogy éppen készülöben vannak a nyári táborozásra, miután a többi csapat utrakelt már. Az országos vezető-tiszt meghallgatta a jelentést s jómunkát kívánt valamennyiöknek a nyárra.

Akkor végül fölkelhettek, hogy körülnézzenek a városban.

Gyöngyös városa csakugyan a poraiból megélemedett Főnix, mert az 1917-iki nagy tűzveszedelem

óta, amikor földig égett itt minden, új város nőtt a régi helyén. Talán csak a templomok maradtak meg azon az istenítélet-napon, amely után kevéssel a király is megjelent itt a királyasszonnyal, hogy vigaszt nyújtsonak a porig sújtott népnek.. Megtekintették a katolikus nagytemplomot, melynek falképei most készültek ujja és amely szédítő arányai-val az első pillanatban áhítatra késztet minden hívő lelket. Látták — kívülről legalább — az ódon Orczy-kastélyt, melynek két kapuja fölött szörnyű bronz-oroszlánok strázsálnak s a kastély falairól is, a két kapu oldalairól is szüntelenül hull a vakolat. Megfordultak abban a százados kertben, melynek elhanyagolt fái és bokrai közt enyészet búsong s itt látták az ország két legöregebb tiszafáját is, melyek törzse karvastagságú mindössze. Életkoruk ma is tisztázatlan. Mert mialatt a tudósok azt vitatják, hogy a két fa kétszázéves ha legfőlőbb, a gyöngyösiek másfélezeresztendőre teszik születési idejüket. Olyan századba tehát körülbelül, mikor még világrengető Attila uralkodott ezen a tájon... Rendületlen hittel hirdetik ezt a gyöngyösiek, a hit szentsége előtt pedig meg kell hajolnia mindenkinek.

S megálltak végül a ferenciek temloma előtt is, amelynek ajtajában nem csupán azért veszi le kapuját az ember, mert templomba lép be, hanem mivel — zaklatott földi élete után — e templom alatt pihen Bottyán János, Rákóczi legnagyobb hadvezetője, akit könyörületes szíve miatt Jóltevő Jánosnak nevezett el a szegény nép.

Mély megindultsággal álltak meg a templom falába illesztett márványtábla előtt, melynek szövege hirdetni fogja, míg csak egy magyar él a földön, ki volt Bottyán János kurucgenerális? A kifosztott

földnép édesatyja, a fejedelem leghűbb embere s labancoknak és egyéb lancknehteknek réme...

Itt elfogódott hangon kezdett rövid magyarázatba az országos vezető-tiszt:

— Azért fekszik e templom kövei alatt a császári csapatokat kergetett öreg, mert itt, a közelben hajtotta le utoljára csatákon megöszült fejét... Gyöngyös és Hatvan táján szállt szembe utoljára a gyűlölt Heiszter generális ellen, haldokló állapotban... Hallgassatok ide jól, fiuk, mert a nemzet történelmének ismerete nélkül senki sem lehet egész magyar!

Komolyan beszélt tovább:

— Abban az időben megrázó vége felé közeledett már a kurucok szabadságharca. Ocskay áru-lóvá vált s életével kellett fizetnie az újvári piacon, miután sikerült elfognia végül Jávorka Ádámnak, a legvitézebb kuruc hadnagynak. Bezerédyt, aki egy-maga hetvenkét német, dán és vallon tisztet vágott le a csatákban, hasonló ok miatt fejezték le Patakon. Bercsényi fővezér ezen a szomorú őszön Kassán tartózkodott valahol s onnét írogatta sürgető leveleit a még megmaradt generálisoknak, hogy minden erejükkel vessék magukat a minden irányból előnyomuló németre. De kivel fordulhattak volna a generálisok a német ellen? A kurucok nagyrésze holtan feküdt már az erdők alatt és a mezőkön, a többiek széthulladoztak, mert sem pénzt, sem posztót nem kaptak időtlen-idők óta... Rákóczi ő szent felsége, legkitartóbb híveitől környezve, azon a ponton volt már, hogy megkezdje legszomorúbb útját a verhovinai hágók felé és hogy Lengyelországba bujdosván ki, ne lássa többé Magyarországot és Erdélyt s két legkedvesebb várát: Patakot és Munkácsot...

Itt már a vezető-tiszt is elfogódott:

— Azon az őszen korán jött el a dér. Mindenki menekült, csak a súlyos vasakba öltözött vén Bottyán indult meg még egyszer a dérbefordult mezőkön, hogy utoljára szálljon szembe Heiszter generális és lompos németjei ellen. Itt, a Gyöngyös és Hatvan közti mezőkön tört ki a kurucok utolsó csatája, szörnyű indulattal ... Az ágyuk torkaitól egy füst volt a mező s nagy harcikiáltásoktól zengett az ég... De Bottyán János ekkor már, minden kuruc keserűségére, haldokolni kezdett... Mert elkövetkeztén az ő ideje is. Öreg tagjaiból elszállt az erő s tábori-ágyára fektették le, mialatt homályosodó szemei a távol csatatéren kutattak... Kurucok haldokoltak ottan tömegestül, de haldokolva is azt kiáltották: »Vivát Bottyán apánk!« Ám Bottyán János, aki végelgyengülésben vezette utolsó csatáját, ezt már nem hallotta többé. Mert akkorára az ő lelke is átszállt a túlvilági csatamezőkre .. •

Elhallgatott az országos vezető-tiszt. És hallgattak mindnyájan. Aztán lábujjhegyen hagyták el a hűvös templomot.

HARMADIK FEJEZET

A csapat tagjai értesítést küldenek hozzátartozóiknak és a Szövetségnek; minden tiltakozásuk ellenére gépkocsin viszik ki őket a Kaparóházig, ahol is, mivel közeledni kezd az este, letáboroznak; a gyöngyösiek itt elbúcsúznak, csupán a turisták főtitkára marad velük; nagy dolgokról való elmélkedés a tábor-tűznél.

Ebédre persze ottfoglák őket a gyöngyösiek s a Hungária éttermének egyik sarokasztalánál sokáig elbeszélgettek még, hogy lesz, mint lesz a közeli napokban. Lehetek úgy tizenöten a hosszú asztalnál s szinte egytől-egyig azon a véleményen voltak, hogy Jánoskának legtanácsosabb lenne visszamaradni. Különösen Zsiga bácsi, meg a felesége marasztalta. Még egyszer és utoljára lefestették előtte, micsoda veszedelmek leselkednek reá a hegyek között, meg az erdők sűrűjében. Ámde Jánoska hallani sem akart róla, hogy elhagyja a parancsnok bácsit, Bozzay Pálit, meg Tóth Gyurkát. Végül is azzal vágta ki magát:

— Muszáj menni Ede bácsival, mert ha ittmaradnék Zsiga bácsiéknál, otthon kinevetne Ágnes, hogy gyáva vagyok!

Valóban olyan érv volt ez, amely előtt mindnyájoknak meg kellett hajolni.

Jó későre nyúlt ki az ebéd s az országos vezető-tiszt éppen ki akarta adni már az indulásra szóló parancsot, amikor felkiáltott Jánoska:

—Ede bácsi, még nem írtam anyukámnak!

—Látod, ez okos és szép gondolat, — mondta a parancsnok s barackot nyomott a mindenre elszánt lurkó fejére. — Legalább figyelmeztettél, hogy én is értesítem Csongor fiamat...

—Jánoska egyszerre felfigyelt:

—Milyen nagy Ede bácsinak a fia?

—Csongor? — kérdezte a vezető-tiszt. — Hát ötéveske már, de van legalább olyan eleven mókus, mint te!

Képeslevelezőlapokat vásároltak s írni kezdtek. A vezető-tiszt először a Cserkész-Szövetséget értesítette utjok eddigi eredményéről, egy másik lapon viszont a Csongor-gyereket intette meg, hogy legyen jó fiu odahaza s mindig hallgasson anyukájára meg a nagymamára. Egyúttal megígérte neki, hogyha csak-ugyan jól viseli magát, két év múlva magával fogja vinni valamelyik nyári táborba. Bozzay Pali meg Tóth Gyurka a szüleinek küldött egy-egy képeslapot, Jánoska viszont az édesanyjának írt, egymás nyakába torlódó, óriási betűkkel. Hangzott pedig ez az értesítés a következőképpen:

»Anyukám már gyöngyösön vagyunk s ninc sémi Bajom zsigá bácsi meg a néni három Narancsot attak kezedet csókolom mindenkit csókolok Jánoska«.

A vezető-tiszt átnézte a lapot s a fejét csóválgatta:

—Hogy mennyi helyesírási-hibát csináltál, testvér!

—Ez attul van — mentegetődzött Jánoska —, mert nagyon siettem.

A parancsnok kijavította a hibákat s utána figyelmeztette iaz orszáág legfiatalabb farkaskölyök-jelöltjét, hogy a pontosság egyik legszigorúbb vezérelv min-

den cserkész számára. A fölösleges sietség kapkodást jelent, ezt a rossz szokását tehát kerülje a jövőben.

— Igenis, Ede bácsi, — válaszolt Jánoska s egyet szippantott az orrán.

A levelezőlapokat aláírtak a társaság tagjai is... Hanem akkor indulni kellett visszavonhatatlanul!

A vendéglő elé két gépkocsi állt ki. Az első a Zsiga bácsié volt s őmaga ezen akarta továbbvinni a parancsnokot, Jánoskát, meg a Mátra-Egylet főtitkárát, aki vagy másfélnapra önkéntes kalauzul ajánlkozott fel, a második kocsiban Bozzay Palinak és Tóth Gyurkának kellett volna elhelyezkednie.

A vezető-tiszt, mikor meglátta a két autót, szérenyen, de határozottan kezdett tiltakozni:

— Bocsanatot kérek, de a cserkészek nem igen szoktak gépkocsikon járni... Majd csak gyalogszerrel vágunk neki.

Mégis engedni volt kénytelen. Mert maga a turisták főtitkára magyarázta meg neki, hogy az ut egyrésze (legalább is Mátrafüredig) érdektelen s ezért nem sok értelme lenne, hogy gyalogosan verjék át magukat ezen az útszakaszon, ahol semmi látnivaló nincsen. Legfeljebb unalom hallgat a táj fölött. Mátrafüredtől viszont a Kaparóházig, ahonnét a Kékestetőnek indulnak neki másnap reggel, oly megcsodálni való a szerpentin országút, hogy érdemes gépkocsiból gyönyörködni benne. Ha viszont gyalog akarnák megtenni a serpentinutat, estére sem érnék el a Kaparóházat... így aztán a vezető-tiszt nem szívesen bár, de mégis beleegyezett a megváltozhatatlanba.

Itt volt a búcsúzás ideje!

Elköszöntek a gyöngyösiektől, Zsiga bácsi felesége

az utolsó pillanatban megcsókolta Jánoskát s egy csomag útravalót adott át neki:

—Vidd magaddal, kisfiam!

—Majd elviszi Pali meg Gyurka, — s a csomagot máris a Bozzay Pali markába nyomta. — Ha teccik írni anyukámnak, Mariska néni, hát tessék megírni, hogy nincs semmi bajom!

— Megírom, fiam, hogyne írnám meg, — nyugtatta meg a néni.

De alig tudta folytatni meghatottságában:

—Aztán értesíts néha egy lapon, kisfiam!

—Mindig írni fogok Mariska néninek, — Ígérte meg Jánoska.

Akkor elhelyezkedtek a két gépkocsin s három perc múlva a városon kívül vágattak már az országúton.

Zúgva szelték a levegőt a Kékesalja mentén s mind nagyobbodó tömegével szinte repült feléjük a Mátra. Az autó hamarosan megállt az előhegyek között: Mátrafüreden voltak.

Itt kiszálltak kevés időre, hogy rövid körutat tegyenek. A Mátra-Egylet titkára elmondta aközben, hogy az üdülőtelep alig néhány esztendő, de mindtöbben keresik föl évenként s lesznek villatulajdonosokká. Mert Gyöngyös városa is elősegíti az építkezést.

Kies hely ez a Mátrafüred mindenképpen!

Villái az erdőbe vannak beleépítve túlnyomórészt s kiki háza terraszáról hallgathatja a fák halk zúgását. Ez a hely talán azért is annyira vonzó városi ember számára, mert itt még nem nyomult előtérbe a ikultura s így mindenki kaphat ízelítőt az östermészet csöndjéből.. Vannak romantikus részletei, amelyek egy-egy pontján elragadtatással áll meg az

ember... Egy részen patakocska cseveg, mialatt a patak másik ága a sétány mellett fut sebesen. Itt ott pártok tűnnek föl andalogva, másutt öregek ülnek a pihenőpadon s elnézvéen maguk elé szótlan-kodva, bizonyára régi emlékeiken merengenek... Aközben áhitatos csöndbe merül el a rengeteg... Ha meg szél ereszkedik a Tátra felől, olyan szilaj orgonába fog, hogy megrendülten hallgatja az ember ezt a másvilági zúgást...

A Mátra-Egylet főtitkára egyre magyarázott még, amikor Jánoska a következő kérdéssel akasztotta meg:

— Dodi bácsi, tessék mondani, vannak itt az erdőbe rézharkályok is?

Bozzay Pali meg Tóth Gyurka, aki állandóan közrefogta a leendő farkaskölyköt, hogy valami baja ne essék, kénytelen volt fölkapagni. A lelkes turista-főtitkár váratlan meglepetésében nem tudta, mit válaszoljon, a vezető-tiszt pedig mosolyogva jegyezte meg:

— Rézharkályok csak a mesében vannak. Tehát legfeljebb akkor láthatjuk meg őket, ha mesebeli tájakra vetődünk el...

Jánoska komolyan bólintott, mint aki megértett mindent:

— Akkor jól van.

Félóra múlva újból gépkocsin ültek, mert Zsiga bácsi hallani sem akart róla, hogy el ne vigye őket a Kaparóházig. Gyalogszerrel már úgysem tudnának elérni odáig sötétség előtt. így magyarázgatta ezt Zsiga bácsi, a valóságban azonban azért állt rendelkezésükre oly szolgálatkészen, mert így annál kevesebbet kellett gyalogolnia Jánoskának. Ha arra gondolt, mi lesz majd vele a Mátra s különösen a Bükk elhagyott részein, előre sajnálta a pöttöm-embert. Legszívesebben magávalvitte volna Gyöngyösre. Ámde

Jánoska, amikor Zsiga bácsi megpendítette előtte ezt az ötletet, kézzel-lábbal kezdett tiltakozni:

— Sohase nem megyek vissza.. Mert akkor nem lehetnék kiscserkész és huszárönkéntes! Sohase nem vennének fel!

Hanem a vidék, amelyen átsuhantak a gépkocsival!

A Parádfürdőnek vezető erdei országúton repültek előre, amely szakadatlanul fölfelé kapaszkodott a hegyek között s minden másodpercben fordult egyet. És nagyon kellett vigyáznia a kocsivezetőnek, mert minden pillanatban szemközt futó gépkocsik bukkantak ki a merész kanyarodok mögül.. Egyre-másra föl kellett kiáltaniok az elragadtatástól, amint rejtett szépségeit kezdte bontogatni előttük a Mátra...

Mert a Mátrában jártak már!

Harsanó zöld mindenfelé, ebben a zöldben völgyek zuhantak minden irányba, csúcsok szöktek föl merészen s itt-ott kicsiny patak locsogott. Minden forduló után újabb meglepetések következtek. A fák mögül egyszer kerek tisztás bukkant eléjük s a tisztás közepén soha nem látott arányú épület volt készülöben... A Mátra-Egylet titkára megadta aztán a legszükségesebb fölvilágosításokat: hogy ez az épület a csonka ország leghatalmasabb tüdőbeteg-szanatóriuma, melyet a népjóléti miniszter emeltetett. A kerek tisztás, melyen a szanatórium emelkedik, magaslati helynek számít már s mindenfelől hegykoszorú védi, úgy, hogy e tisztás fölött még vihar idején is alig mozdul a levegő...

Akkor lelkes hangba csapott át a turista-főtitkár:

— A Mátráé a legnagyobb jövő! Már ma is a turisták ezrei keresik föl minden esztendőben s ezek a nagyszerű emberek mind-sűrűbb tömegekben lepik el a Mátra csalogatóbb pontjait. Vannak forrásai, patakjai, regényes részletei, felszökő ormai, van egész-

séges levegője, templomi csöndje, vannak üdülő- és nyaralótelepei, fürdői s egyre épülő menedékházai és turisztaszállói. S ha az osztrákoknak van Semmeringjük, minekünk itt a Mátra! Ha öndicsekvésnek látszanék is, de meg kell mondanom, hogy a Mátra jóhírére a Mátra-Egylet tagjai költik legelsősorban. E lelkes férfiak és nők, ha csepp szabadidejük akad, már a hegyeket járják, dalaiktól hangosak az erdők és csúcsok, ők látják el útjelzéssel az ösvényeket, tartják rendben a forrásokat s vonzanak ide mind több és több látogatót.

— Öröm hallani az ilyet, — bólogatott az országos vezető-tiszt.

A turista-főtitkár, ez a köpcös emberke, szinte magánkívül folytatta:

— Aztán még valamit! A Mátra egyike a csonkaország ama kevés kilátóinak, ahonnét acéltiszta időben szabadszemmel láthatni a Magas-Tátrát. Az itt cserkésző turisták tehát akaratlanul is régi hazánkkal kénytelenek foglalkozni, mert a féléjünk-in tegező határhavások elhanyagolt nemzeti nagyságunkra figyelmeztetnek mindnyájunkat...

Abban a pillanatban lassított és megállt a gépkocsi, Zsiga bácsi pedig hátraszólt a kormánykerék mögül:

— Helyben vagyunk!

A Kaparóháznál voltak.

Egyszerű lakás ez a Kaparóház, hol a turisták s egyéb tikkadt vándorok enni és inni kaphatnak a ház gazdájától, ha éhesek lettek útközben, avagy ha megtaláltak volna szomjazni. Néhány apró épület áll a Kaparóház előtti tisztáson, ahová nyárra mindig akad egy-két olyan vendég, akinek magaslati levegőre volna szüksége. Két-három nénike s elvélve egy-egy fiatal

leány, aki igen el talált búsulni valami miatt s ezokból gyakran révedezik a messzeségen, ha azt hiszi, hogy senki sem látja... Eddig az ideig a Kaparóház volt pihenőhelye a Mátra-járó természetimádóknak, ezen a nyáron azonban gyérülni kezdett benne a vendég s előre lehetett látni, hogy a gazda hamarosan becsukhatja itt a boltot. Tudniillik alig háromszáz lépésre innét megnyílt már akkor a fényes turistaszálló, amelyhez foghatót aligha lehetett volna találni még egy másikat az országban... De hiszen erre úgyis ki fogunk térni később.

Ahogy megálltak volna, mindenekelőtt kirakodtak. Zsiga bácsi itt elköszönt a nagy ut előtt álló társaságtól s megszókolta Jánoskát:

—Azt mondom én neked, fiam, hogy gyere vissza velem!

—Nem megyek, — válaszolt elszántan a tökmagember, — mert akkor kinevetnének odahaza az osztálytársaim!

Zsiga bácsi, utoljára lengetvén meg kalapját a távozó csapat után, eltöfögött a gépkocsin. Utána mindjárt a második autó is elzúgott, ők öten pedig alkalmas helyet keresvén ki a Kaparóház közelében, nekiláttak a táborverésnek. Minden lépésüknél pompás kalauznak bizonyult a Mátra-Egylet főtitkára, aki úgy ismerte a hegyvidék minden zugát, akár a tenyerét.

És mialatt Bozzay Pali, Tóth Gyurka meg a turista-főtitkár sátorot vert, az országos vezető-tiszt elővette útinapló ját, hogy följegyezze sebtiben eddigi útjok érdekesebb részleteit. Jánoska viszont a sátorütésnél próbált volna segédkezni, ám lábatlankodásával inkább hátramoszdította a dolgokat, mint előre. Végül maga is belátván, hogy nem sok hasznát veszik, leült oldalvást, a szétterített pokrócra s a hátizsákjából azt az aszalt-

szilvát kezdte eszegetni, mellyel a gyöngyösi jóbarátok tömték meg az iszákját.

Azalatt minden oldalról közeledett az este.

A nap lesiklott már a Galyatető felett s alkonyati színek lopakodtak elő a mély völgyekből. Halálos csend neszegett köröskörül, kiáltás, kocsizörgés nem hallatszott semerről, a felől az irány felől azonban, ahonnét a gépkocsi hozta őket idáig, mintha távoli tücsökszó szüremlett volna föl idáig. De olyan elmosódottan, mint az álmokképek úgy hajnaltájt. Ünnepi csöndbe süllyedt az Isten szép világa s az Alföld irányából fölhunyorgott már az első csillag. Fénye azonban alig volt túsúrányi még.

Negyedóra alatt készen lettek a sátrakkal s tkkor fekvőhelyeket rögtönöztek odabent. Úgy volt, hogy Jánoskával Bozzay Pali alszik egy sátorban ezen az éjszakán és valahányszor fölébred Bozzay Pali, mindig betakargatja ifjú barátját. Mert bizonyosnak látszott, hogy legalább tízszer lerúgja magáról a pokrócot, miután Jánoska álmában is Magyarország ellen-ségeivel csatázott. A másik sátorba a turista-titkárnak kellett volna behúzódnia Tóth Gyurkával. A vezető-tiszt külön sátorban aludt.

Amire készen lettek volna a fekvőhelyek eligazításával, a vezető-tiszt is pontot tett jegyzetei után s letette a ceruzát. Hamarosan rőzse lobogott a sátrak előtt s a tűz fénye kísérteti árnyakat kergetett a sátrak oldalán és a közeli fák koronái között. Mert ahol tábort ütnek egyszer a cserkészek, onnét nem hiányozhatik a tábortűz sem, melynek gyakorlati jelentősége is van mellesleg. Tudniillik ennél készítik el a vacsorájukat. Mert egy cserkésznek mindenhez értenie kell e teremtettt világon.

Ott guggolt a tűznél Jánoska is és kíváncsian fi-

gyelte, minő ügyességgel forognak azok négyen a vacsorakészítés körül. Meg is jegyezte nyomban:

— Azt hiszem, jó vacsoránk lesz, Ede bácsi.

Az országos vezető-tiszt annyit mondott rá:

—Ez igaz, testvér. Csakhogy aligha érdemeltük meg, mivel ahelyett, hogy saját két lábunkat vettük volna igénybe, gépkocsin hozattuk magunkat ideig. Hanem ilyen eset elő ne forduljon ezentúl!

—Igenis, Ede bácsi, — vakkantott bele Jánoska, mert ez gyarló szokása volt. — Csak áztat tessék megmondani nekem, lesz-e vacsorára spenót is?

A turista-főtitkár, Bozzay Pali meg Tóth Gyurka kénytelen volt mosolyogni ezen a spenóttól való rettegetésen, a vezető-tiszt azonban megőrizte komolyságát:

—S ugyan mért kérdezted, testvér, hogy lesz-e spenót is?

—Azért, Ede bácsi, — adta meg a fölvilágosítást teljes nyíltsággal, — mert a spenótot nem szeretem. Ha anyukám spenótot főz odahaza, akkor mindig elbújok az ágy alá...

A vezető-tiszt neheztelve csóváltatta a fejét:

—Elég rosszul teszed. Mert alig van étel, amely annyira szaporítaná az emberi vért, mint a spenót. Hát meg fogod-e enni ezentúl a spenótot?

—Megpróbálom, — mondta Jánoska, annyi határozatlansággal azonban, hogy nyilvánvaló volt: a spenótfogyasztáshoz a jövőben is aligha fog hozzájárulni számbavehető arányban.

Akkorára készen is lett a vacsora.

Előszedték evőkészségeiket s miután Tóth Gyurka Jánoskának is adott a csajkába, nekiláttak. Szótlanul ettek, mert szokása ez magyar embernek. A nagyreményű leendő farkaskölyök lett készen leghamarabb az első porcióval s másodszor is kért. Kapott. Vízet ittak

rá, kulacsból. Utána kiki megmosta evőeszközeit a a közeli patakban. Kivéven Jánuskát, aki valóban nagy úrnak érezhette magát, miután helyette mindent Boz-zay Pali meg Tóth Gyurka végzett el. Mert sok baj van egy ilyen leendő kiscserkésszel!

Akkor négy fatönköt kerítettek a Kaparóháztól s azokon .helyezkedtek el négyen: az országos vezető-tiszt, a turisták főtitkára, meg a két gimnazista-cser-kész. Jánoska tudniillik a sátrába bujt meg s onnét kukucskált kifele, mint egy mopszli-kutya.

Csillagporos mennybolt borult föléjük s szinte nyomasztó volt köröskörül a csend. Völgyek és ormok hallgattak beburkolózva s csak messziről, Mátrafüred irányából szállt el idáig a tücskök lelkes kardala. Am mire a tábortűzig hatott volna el, nem maradt belőle egyéb andalító zsongásnál.

A tűzbe merengtek sokáig, mintha régelmult dolgokon tűnődöztek volna. Akkor egyszerre beszélni kezdett az országos vezető-tiszt:

— Láttátok, fiuk, az emléktáblát, melyet ma tekintettünk meg Gyöngyös városában, a ferenciek templomában. E tábla felirata azt hirdeti, hogy e tájon vivta meg utolsó csatáját Bottyán János, a lancknehtek réme.. Lanckneht, mint tudjátok, egyértelmű a rabló zsoldoskatonával...

Elhallgatott kevés szünetre. A többiek pedig azért hallgattak, mert megérezték, hogy nagy dolgokról lesz szó megint. Úgy is volt.

— Egyetemet szeretnék elmondani nektek a kuruc-hadjáratról, — kezdte aztán a vezető-tiszt, — mivel nagy tanulságai vannak. A magyar nemzet legsötétebb esztendei azok, melyekhez a kurucvilág fűződik. Két marokkal fojtogatott akkor a német, azért is törtek ki a kurucháborúk. Iszonyatos világ volt az, mert földön-

futóvá vált egész nemzetünk. Ez a cudar világ a Wes-selényi-féle összeesküvés után indul meg közvetlenül. Akkor rántanak kardot először Szuhay Mátyás meg Szepessy Pál legényei, akkor viszik gályára prédikátorainkat, akkor nyúl fegyverhez a daliás Thököli Imre, akit kuruckirálynak hívtak s mikor csillaga lehanyatlik, Európa keresztyén vitézeinek élén bujdosó kurucok rohanják meg elsőnek Buda csorba bástyáit s tapos-sák maguk alá a törököt, aki szövetségesünk volt addig. Ugyanakkor a bécsi császár és tanácsadói kiadják a jelszót, hogy ki kell irtani minden magyart, mint javíthatatlan rebellist. Karafia vértörvényszéket ül Eperjesen s megindul az üldözés oly könyörtelenül, hogy még ma, kétszázötven esztendő múlva is ökölbe-roppan a markunk... Thököli kurucainak maradványai: urak és pórok, újból az erdőkbe menekülnek, de csupán azért, hogy készülődhessenek az újabb leszámolásra ...

A vezető-tisztet itt hirtelen megzavarta Jánoska, aki sűrűn ásítózott már a sátor benyílójában:

—Ede bácsi... igen álmos... vagyok...

—Akkor aludni még, testvér, — mondta a parancsnok, — mert holnap komoly út előtt állunk. A Kékestetőt fogjuk megmászni..

S egy intésére Bozzay Pali meg Tóth Gyurka levetkeztette a magáról-megfeledkezett legénykét, ágyba dugták, betakarták s jóéjszakát kívántak neki. Jánoska azonban visszaszólt a pokróc alól:

— Még nem imádkoztam.. •

Nagy szó volt ez, tehát készséggel váraкоztak. Jánoska elmondta először a Miatyánkot, utána a Nemzeti Hiszekegy következett: hogy amiképpen hiszünk az egy igaz Istenben, azonképpen hiszünk régi hazánk feltámadásában. Majd egy kurta német imát mondott el,

melyet még az óvodában tanult, akkor valami fohász-kodó-versikét hadart el gyorsan, mintha maga is szeretett volna tul lenni mindenben...

Ám ezzel még nem volt vége. Előbb azok névsora következett, akiknek jóéjszakát kívánt.

Hosszú névsor volt!

Jóéjszakát kívánt mindenekelőtt édesapjának, édesanyjának, Ágneske néniének, azután nagyapjának, nagyanyjának, Gyula bátyjának, Piroska néniének, Lenke nagynénikéjének, ezt követőleg a közelebbi és távolabbi rokonság valamennyi tagjának, utána a barátainak, akik most olyan távolestek tőle, aztán otthonmaradt szakácsnéjuknak...

Legutoljára kikiáltott a sátorból:

— Jóéjszakát kívánok Ede bácsinak! Jóéjszakát kívánok Dodi bácsinak! Jóéjszakát kívánok Bozzay Palinak! Jóéjszakát kívánok Tóth Gyurkának!

Azok egyszerre feleltek vissza mind a négyen:

— Jóéjszakát kívánunk neked is, Jánoska!

Néhány pillanatig hallani lehetett még, amint a pokróc alatt elfészkelődött az ország legfiatalabb cserkésze, utána csönd támadt. Aztán szabályos lélegzés hallatszott csak.

Ők négyen hosszan elmerengtek a tűzön, melynek csak parazsa világított már. Mintha a keserűsájú elődök emlékeivel viaskodtak volna. Később megmozdult a vezető-tiszt:

— Ott hagytam el, fiuk, hogy a sűrű erdő lett a magyar nép menedéke. Soha iszonyúbb világot, mint volt az, amely Buda vívásának esztendeje után következett el a török alól felszabadult országra...

Jobbtenyerébe fektette az arcát s úgy beszélt, mialatt szemét le nem vette a tűzről:

— Micsoda világ volt az, Magyarok Istene! Egy-

korú krónikák szerint a Thököli szerencsétlensége után volt esztendő, amikor egyetlen vágómarhát nem lehetett találni a szétdúlt Felső-Magyarországon s ugyanonnét az összes kutyák Lengyelországba vándoroltak ki, mivel idehaza éhenpusztultak volna... S ez a riasztó szegénységű és zivataros századvég mégis a magyar hazafiúi és harci-erényeknek láncolata.. Már a Wesselényi-összeesküvés után, amikor Erdélybe kell futniok a felvidéki nemes uraknak, ott jeleskedik Szuhay Mátyás meg a kopasz Szepessy Pál, akik aludni nem tudtak a méregtől, valahányszor a gyűlölt német nevét ejtette ki előttük valaki... Oly nyomorúságban voltak ezek a fölkelők, hogy gyermekeiket magukkal kellett vinniök lóháton és míg félkézzel ezeket a didergő apróságokat karolták át, másik félkezükkel kardot markolva vagdalkoztak keserűen a csaták forgatagaiban. Fegyvert fog aztán Thököli, a felülkerekedett kurucok ellepik a mezőket és soha nem hallott táboridalok zendülnek meg az erdők alatt... Gondoljunk csak a »Tyukodi pajtás«-ra! Sajátsága a magyar katonadaloknak, hogy vagy földigsujtó bánattól vagy fékevesztett vigasságtól terhesek... A »Tyukodi pajtás« egyike ama kevés számú énekünknek, amelyben szinte liheg a magyar düh... Hiszen még a magyart is vágni kell benne, ha labancnak társaságában találják, az énekszerző garmadákat akar rakni a németek holttesteiből s boroskupájából német vért szeretne inni a németnek vesztére megült áldomáson...

Itt rövid szünetet vett a vezető-tiszt. Majd így beszélt tovább:

— Vége lett ennek is. A török visszaszorításával borulni kezdett a kuruckirálynak csillaga is s rémület lett úrrá a »felszabadiíott« ország fölött. Eperjesen

dolgozni kezdett a vértörvényszék, Munkács fokáról lebukott a Zrínyi Ilona hadilobogója s úgy látszott már, nem lesz többé Magyarország... De ismét újult reményre gyúlt a menekülő nemzet. Mert évről-évre nyúlánkabb legénykévé nyúlt a kis Rákóczi Ferenc, a Szernye-mocsarak táján bujtogatott már Esze Tamás, úgyszintén Kiss Balázs, akiket erdei-zsiványoknak minősített a kassai német generális s Kassától az erdélyi hegyekig nőtt a híre rezesorrú Majos Ferenc talpas-kapitánynak, aki huszonhét keserves esztendeig lap-pangott az erdőkben, mert halálrakereste a német... Múltak az évek, nőtt a nemzet szenvedése, de nem sokáig kellett várakozni már.. Az elkövetkezett új század harmadik esztendejének tavaszán — Lengyelország felől jövet — megállt a honi határon a császári udvartól üldözött Rákóczi. Nem várta senki más, csupán Esze Tamás valami háromezer lobogó-indulatú szegénylegénnyel, de Rákóczi mégis megindult Magyarországra az Isten, a haza és a szabadság nevében.. Kék-piros zászlaival enyelgett a tavaszi szél, török-siposok fűjták s rézdobosok verték a rikoltó szilajságu új katonadalokat s minden erejével föltámadt a második kurucvilág... S itt rövidesen eljutunk a vasban-zörgő és jóságos Vak Bottyánig, akinél nagyobb hűségű embere nem volt Rákóczinak.. De ezt hagyjuk talán a legközelebbi alkalomra!

A turista-főtitkár, Bozzay Pali meg Tóth Gyurka úgy elmerengett, parázsba mélyeszteti tekintettel, mintha egy más világban jártak volna. Csak arra ocsúdtak föl, mikor feljük fordult a vezető-tiszt:

— Ha megfigyeltétek, amiket mondtam, egy nagy tanulságot kellett észrevennetek. Azt nevezetesen, hogy nemzeti létünket egyetlenegy eszköz mentheti meg csak a népek özönében..

— A kard! — mondták azok ugyanegy pillanatban.
Az országos vezető-tiszt bólintott:

— Igenis, a kard!.. De most lefeküdnénk talán,
mert éjjél felé masíroz az idő..

Szó nélkül bújtak be sátraikba. Bozzay Pali Jánoska mellé, aki mélyen aludt már s mindenekelőtt betakargatta. Valamivel később a vezető-tiszt kiszólt a sátrából:

—Jóéjszakát!

—Jóéjszakát! — feleltek azok hárman a sátraikból.

Csend volt odakint, csak Mátrafüred irányából szüremlett föl idáig a tücskök kardala, de már gyengülön. Csillagok égtek a fekete mennybolton s ez az égbolt őrködött csupán a Mátra fölött.

NEGYEDIK FEJEZET

Jánoska lapját megkapják odahaza... Másnap délelőtt, mielőtt elindulnának, az ifjú farkaskölyök-jelölt pakot kér Egerbe az édesanyjától; nekivágnak a Kékesnek, mialatt útközben tanulmányos dolgok esnek a cserkészetről; a vezető-tiszt Felső-Magyarországról beszél a Kékestetőn; este a Turista-Szállóban húzódnak meg, mert esőre áll az idő.

Odahaza, a szülei-házban, nyomott volt eközben a hangulat.

Azóta, hogy a leendő medvebocs, édesanyja könyvei ellenére is, vakmerőn vágott neki a nagy vállalkozásnak, az Ágnes nénye csak lábujjhegyen mert járni a szobákban. És noha azelőtt gyakori nézeteltérései voltak Jánoskával, most minden régi makacskodását elnézte az öccsének s egyre-többször sóhajtott fel:

— Istenem, csak hazaérkezne szerencsésen!

Az az idő azonban messze volt még! Érezte ezt Jánoska édesapja is, aki hiába tette, hogy dolgozik, mert az esze szakadatlanul a Mátrában járt. Gondolta tudniillik, hogy alighanem azon a tájon bolyonghat a lelkes kis csapat. És nem egyszer villant meg előtte a terv, hogy eléjök utazik Egerbe s negyedórára elbeszélget keveset a fiával. Úgy számította ugyanis, hogy a Mátra után alighanem az érseki városban kötnek ki először.

Legrosszabb kedve a mamának volt mégis. Nem akarta szomorítani a férjét meg Ágneske lányát: eléggé

levettek voltak anélkül is. Mikor azonban senki sem látta, gyakran nyúlt a zsebkendője után s kezdte törölgetni a szemét. És még-többször állt ki az ablakhoz, figyelgetve a felhőket, hogy nem áll-e esőre odakint? Mert mi lenne az ő egyetlen fiával, ha orkán találna végigseperni a Mátrát?

Így ment el másfél nehéz nap. Másnap délben ugyanis ép az ebédnél ültek hárman, amikor az előszobában megcserrent a csengő. Ágneske szaladt ki, hogy megnézzze, ki csengetett odakint? A postás volt, aki napjában háromszor-négyszer baktatott föl az ötödik emeletig, hogy kinek-kinek kezéhez juttassa az újságot, levelet vagy egyéb postát. A derék ember szintén tudott Jánoska nagy útjáról s mosolyogva szólt Ágneskéhez, aki ajtót nyitott neki:

—No, kisasszony, jó hírt hoztam. Az úrfi írt Gyöngyösről...

—Köszönöm szépen, — kiáltott egy nagyot az első-osztályt végzett gimnazista-kisasszony.

S becsapván az ajtót, ujjongva sietett be az ebédlőbe:

— Anyukám, Jánoska írt Gyöngyösről!

Nem tudták, ki kezdje az olvasást. Végül is az apa vette át a képeslevelező-lapot s fenhangan olvasta:

»Anyukám már gyöngyösön vagyunk s ninc sémi Bajom zsiga bácsi meg a néni három Narancsot attak kezedet csókolom s mindenkit csókkolok jánoska«.

— Édes kis fiam, — sóhajtott fel a mama s nem tudott szólni többet, mert előtörtek a könnyei.

Édesapja azonban más véleményen lehetett, mert szítt egyet a fogán:

— Majd adok én a cudar kölykinek, csak kerüljön egyszer haza! Középeurópai botrány, micsoda helyes-

írással ír: Gyöngyös kis gy, nincs helyett *ninc*, Zsiga kis zs, adtak két /-vei, de hiányzik a *d*, csókolok két *k* s a saját nevét is kis kezdőbetűvel írja! Elejétől-végig a parancsnok javította át... Majd adok én neki!

Édesanyjuk kérlelőre vette:

—Ugyan, ugyan, ember!... Mit akarsz többet egy ilyen gyerektől!

—Ilyen gyerektől? — pattant föl az apjuk. — Sehol mondat vége, sehol vessző, sehol pont! Mégis hallatlan!

Csak akkor csillapodott le, hogy Agneske is közbeszólt volna, azzal a szándékkal persze, hogy mentesse az öccsét. Még neki állott feljebb:

—Hagyd el, apukám: nem olyan nagy dolog az! Minálunk, a gimnázium első osztályában is egyremásra ejtettek íráshibákat a leányok...

—Pedig nem lenne szabad! — jegyezte meg szigorúan az öreg.

Ágneske azonban most, hogy mindenáron az öccsét igyekezett tisztáramosni, könyörtelen maradt:

— Hátha azt mondod, nem lenne szabad, akkor mást mondok, apukám! Nemrég tenálad is fedeztem föl helyesírási hibát: a poggyász szót *dgy-el* írtad két *g* és egy *y* helyett!

Itt már az apja sem szólt semmit, ahelyett észrevétlenül próbált mosolyogni maga elé. Valóban úgy volt: itt-ott a régi helyesírási módra tévedt rá a tolla. Ezért bölcsebbnek vélte, ha nem bírálja többé Jánoska képeslapját.

A levelezőlap akkor már régen a mama kezében volt, aki könnyes szemmel nézegette az ő egyetlen fia kezeírását. És csak sóhajtott hozzá:

— Merre bolyonghat most szegényke?

— Ugyan már! — adta a szigorút az édesapja. — Hátha katonának megyén majd, akkor is sirni fogtok utána?

De itt már közbeszólt Ágneske is:

— Ne felejtsd el azonban, apukám, hogy most még egészen kisfiú az öcsém! Ezért sajnálja anyuka-Édesapja látta már, hogy anya és leánya titokban összefogott ellene s ezért nem is erőszakolta tovább a kilátástalan vitát:

— Jó, no .. jó ...

A mama később annyit mondott még, elnehezült szívvvel:

— Csak azt tudnám, mikor érkeznek meg valami nagyobb helyre, hogy előre megadott címre küldhetnek neki valami ennivalót... Talán éhezik is, szegény...

De ezt már nem állhatta szó nélkül az apjuk:

— Tudhatnátok jól, hogy a cserkészek sohasem éheznek! Sokkal talpraesettebb legények annál! Ha pedig szüksége lesz valamire, bizonyára idejében fog értesíteni bennünket.

Ők ötven akkor úton voltak már s lihegve kapaszkodtak a Kékestetőnek.

A Mátra-Egylet főtitkára haladt elől, mint vezető. Ámbár vezetőre itt nem is volt valami túlságos szükség, miután az útmenti fákat minden fordulónál jelzéssel látta el a Mátra-Egylet vezetősége. A titkár után Tóth Gyurka mendegélt, kinek a saját hátizsákján kívül még a Jánoskáét is cipelnie kellett. Ma ugyanis ő volt a soros. Nyomában Bozzay Pali következett, aki — különösen a kapaszkodók-nál — maga után húzta Jánoskát is, noha az elszánt

fiatalember kézzel-lábbal tiltakozott minden néven nézendő idegen támogatás ellen. Az országos vezető-tiszt zárta be a menetet, aki elgondolkozva jöddögélt egy idő óta.

Egyébként valamennyien elszótlanodtak kissé az áhítatra késztető csöndben s csak itt-ott kiáltottak föl elragadtatással a táj egy-egy újabb fordulója előtt.

Mert igézetes részletei vannak a Mátrának!

Hiszen romantikus tájak fordulnak elő másutt is Maradék-Magyarországon... Turisták százai barangolnak a Mecsekben és a Vértesben; a Pilisvidék legmagasabb pontjáról, a Dobogókőről ellátni a zólyomi hegyeken túlra is, sőt állítják egyesek, hogy acél-éles hidegben odáig rémlenek a Tátra üvegszilánksúcsai is. Aki járt egyszer a Börzsönyben, fájdalmas vágyakozással gondol vissza mindig csevegő patakjainak völgyeire, hegyi tisztásaira, omlatag meredélyeire, csalogató kék ormaira... De a Mátra valamennyinél szebb s ebben az egyben talán csak a Bükk múlja felül. Ám a Bükkben kevés a víz s a magányos hegyi bolyongó kénytelen a források és patakok vonalát követni, mert a szigorú iránytól ha eltévedne egyszer, napokig csavaroghatna az ősvadonban s talán ott pusztulna szomjan, miután emberlakta helyre nem sikerülne elvergődnie többé...

A Mátra egészen más!

Itt minden negyedórában friss hegyiforrások, gondozott kutacskák, csoronkáló patakok üdítik föl a szomjas vándort. Meglátszik, hogy gondja van reájok a gyöngyösi turistáknak... Most is, mialatt a Kékes felé törtettek öten, minden tizenöt-húsz percben kóstoltak egyet az eléjük tévedt apró kutak és források vizéből, amelyek átlátszók voltak, miként a

kristály. Mióta jókor délelőtt elbúcsúztak volna a Kaparóháztól, először a Gyökeres-forrásnál álltak meg egy lélegzetre, valamivel később a Szentlásztó-forrásnál pihentek meg keveset s miután lehültek és jót ittak hideg vizéből, a két Jávoros-forrás irányába mentek tovább s jó félóra múlva a Kékeslaposi-kutat ülték körül. Itt azért tartottak hosszabb pihenőt, mivel itt következett a komolyabb meredek s a társaság leendő farkaskölyök-tagja lihegett kissé. Az ut eddigi részén ugyanis nem tartott lépést, hanem ficánkolt legtöbbször.

Hallgattak a templomi csöndben, amikor Jánoska a következő kérdéssel lepte meg az országos vezető-tisztet:

— Ede bácsi, kérem szépen, mit kell tenni mindennap a cserkésznek?

A vezető-tiszt nagyon messze járhatott a gondolataival: talán hazája sorsa búsította. Mert úgy nézett föl, mint aki távoli álomból ébred. De aztán rámosolygott az apró emberre, akinek szemfüles érdeklődése már eddig is nem egyszer kapta meg a tetzését. És mosolyogva válaszolt a dugó-legénykének:

—Nagyon szívesen állok rendelkezésedre, testvér, de aztán jól megjegyezd magadnak, amit most fogok mondani!

—Igenis, Ede bácsi — válaszolt tisztelgő-állásban —, én sohase nem fogom elfelejteni. De én nem eztet akartam kérdezni, hanem áztat, hogy miért vannak cserkészek a világon?

A kérdés persze oly naivul volt föladván, ami csak természetes egy alig hétesztendő legénynél s a turista-főtítkár, Bozzay Pali meg Tóth Gyurka akaratlanul fölnevetett. A vezető-tiszt azonban komolyan vette a kérdést:

—Értem, mire vagy kíváncsi, testvér... Hogy mi a tulajdonképpeni célja és jelentősége a cserkészmozgalomnak. Igaz-e?

—Igenis, Ede bácsi, kérem szépen...

Az országos vezető-tiszt így beszélt ekkor:

— Derék dolog, hogy ezt is tudni szeretnéd már. Hát megmondom! A cserkészlet voltaképpeni célja az, hogy új emberiséget neveljen a világnak. A cserkész tehát egyeneslelkű és mindig igazat mond. Szava annyi, akár az eskü! Ha megessék mégis, hogy valamelyik cserkész hazudott egyszer, azt a többiek azonnal kizárják a maguk köréből... Figyelj csak ide! A cserkész híven teljesíti mindennemű kötelességét, mert jelszavunk: » Becsülettel a hazáért!« A cserkész segít, ahol csak tud s testvérének tekinti valamennyi embertársát. Másokkal szemben gyöngéd, magával szemben szigorú a könyörtelenségig. Szereti a természetet, mert a természetben Isten van közel, a cserkész jó a tehetetlen állatokkal szemben s kiméli a növényeket. Följebbvalóinak engedelmeskedik, de nem a szigorúság miatt, hanem jólélekből, készségesen. A cserkész mindig vidám, meggondolt, takarékos és — ami igen fontos! — testben s lélekben mindig tiszta marad... Megértetted?

Jánoska megilletődve válaszolt:

—Igenis, Ede bácsi, mindent megértettem és én is mindent úgy fogok csinálni.

—Nos, akkor derék cserkész leszel, testvér, — veregette vállon a vezető-tiszt. — Aztán mégegyet: nekünk, magyaroknak, különbeknek kell lennünk más nemzetek cserkészeinél, mert szegény hazánkat porig alázták s szerencsétlenségbe döntötték. S a magyar cserkészek érzik is, mi a kötelességük: a nemzetek legutóbbi nagy cserkészmérkőzésében már csak Ame-

rika és Anglia tudott megelőzni bennünket... Az egész világról! Hát ehhez tartsd magad te is, testvér! Jánoska egyet nyelt:

— Igenis, Ede bácsi. Mindig sokat fogok tanulni.

És kezet adott rá a vezető-tisztnek.

Fölkerekedtek aztán, hogy most már meg nem állnak a Kékes csúcsáig. Ámde mielőtt ennek az utolsó útszakasznak vágtak volna neki, Jánoska könnyörögni kezdett, hogy legalább most az egyszer csatolják reá saját hátizsákját, mivelhogy minden komoly cserkész maga szokta cipelni a hátizsákot. S hozzátette még, kissé morfondírozva:

— Meg a baka is viszi a bornyúját.

Nem volt mit tenni, nyakába kellett akasztani az apró hátizsákot, amely — nyakban! — ugyan-csak húzta a tapasztalatlan ifjúembert s ezért, a vezető-tiszt egy szemintésére, lassú lépésben indultak meg a tetőnek. Jánoska haladt az élen tömött hátizsákjával, a hátizsákon legkitartóbb pajtásával, az odakötözött sárga kis mackóval.

Persze, persze: erről a sunyipofácskájú medvebocsról az események forgatagában egészen megfeledkeztünk!

Többen emlékezni fognak még reá, hogy Pestről való elindulása előtt az édesanyja kötözte oda a játék-mackót a hátizsákra. Ez érthető kívánsága volt Jánoskának, miután a mackóhoz a barátság és ragaszkodás őszinte szálai fűzték. A mackót valami három évvel előbb hozta neki a Jézuska s azóta jóban-rosszban kitartottak egymásmelleit.

Csoda-é ilyen előzmények után, ha a megnevetni való pofácskájú bocsot is magával vitte a nevezetes útra?

A Kaparóházig eltöltött egész első napon szinte megfелеkedzett leghűbb bajtársáról a fiatalember, amikor azonban lefekvésre került volna a sor, magához kérte a pirinyó tányértalpú komát. Úgy aludtak el, egymásmellé simulva a pokróc alatt. Reggel éppen mosakodott sátra előtt a vezető-tiszt, a Mátra-Egylet főtitkára, Bozzay Pali meg Tóth Gyurka, amikor mozgólódás hallatszott ki Jánoska sátrából s pillanattal reá ezt dörögte valaki odabent:

— Úgy-e, örölsz, hogy elhoztalak magammal? Csak hallgassál reám, amikor beszélek hozzád, akkor sohase nem foglak otthonhagyni...

Ők négyen összerosolyogtak a sátrak előtt. Mert nyomban tudták, hogy Jánoska a mackóval próbál eldiskurálgatni. Úgy négyszemközt, bizalmasan.

Most tehát maga vitte végül a hátán. És mialatt a hátizsák szija húzta a nyakát, Jánoska visszaszólt a mögötte bandukoló Tóth Gyurkának:

— Mongyad, Gyurka, mit csinál a hátamon a mackó?

— Nevet, — válaszolt Tóth Gyurka.

Jánoska komolyan bölíngatott maga elé:

— Mert biztosan örül, hogy viszem most őtet.

Itt aztán, a lépést^menet alatt, a Mátra-Egylet főtitkára vette át a szót s magyarázni kezdett a csodálatos hegyvidékről. És miközben beszélt, hangja lelkesedésbe csapott föl...

Lehetett is lelkesedni! Hiszen elég volt elgyönyörködni a gyalogsövényut eddigi részleteiben, hogy örökre szívébe zárják a Mátra minden romantikáját, amelyet akkortájt neveztek el a »Magyar Semmering«-nek.

Amerre elhaladtak, mindenfelé mesebeli szálfák szöktek föl merész sudaraikkal a magasságba s csak

főnt, egészen főnt borult össze a koronájuk. Kellemes hűvösben tartották az egész útirányt, mialatt odalent, a hegyek lábánál kánikulai hőség szikrázott és perzselt. Szőke és haragos-sötét törzsei voltak e szálfáknak, elvétele különös színű virágok nyíltak s itt-ott, ha éles küllőben behasított a napfény, a zöld színnek száz árnyalata tombolt a tisztások szélein... Mert tisztások is váltogatták egymást, elég sűrűn s az egyik ilyen tisztás előtt Jánoska, ki az élen szuszogott a hátizsák súlya alatt, váratlanul megtorpant és hátrálni kezdett:

—Valami van ott, Dodi bácsi!

—Hol? — kérdezte a turista-főtitkár.

Jánoska komolyan megijedhetett ezúttal, mert alig tudta szótagolni:

— Ott a fák között... Két füle van neki és engemet néz...

Abban a pillanatban az a szelid kis állat, amely elől a leendő farkaskölyök — sajnos! — megretírált, egyet cikkant s karcsú szökéssel a sűrűbe vágta magát...

Kiderült, hogy egy megijedt őzikéről van szó mindössze. Jánoska, restelven a nagy ijedtséget, így szólt nyílt őszinteséggel:

— Én meg áztat hittem, hogy valami bölény.. .

Azzal megállt s bevárta a vezető-tisztet, aki leg hátul jöddögélt, kissé elgondolkozva. Tüstént föladta neki a kérdést:

— Tessék már megmondani, Ede bácsi, vannak-e ebbe az erdőbe olyan bölények, akiknek tűz forog a szemébe, aztán csipicsókák, vakvarnyúk meg rézharkályok?

A vezető-tiszt csaknem zavarbajutott, mit is mond-

jon ennek az örökön érdeklődő, ádáz fiatalembernek? Végül is gondolt egyet s így szólt:

—Tüzesszemű bölények, csipicsókák, vakvarnyuk meg rézharkályok csak a mesékben vannak. Nem csodálnám azonban, ha itt is elibénk toppannának, hisz az egész Mátra valóságos mesebeli táj...

—Igenis, Ede bácsi, kérem szépen, — mondta rá Jánoska s igyekezett újból az élre jutni. Hanem akkorára a tető előtt álltak.

Itt már bokros rész tenyészett a szálfák lábainál s keskeny ösvényen kapaszkodtak föl a hirtelen-meredek csúcs felé. A turista-főtitkár ujjongott fel elsőnek:

—Ni, itt van már a Vass-kilátó!

—Miért vas? — vakkantott bele Jánoska. — Talán vasból van?

Fejet csóváltak az apró ember értelmetlen kérdésein, aki mindent tudni szeretett volna. Meg is magyarázták neki tüstént, hogy a kilátó, amely húsz méterrel toldja meg a Kékes ezer és tiz méteres magasságát, faalkotmány ugyan, mindössze egyik miniszterünkről nevezték el így, aki a csonka ország egyik legnagyobb tüdőbeteg-szanatóriumát építtette meg a Mátrában.

Akkor már a tetőn voltak... Hanem a kilátás!

Váratlanul elszorult a mellük s percekig képtelenek voltak szóhoz jutni. Lent, a lábuk alatt terült ki csaknem egész Észak-Magyarország.

Igézettől eltöltve s mély megindultsággal áhtak egymás mellett hosszú ideig.

Mintha egy nagy-nagy térképet terítettek volna ki eléjük. Csakhogy e térképnek süllyedő vonalai és emelkedő pontjai is voltak s a vége valahol túl a Fátrán veszett bele az Elérhetetlenbe.. Látták jobb-

felől az Alföld lapját, mint domború pajzsot, messzi facsoportok mögül kibökő ceruzahegyes tornyokkal... Észak felől, jobbkéznek kissé, ott komorodott előttünk a Bükk rengetege, amelyet szintén be akartak barangolni. Ugyanúgy, de balról, mintha a Fátra bar-nult volna szélesen elnyúlva, előttük pedig, a látó-határ elmerülő vonaláig, szabad kilátás tágult a ha-tártalanba ... Ott kellett a magasba oromlania va-lahol a Tátra bérceinek, de most ködfátyol húzó-dott a halhatatlan csúcsokra... A ködf átyolon innen pedig — minden irányból — szántóföldek pántlikái, laposan lenyomott dombok és hegyhátak üdeszinü vagy haragoszöld erdőkkel s közbe-közbe falucskák skatulyaházakból s e falucskák közepéből villogón fehérlettek elő a templomtornyocskák.

Ahogy magukhoz tértek volna első ámulatukból, a vezető-tiszt annyit mondott, de olyan halkan, mintha magában imádkozott volna:

— Gyerünk a kilátó tetejébe... De óvatosan ...

Majd Jánoskára pillantott:

— Testvér, add csak ide a kezedet!

S úgy vitte föl, vigyázva fogván a kezét. Mert onnan felülről szédítő volt a mélység.

Hanem odafönn a legtetőn! Alattuk a lesüppedt Mátra, fölöttük az Isten nagy ege!... Széttárt kar-al, a bűvölettől megnémulva álltak ottan.. Álltak és mély megrendülést éreztek... E pillanat siketítő csöndjén át érezték, hogy közelükben van az Isten..

Délidő is elmúlt, amire lejöttek volna óvatos lé-pésben, maguk elé tűnődözve. Ezúttal is Jánoska volt az, aki elsőnek kezdett érdeklődni:

— Ede bácsi, kérem szépen, hány kilométerre látni innét?

A vezető-tiszt föleszmélt mély elmerüléséből:

— Nagyon messzire, testvér. Hiszen, sajnos, mára a Kékes maradt meg szerencsétlen hazánk legmagasabb pontjának. Acéléles idő mellett, tavaszi eső után vagy tiszta őszi reggeleken idelátszik a Tátra, amely pedig Lengyelország határából fúrja föl csúcsait az égnek... Istenem, a Tátrai

Pillanatokig mintha magával viaskodott volna s akkor így beszélt, mialatt áhitattal hallgatták négyen:

— Hogy mi a Tátra a Mátrához képest? Kezdő tanító voltam még csak, de lelkes turista akkor is, amidőn egyszer egy hattagú társasággal a Gerlachfalvi-csucsot másztuk meg. Mennyei kék volt az ég s harsanó-zöld alatt a világ: lábunk alatt nyúlt ki Nagymagyarország egyharmada. Mert ami hihetetlenül hangzik: a délnyugati láthatáron valahol, kissé még e láthatár fölé is emelkedve, megcsillant valami a délponton állt nap alatt... Lehetett kétszáz-húsz kilométer legalább: a Duna tükre csillogott ottan, valahol Komárom alatt... Hát ilyen magas a Tátra, testvér, — fordult ellágyult hangon a leendő cserkészapród felé — és ezt sohasem szabad elfelejtenünk. Mert ha elfelejtünk egyszer, akkor halottak lennénk...

Majd, hogy másra terelje a hangulatot, hirtelen pattintott az ujján:

— De harapnánk is talán valamit, gyerekek!

Olyan indítvány volt ez, amelyet egytől-egyig lelkesedve hagytak jóvá. Jánoska is oldozgatni kezdte a hátizsákját s aközben vendégnek invitált meg mindenkit:

—Most az egészet megesszük, amim csak van!

—Másnapra is kell gondolni, pajtás, — figyelmeztette a turista-főtitkár. — Mit eszel akkor holnap?

Jánoska kajánul mosolygott maga elé:

— Holnap ad nekem Ede bácsi vagy Pali vagy Gyurka. Csak azért mondtam, hogy együnk meg mindent, mert akkor semmi se maradna a hátizsákba, hát könnyű lenne vinni...

Megnyugtatták azonban, hogy az ő hátizsákját Bozzay Pali veszi át délutánra. Az országos vezető-tiszt egyébként megdicsérte a makacs kiscserkész-jelöltet, amiért terhét minden panasz-szó nélkül cipelte a tetőig s akkor...

Akkor falatozáshoz láttak valamennyien. Jánoskának Tóth Gyurka terített a fűre, mert őmaga bizonyára mindent egymás hegyire-hátára kevert volna a hátizsákban.

Nem vették észre az idő múlását, annyira belemerültek a kirándulás eddigi eredményeinek megvitatásába. Amire fölszedelőzködtek volna, öt óra lehetett délután...

... Alkonyat előtt már a mátrai Turista-szállóban ütöttek tábort.

Ott áll ez a szálló nem messze a Kaparöháztól, a gyöngyös—parádi szerpentin-országút mentén, ígézetes kilátással az országúton túl mélyedő völgykatalanra s a mögötte tornyosodó hegyhátakra, bércekre és csúcsokra, melyek leghátsó oromvonalai opálszinekben sávosodnak.

Aztán maga a Turista-szálló!

Két emeletnél magasabb csúcsba futott fel a tornya s épűgy két emeletnyi maga a szálló is. Kevéssel azelőtt nyílt meg a turisták és a kirándulók számára s mindig egy sereg pihenő gépkocsi várakozott előtte. Volt vendéglője, voltak berendezett szobái, hol pompás fekvőhelyek vártak az eltikkadt hegyivándorokra. Széles terraszáról fönséges kilátás nyílt a Mátra legesalogatóbb pontjaira, a terrasz előtt parkrés. A hátában

pedig fenyves hallgatódzott, hogy mennyei hárfasóhajba fogjon bele a legcsekélyebb levegőrezdülésre.

Ezen az estén, már vacsora után, először Jánoskát fektette kényelmes ágyba Bozzay Pali meg Tóth Gyurka s rendbehozták cipőjét és hátizsákját, miután az apró kiscserkész-jelöltet oly álmoság verte le a lábáról, hogy már a Miatyánk közepén elaludt. Betakargatták gonddal s akkor lábujjhegyen mentek ki.

A terraszon térképet nézegetett az országos vezetőtiszt meg a Mátra-Egylet főtitkára. A másnapi programot vitatták meg.

Ott ültek a terraszon négyen, a csillagvirágos mennybolt alatt, de ide már nem hallatszott el a tücskök kórusa, amelyen oly sokáig andalodtak el az előző estén... Majd a Mátra közeli jövőjéről kezdett beszélni a főtitkár s ahogy belemelegedett, szinte lázba-jött fokokonkint. Lelkesen szólt az alig-kész magaslati-szanatóriumról, az egyre-másra épülő turistaházakról, a Mátra remek országutjáról, elragadó kilátópontjairól s azokról az utjelzésekről, melyekkel az ősvadont mind-sűrűbben hálózzák be a Mátra-Egylet reménykedő és dolgozó tagjai.. Amire abbamaradt volna a szó, késő volt nagyon. Ugyanakkor felzsongott a rengeteg s egy váratlanul kerekedett légrezdülésre zúgni kezdett hátukban a fenyves..

Köpenyeikbe burkolózva hallgattak. Mert érezték mindnyájan, hogy a bánkódó zúgásban őseik elköltözött lelkei járnak vissza hozzájuk a másvilágról.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Jánoska indulás előtt levelet ír haza, amelyben pakkot kér Eger városába; a turista-főtitkár elbúcsúzik, megígéri azonban, hogy idejében értesíteni fogja az egri turistákat; barangolás a Mátrában; estefelé nagy viharba jutnak s csuronyvizesen vergődnek el Parád-fürdőig.

Reggel madárszónál ébredtek valamennyien: csatogott és zengett tőlük az erdő. Azazhogy Jánoska továbbaludt vagy másfélórával. Igaz, hogy ketten is költögették egyszerre: Bozzay Pali meg Tóth Gyurka, a vállalkozó szellemű fiatalember azonban, aki mellett ottfeküdt a mackója is, annyit dörmogott vissza félálmából:

— Hagyjatok békét!

Erre hagyták annyi időre legalább, amíg felpakoltak az útra s elkészítették a reggelit. S azonkívül a vezető-tiszt is intett nekik a szemével, hogy engedjék még szundikálni Csonka-Magyarország legkisebb cserkészét. Úgy másfélórával később azonban rázogatni kezdte Bozzay Pali s a fülébe súgta:

— Mindjárt indulunk, testvér..

Jánoska talpraugrott erre, egykettőre megmosdott és felöltözött. Elvégezte reggeli-imáját s megreggelizvén, odaállt az országos vezető-tiszt elé s azt mondta neki:

— Ede bácsi, írni szeretnék anyukámnak, hogy küldjön nekem süteményt meg káposztás-galuskát egy lábosba. Csak áztat nem tudom, hogy hova küldje. . .

A vezető-tiszt először a fejét csóválgatta, mikor a különös kívánságot kellett hallania, aztán annyit mondott Jánoskának, hogy van nekik ennivalójuk bőven s káposztás-galuskát különben sem szokás csomagban adni fel postára. A sütemény ellen azonban nem volt különösebb ellenvetése:

— Csak azt nem tudom, kinek a címére küldessük. Mindenesetre Eger városában kellene megjelölni valakit... Dehát kit?

Szerencsére segítségére sietett a Mátra-Egylet főtitkára:

— Legokosabb lenne az érseki-líceum portásának küldetni. Igen jóra való bácsi.

S hozzáfűzte még a lelkes főtitkár, hogy ő majd értesíti a portást a csomagról: vegye át nyugodtan, míg ők négyen Egerbe nem érkeznek. Ugyanakkor megígérte, hogy telefonálni fog az ottani turista-bajtársaknak, akik minden biztonnyal eléjük mennek majd Parádfürdő irányába.

Indulni kellett volna már, Jánoska azonban képeslapot kért előbb a Turista-szálló főpincérétől, hogy ír rajta az édesanyjának. Erre valamennyien lapot vásároltak, hogy értesítik övéiket sorsuk és állapotuk felől.

Jánoska a következőket írta haza egymás fölé ágaskodó vagy egymásba torlódó betűkkel:

»Annyukám kügyél nekem egerbbe süteményt De sokatt káposztás galluska is jó Lene de asztat nem lehet Küdeni a postán ninc sémi Bajom csókolok Mindennkit jánoska«.

Az országos vezető-tiszt sűrű fejcsóválások közt olvasta végig a képeslapot:

— A kétségbeejtő helyesíráson kívül csak egy baj van, testvér: nem írtad oda az egri címet...

S azzal őmaga írta rá a lapra, hová küldendő Eger városába a süteményes csomag. Akkor a turista-főtitkárnak adták át a lapokat, hogy még ma vigye valamennyit a gyöngyösi postára. A turisták főtitkárnak ugyanis lejárt a hivatalában kapott szabadság-ideje s ezokból vissza kellett fordulnia.

A parádi szerpentin-országra léptek rá, miután szerencsés utat kívánt nekik a Turista-szálló személynete.

Egydarabig a turista-főtitkár is elkísérte őket. Aközben elmondta, hol kell kitérőt tenniök az országútról, ha a Mátra egy-két kiesebb pontját szeretnék még meglátni s úgy negyedóra múlva megállott. Itt volt a búcsúzás pillanata.

Először a vezető-tiszt fogott kezét derék fiatal vezetőjükkel:

—Köszönjük a szívességedet, testvér!

—Nincs mit, — szerénykedett az ifjuember. — Turista és cserkész két egy-testvér. Örülünk mindenkor, ha rendelkezésekre állhatunk...

Utoljára Jánoskára került a sor. Az elszánt leendő farkaskölyök búcsúzóul szeretett volna még meg tudni egyet-mást:

— Tessék mondani Dodi bácsi, fogok látni medvét iaz erdőbe?

— Minden lehetséges, öcsém, — biztatgatta a turista-főtitkár s barackot nyomott a fejére. — Mindenetre ha valami dörmögést fogtok hallani a fák mögöl, jó lesz előkészíteni a bicskát.

Jánoska halálos-komolyán mondta rá:

—Az én cserkész-késem itt lóg az övemem, Dodi bácsi és ki van élesítve..

—Helyes, nagyon helyes, — bólogatott Dodi bácsi.

Azzal kétfelé váltak.

A turista-főtitkár visszafelé indult, ők négyen pedig továbbmentek Parádfürdő irányának. Ám aközben sokszor megfordultak s a kalapjaikat lengetve intettek utolsó búcsút egymásnak. Egy fordulónál aztán elvesztek egymás szeme elől.

A kis csapat jókedvűen nyomult előre a szerpentin-országuton.

Az országút kihalt volt még a jókor-reggelen. Párádon alhattak még a fürdővendégek s Budapestről akkor indulhattak el egyes kirándulók gépkocsin, hogy tízóraira kiszállván keveset a gyöngyösi Hungáriába, továbbvágassanak Miskolc városa vagy a parádi fürdő felé. Kihalt volt hát az országút, csak a madarak csattogtak kétfelől a Mátra sűrűségében.

Jódarab utat hagytak már maguk megett, amikor így szólt a vezető-tiszthez Jánoska:

— Ede bácsi, kérem szépen, én magam akarom vinni a hátizsákomat!

A parancsnok kíváncsi lett volna, miféle érveket fog felsorakoztatni a fiatalember ezúttal álláspontjának igaza mellett. S Jánoska beszélt is. Előadta, élénk mozdulatokkal, hogy így, amint most van, nem tekinthető sem turistának, sem kiscserkész-jelöltnek. Mert úgy a turista, mint egy leendő farkaskölyök maga cipeli a hátizsákot, ő pedig szabad háttal baktat a parancsnok bácsi oldalán. Úgy látszik, az érvelés meggyőzte a vezető-tisztet, mert intett Tóth Gyurkának:

— Add csak ide azt a hátizsákot!

Ezen ia napon tudniillik Tóth Gyurka volt a soros Jánoska apró bagázsijának cipelésében.

De nem akasztották rá az egész hátizsákot, mivel bizonyos volt, hogy félórán belül kidőlt volna alatta.

A súlyosabb dolgokat kiszedték belőle, a mackót ellenben rajtahagyták a hátizsákon, kívülről odakötözve, hadd lásson egy kis világot ő is! S a mackónak jókedve is volt az egész úton, sőt — mint Jánoska megfigyelte — többizben mosolygott.

E kurta megállapodó után újult erővel vágta neki az útnak. Jól ki kellett lépni, mert a mai napon minden körülmények között meg akarták mászni a Galya-tetőt s estére Parádfürdőig szerettek volna elvergődni. Szótlanul haladtak jóideje már. Az országos vezető-tiszt éppen azt forgatta fejében, hogy útközben valami tanulságos mesét fog elmondani, amely úgy Bozzay Palinak meg Tóth Gyurkának, mint Jánoskának is épülésére lehet majd. Mert a vezető-tisztnak soha nem akadt egyetlen negyedórája, amelyet ne igyekezett volna eredménnyel kihasználni. De akkor megelőzte őt a leendő cserkészapród, aki így kezdte:

—Ede bácsi, tudja-e, mi leszek én, ha megnövök?

—No, mi leszel? — pillantott rá érdeklődve a parancsnok.

Jánoska egy nagyot lélegzett:

— Először farkaskölyök, azután cserkész, azután öregcserkész, azután huszárönkéntes, legutoljára meg fővezér a háborúba...

A vezető-tisztnak kapórajött a fiatalember kijelentése:

— Helyes, helyes... Végeredményben katonának kell menni minden magyar legénynek, hisz — amint emiittem már — mibennünket arra ítélte az Isten, hogy szakadatlanul kard legyen a kezünkben...

Kicsit elgondolkozott maga elé s akkor így folytatta:

— Nemegyszer volt már eszemben, hogy alig vannak még egy más népnek oly megható nemzeti énekei, mint minékünk. A Himnusz zivataros és hősi századok emlékeit kavarja föl bennünk, a Szózatot pedig nem lehet énekelni anélkül, hogy ne kezdene fojtogatni valami a torkunkban. Sokszor megfigyeltem, hogy enél a két sornál:

*A nagy világon e kívül
Nincsen számodra hely...*

könnyek tolulnak minden szembe... Bizony, úgy van, fiuk: ezen a földön születünk s itt kell meghalnunk is. Minekünk nincs több hazánk, csak ez az egy!

Kis szünetre elhallgatott, mintha a megindultság elvette volna a szavát. Akkor aztán, mialatt a két nagyobbik s az egy babszemjankó-útítárs tűnődözve haladt mellette, így beszélt tovább:

— De ennél is szörnyűbb, amit Zrínyi, a költő, kiált a nemzet felé megrázó Áfiumában. Mert soha ne felejtsetek el, fiuk, hogy a költő Zrínyinél nagyobb lángész és tragikusabb magyar nem akadt még egy ezer esztendő óta. Zrínyi ezt kiáltja kétségbeesve a nemzet felé: — itt győznünk vagy meghalnunk kell!!

Ekkor azonban közbekotyogott Jánoska:

— És ha nem győzünk, mi lenne velünk akkor?

— Akkor elpusztulnánk dísztelenül, testvér, — válaszolt a vezető-tiszt. — Mert ma már nem mehetünk vissza Ázsiába s nem költözhetünk át Brazília területére sem, hogy új hazát keressünk. A Mindenható Isten úgy intézte sorsunkat, hogy itt jöjjünk a világra és ha nem akarunk idegen népek igájába kerülni, itt is haljunk meg. De nem rendes halállal, hanem csa-

tákban esve össze... Nincs még egy másik Magyarország és ezt soha ne felejtsetek, fiuk!

Hosszú ideig szótlanzkodva mentek tovább, a nemzet tragikus végzetén tündözve. De így is föl kellett figyelniök gyakran, mert a szerpentin-országút minden fordulójánál új meg új szépségeivel ejtette meg őket a Mátra.

Azalatt elértek a Csórhegy lábáig, mely az országúttól balra dült fölfelé. Megálltak keveset, a vezető-tiszt a térképet nézegette s utána annyit mondott:

— Itt balra térünk le, a kék-fehér jelzésű gyalogúira. Ha Isten segít, három órán belül föntleszünk a Galyatetőn.

Letértek hát a szerpentin-országútról s a Csórhegy-Bagolytető-Vészverés-Lápfő-Mogyorósorom irányba vágtak. Alattuk völgyek szakadtak le, láttak különös alakzatú bérceket a messzeségben s a szívéük vágyakozással lett tele, hogy odaérhessenek egyszer azokra a távoli csúcsokra. Néha emelkedők jöttek, később sűrűn egymásután s olyankor lihegve fujtattak. Különösen Jánoska, aki apró zsebkendőjével gyakran törölgette homlokáról a verejtéket. Majd laposabb rész következett s a leendő farkaskölyök fölnézett az országos vezető-tisztre:

— Csak áztat szeretném tudni, Ede bácsi, mióta vannak Magyarországon cserkészek?

Bozzay Pali meg Tóth Gyurka mosolyogva csóvált fejét s szinte ugyanegy pillanatban kiáltott fel:

— Jánoska, sohase fogsz te már megjavulni!

Ez a szelid korholás annyit jelentett, hogy a vállalkozó szellemű fiatalember, aki a hadvezéri pályára készült végeredményben, szakadatlanul érdeklődött, mihelyst szóhoz juthatott egyszer. Ámde a vezető-tiszt

merőben más véleményen volt, mert intett, hogy mosi ő akar beszélni:

— Jánoskának igaza van. Apró ember lévén még csak, tudni szeretne minél többet. S nagyon jól van ez így. Mert minden ember annyit ér, amennyit tud.

Aztán Jánoskára nézett:

—Te arra vagy kíváncsi egyszóval, mióta van cserkészzet nálunk? Hazai cserkészetünk megszületése a háború előtti legutolsó esztendőkre esik. A magyar cserkészzet hőskora ez, amelyre más alkalommal térek ki majd részletesen. Mert valóban hősi küzdelmek közt indultak meg első útjokra első cserkészeink, akik közül sokan a túlvilági erdők alatt táboroznak már. Ahelyett elmondok neked valamit, amiből meg fogod tudni, mint figyelt föl Magyarország népe első cserkészeinkre. Jó lesz?

—Jó lesz, Ede bácsi, — bólintott Jánoska komolyan.

—A vezető-tiszt beszélni kezdett ekkor:

—Mikor kitört a nagy háború, az egyik felső-magyarországi városkából katonának ment egy kerész is, aki feleségét meg három apró gyermekét hagyta vissza a városkában. De a három apróságnak betegen feküdt az édesanyja s a kis család sorsa hamarosan úgy fordult, hogy alig volt betevő-falatjuk..

—Éheztek? — szólt közbe Jánoska.

A vezető-tiszt nem neheztelt meg az ifjúember szakadatlan közbekotyogásáért, ahelyett gondolkozva beszélt tovább, mintha régi, igen régi emlékei között kutatgatott volna:

— Hát körülbelül úgy voltak már a kis család tagjai, hogy éhezni kezdenek. A ház körül elterülő nagy kertben ekkorára megérett a sok gyümölcs, de nem volt, aki leszedje és a piacon eladja azt a gyü-

mölcsöt, hogy pénzt kaphasson a beteg édesanya és hogy a pénzen ennivalót vásárolhasson három gyermekének... Élt a városban akkortájt egy fiatal és lelkes tanító, aki nemrégiben kezdte volt megszervezni a városbeli diákok soraiból az első cserkészcsapatot s mikor ennek a fiatal tanítónak tudomására jutott, milyen nehéz sorban van az elhagyott család, nem töprengett sokat, hanem rögtön cselekedett. Egy napon tehát cserkészeivel együtt megjelent a beteg asszony házában s megnyugtatta, hogy ők majd elintézik helyette mindent. S vállalkozó cserkészeivel együtt még azon a napon leszedett a gyümölcsfákról /minden almát és körtét, szépen kosarakba rakták s attól a naptól kezdve három álló héten át sátrat vertek a piacon s a fiatal tanító s még fiatalabb cserkészei nem nyugodtak addig, míg a leszedett alma és körte árát át nem adták a szegény asszonynak, aki sirva-fakadt, mikor ennyi emberi jóságot kellett tapasztalnia. Mert ne felejtse el, testvér, hogy a cserkész mindenekelőtt könyörületes valamennyi felebarátjával szemben.

— Én is könyörületes leszek, — fogadkozott Jánoska.

Az országos vezető-tiszt elhallgatott. Látszott rajta, hogy személyes emlékeit idézgeti életre s ezek a régi emlékek mintha elvették volna a szavát. De később folytatta megint:

— Hogy te is így fogsz cselekedni, testvér, ha nagyobb leszel, abban nem kételkedem... Azok a cserkészek azonban, akik akkor félíg gyerekek voltak még abban a feledhetetlen felvidéki városcában s akik meglett emberekké lettek azóta, nem csupán a távoli csatatereken harcoló magyar katona feleségét és három tehetetlen apróságát mentették meg a pusztulástól.

hanem egyéb nagy eredményt is értek el mellesleg. A város népe ugyanis, amely azt hitte addig, hogy a cserkészlet szórakoztató játék mindössze, erre a könyörületes lépésre fölfigyelt, napokon át a cserkészekről beszélt mindenki s alig voltak szülők, akik fiaikat nyomban cserkészeknek ne adták volna be. Úr és szegény egyaránt. Mert tudnotok kell, fiuk, hogy a cserkészek között mindenki egyenlő: akár hercegi rangban született, akár zsellér gyermeke. Minálunk nincsenek választófalak: itt mindenki egyformán magyar testvérünk!

Egy darabig szóttanul haladtak fölfelé a kapaszkodón. Persze megint Jánoska volt az, aki elsőnek szakította meg a hallgatást:

—Csak egyet szeretnék tudni, Ede bácsi...

—Hadd hallom, testvér! — révült föl merengése bői az országos vezető-tiszt.

Az ádáz kiscserkész-jelölt tovább kíváncsiskodott:

— Csak áztat szeretném tudni, ki volt az a tanító bácsi, aki a cserkészekkel leszedte a fákról a körtét meg almát és eladta a városba... Nem Ede bácsi volt?

Bozzay Pali meg Tóth Gyurka félszeg mosollyal bólintott Jánoska felé, mire a mindig okvetetlenkedő ifjúember lelkesedve kiáltott egy nagyot:

—Most már azért is tudom, hogy Ede bácsi volt!

—Tanuld meg, testvér, — jegyezte meg kitérően a vezető-tiszt, — hogy minálunk sohasem fontosak a nevek!

Azalatt egyenest a Galyatetőnek lihegték már.

Ha a Kékes a Mátra feje, akkor a Gálya a dereka. Negyvenöt méter híján ezer méterre domborodik fel a többi hegy közül s legtetején nincs egyetlen fa. Ahelett széles rétség a Gálya orma s ez a rét tele van

hintve ezerszínű virággal. Most is, ahogy az új menedékház felé törtettek volna, ezek a virágok szinte csattogtak s illatuktól elbódultak mind a négyen. A tető oldalában húzódott meg a szilárd menedékház s ott is telepedtek meg. A kilátás talán még nagyobb ujjongásra fakasztotta őket, mint a Kékes. Szabadabban lehetett körültekinteni minden irányba s így megfigyelték azt is, hogy a Nagygyalya déli oldala hegybordákban nyúlik ki és észrevétlenül hal el végül. Az emlékül kapott »Gyöngyösi Kalauz«-ból megtudták, hogy a régi menedékházat még 1894-ben emeltette a Mátra-Egylet és hogy a tetőtől kurta negyedórás-kára van mindössze a Galyacsurgó, melynek tiszta és hüs vize mindig felüdíti a tikkadt erdei bolyongót. A menedékház árnyékos oldalában lerakodtak. Jánoska, aki hallotta az imént, amint a vezető-tiszt a csurgót emlegette, azonnal kész volt az indítványával:

— Menjünk vízért a csurgóhoz!

A vezető-tiszt rábólintott, hogy az bizony okos gondolat s akkor Bozzay Palival ketten megindultak lefelé a vízhez.

Tizenöt percen belül elérték a csurgót, megtöltötték a kulacsokat, miután előbb maguk is ittak egyet. Jánoska azonban csak kortyonkint kapott belőle, hogy meg ne hűtse a torkát.

Utána leheveredtek kissé.

Jólesett a pihenés, mert nagy darab utat tettek meg reggel óta s utjuk túlnyomó része kapaszkodóból telt ki. Bozzay Pali, mialatt a fogát piszkálgatta egy fűszállal, azt kérdezte az ő pöttöm-barátjától:

—Nem fáradtál el, Jánoska?

—Hát tudod, Pali, (mert Jánoska minden nagyobb diákot tegezett), neked megmondom, hogy egy kicsikét fáj a talpam. De meg ne mondd Ede bácsinak, mert akkor szégyelném magamat!

Bozzay Pali megsimogatta apró barátja kövér arcocskáját:

—Nyugodt lehetsz, Jánoska, nem mondom meg. Ha azonban nagyon fáradt találnál lenni egyszer, mondd meg nekem azonnal.. Hát aztán nem vágyol-e hazafele?

—Csak anyukámat szeretném már látni, — sóhajtott el magát a leendő farkaskölyök. — Meg apukámat is, meg Ágneskét, aki a néném nekem... Úgy örülnék, ha imának egyszer!

Bozzay Pali megvigasztalta erre a babszemjankó-embert, hogy a hazulról küldött értesítés bizonyára nem fog elmaradni. Mertha a csomag (tele ennivalóval) megérkezik a liceumi portáshoz Egerbe, biztosra lehet venni, hogy levél is lesz hazulról a csomagban.

Villogva tűzött le a nap s áhítatos csönd neszelt a mindenségben. Rövid pihenő után felálltak a kula-csokkal, mert a menedékház előtt esetleg nyugtalan-kodhatott miattuk az országos vezető-tiszt meg Tóth Gyurka.

Visszafelé indultak hát. Egyideig szótlankodva haladtak egymásmelleit, egyszer aztán a reménybeli cserkészapród a következő kérdéssel fordult nagy-diák barátjához:

— Valamit meg akarnék tudni, Pali. De csak akkor kérdezem, ha igazán meg fogod nekem mondani.

— Hát kérdezz, testvér!

Jánoska egy nagyot lélegzett:

— Mongyad meg nekem áztat, hogy itt, az erdőkbe meg a hegyekbe vannak-e tüzes-szemű bölények, óriáskígyók, mackóbácsik meg rézharkályok? Mert mindig csak ezen gondolkozók, de magamtól sohase nem bírom kitanálni...

Bozzay Pali érezte, hogy kényes területre siklottak

át. Érezte azonban azt is, hogy a kisembert föl kell világosítani végül, elég komoly hozzá. Ezért így válaszolt:

—Megmondom, Jánoska. Mackóbácsikat csak az igen sűrű erdőkben lehet találni, az óriáskigyók Indiában meg Afrikában csuszkáinak, tüzes-szemű bölények meg rézharkályok azonban a mesékben fordulnak elő legfeljebb, úgyszintén a sárkányok is. De addig boldog az ember, amíg hisz bennük...

—Mondjad nekem, Pali, — szólt csaknem könyöröge, — higyjek bennük, vagy ne higyjek?

—Bozzay Palinak komolyra vált az arca:

—Csak higyj bennük, testvér! Bár tehetném még egyszer én is!

—Jó, — bólintott a kiscserkészjelölt, aki mindent tudni szeretett volna a kerek ég alatt. De tűnődővé vált zsemlyearcán meglátszott, hogy tele van már kétkedéssel a földi dolgokkal szemben.

Szóttanul értek vissza a menedékházhoz.

A vezető-tiszt meg Tóth Gyurka körülbelül készen volt már az ebéd fölhalálásával. Jánoska lihegve állt meg előtte:

—Meghoztuk a vizet... Ede bácsi!...

—Derék cserkész válik belőled, — dicsérte meg a parancsnok. — Hiszem, hogy az én Csongor fiam is ilyen vállalkozó szellemű ifjuember lesz majd. Ezt már szeretem.

Azzal ebédhez telepedtek.

Észrevétlenül múlt el vagy félóra, mialatt jóízűen ettek. János sorbakínált mindenkit abból a csomagból, amelyet Gyöngyösön kapott útravalóul a Zsiga bácsi feleségétől, akinek különben irni készült, mihelyst olyan helyre érnek, ahol képeslapot lehet vásárolni. Persze őt is visszakínálgatták testvériesen. Aztán egyéb dolgait rakosgatta rendbe újból, amelye-

ket — Pesten még — a mama csomagolt be az ő egyetlen fiának. De hol volt azóta a mama?! Talán száz kilométerre a Galyatetőtől és Jánoska, ahogy reágondolt most (legalább ezredszer, amióta nem látta!), egy mélyet sóhajtott.

Egyszer csak arra figyeltek föl, hogy messze északnyugatnak, merre a Karancs-hegynek kellett lennie, borulni kezd az ég alja. Alig volt tenyérnyi ez a borulat, ámde a vezető-tiszt mintha megérezte volna, hogy könnyen istenítélet törhet ki abból az aligkomo-ródó fellegecskéből, mert így szólt:

—Most pedig döntsünk, testvérek: ittmaradunk-é a menedékházban avagy nekivágjunk-e Parádfürdő-nek?

—Nekivágunk Parádfürdőnek! — mondta ugyanegy pillanatban Bozzay Pali meg Tóth Gyurka. — És ha meg találánk ázni keveset?

Jánoska hozzátette, miközben legyintett:

— Semmi se az. Én nem félek az esőtől.

így tehát fölszedelőzködtek gyorszerrel, hogy meginduljanak lefelé, Parádfürdő irányának. Úgy számították, hogyha jól kilépnek a lejtős részeken, másfélóra múlva ott lehetnek. Az utolsó pillanatban még egyszer a Karancs felé pillantott a vezetőtiszt s hirtelen mintha habozni kezdett volna. Mert úgy rémlett neki, hogy a tenyérnyi borulat mintha szélesedni kezdene a szemhatár legmélyén s mintha mindföljebb és följebb tolulna.

De gondolt egyet aztán s a kis csapat után lépett ki, mely akkor már vagy száz lépésre igyekezett előtte. Elvégre egy kis zuhanytól nem szokása megijedni a cserkésznek! Meg nem is illik... És mi lenne az élet némi kaland nélkül?

Darabideig sűrű fák között igyekeztek lefelé. Amikor azonban — úgy félóra múlva — téresebb tiszt-

tásra értek volna ki, a parancsnok aggódva nézett föl az égre. Mert a mennyboltnak körülbelül egyharmadát árasztotta el ekkorára a fergeteg, mely szétvert sörénnyel rohant egyre fölfelé és egyre előre. Itt-ott villámok villantak föl a szuroksötét borulátón s mély dörgések húztak el utána, amelyekre hosszan mordultak meg hegyek és erdők.

Visszafordulni hiábavaló lett volna. Belátták, hogy itt nincs menekülés többet!

Bozzay Pali tanácstalanul nézett a vezető-tisztre:

—Ede bátyám, nem ütnénk talán sátrat valami védettebb helyen?

—Nem tanácsolnám, — vélte pillanatnyi habozás után a parancsnok. Mert a vihar eltarthat órákig, ránksetétedhetnek s akkor holtbiztosán eltévednénk a vadonban. Csak kitartás, testvérek!

Ugyanakkor aggodalmak közt nézett Jánoskára:

—No pajtás, mi lesz most?

—Én egy kicsit se nem félek, Ede bácsi, — mosolygott félénk zavarral. — Csak az anyukám ne féljen, mert akkor sírni fog...

(S a vállalkozó ifjúnak édesanyjáért való szorongása érthető volt. Hiszen minden valószínűség mellett szólt, hogy édesapja meg édesanyja bizonyára mindennap százszor is fölfigyelnek a Mátra irányába, egy ilyen vihar pedig ijesztően ellátszik Pest városáig a Mátrából.)

Gyorsan és szótlanul igyekeztek, tovább lefelé. Akkorára azonban valóságra vált a vezető-tiszt aggodalma. Csakugyan: itt nem volt menekülés többet!

Mert alig haladtak volna újabb negyedórát, amikor váratlanul szél rengette meg a fák koronáit s ugyanakkor hideg áramlat borzongatta meg őket. Az országos vezető-tiszt Jánoska hátizsákjáról (melyet

Tóth Gyurka cipelt ezúttal) lebontotta a könnyű pokrócot, belebugyolálta a fiatalembert, s a hátán végül lekötözte, úgyhogy csak az orra hegye látszott ki. Olyanformán festett, mint valami mackó. Akkor megfogta a leendő farkaskölyök kezét s attól fogva úgy vezette maga mellett. Hogy baja ne essen.

Hanem akkorára körülöttük és felettük kitört az orkán!

Tombolva kapott a fák tetejébe, nagy esőcseppek potyogtak már, villámok csattogtak, dörgésük megrázta a rengeteget s minden hegyoldalból sokszoros visszhang hömpölygött feléjük. Váratlanul elstötétült minden s ömleni kezdett az egekből.

Jánoska válla közé húzott fejjel totyogott a vezető-tiszt oldalán, miközben egyre azt suttogetta maga elé:

— Ne fejjél, anyukám... mert én se nem félek...

Alig láttak három lépést s csak vaktában botorkáltak lefelé. Villámok vakítottak minden szempillantásban, fényük elvette a szemük világát, dörgött a Mátra ... Az eső zuhogott és sepet, a ruha csuronyviz lett hármukon (mert Jánoskát mégis védte úgyahogy a pokróc), a hegyek oldalain patakok szakadtak le, orruk hegyéről csorgott a víz. Egyszer csak úgy rémlett föl a vezető-tisztnek, hogy az ádáz kiscserkész-jelölt, akinek erősen fogta a kezét, magában beszélget valamit. Észrevétlenül lehajolt hozzá s tisztán kivette, hogy Jánoska szünetlenül ezt motyogja maga elé:

— Ne fejjél, anyukám... mert én se nem félek...

A parancsnok meghatódott s akaratlanul is Csongor fia jutott az eszébe.

Meddig tartott az istenítélet, magok sem tudták. Egyszer úgy tetszett föl nekik, hogy sikerült kiver-

gődniök a gyöngyös-parádi szerpentin-országutra. Néhány perccel rá világosodni kezdett s amire észrevették volna magukat, a salgótarjáni hegycsoport irányából fölkéklett az ég, a fergeteg pedig elcsattogott. Valamerre az Alföldnek.

Ugyanakkor kivillant a nap s esőgyöngyökben csillant föl a Mátra.

Ott álltak a szerpentin-országuton s egy víz voltak, kivéven Jánoskát, akinek mindössze a nadrágját és lábszárait csapkodta végig az eső, no meg a bakancsokkáit szortyogtak. Vig nótaszóval mentek tovább s háromnegyed óra múlva kibukkant előttük az erdő fái közé megbujt Párád.

A vihar után üde lett a levegő, s a fürdő sétányain vendégek sétálgattak. Ahogy meglátták az ázott csapatot s köztük a mackó-emberkét, összecsapták a kezüket:

— Hát ez a legényke hogy bírta ki a vihart?

Egy idősebb néni annyira meghatódott, hogy szeméhez szorította a zsebkendőjét.

A vezető-tiszt s Bozzay Pali meg Tóth Gyurka mosolyogva köszöntgettek jobbra-balra, csak Jánoska nem nézett semerre. Fölszegett fejjel haladt előttük, sok önérzet közt, szinte gőgösen.

Mint aki ad magára.

HATODIK FEJEZET.

Egésznapos pihenő a parádi fürdővendégek között, akik csodálattal adóznak a leendő farkaskölyök hősi vállalkozásának; levélírás az otthon-mar adtáknak; a Mátra-Egylet főtitkára üzenetet küld utánuk Gyöngyösről; a vezető-tiszt megállapítja a további uti-programot s elhatározza, hogy Eger városából a Hortobágy felé fordul.

Reggel későn ébredtek kissé, mert az előzőnap vihar igen összecsapkodta mind a négyüket.

Természetesen a szálló egyik szobájában aludtak — a vezető-tiszt érthető bosszankodására. Az erdőben azonban, sajnos, nem üthettek sátrat, mivel mélyen felázott a talaj. Ők hárman ezt föl sem vették volna, legrosszabb esetben *némi* szalmát hintettek volna el a földön, János azonban — mint nem eléggé edzett ifjúember még — könnyen meghűlhetett volna. Már pedig ezt minden körülmények között ki akarta kerülni a vezető-tiszt.

A négytagú csapat megérkezéséről már a vacsora alatt sokat beszélgettek a vendégek s különösen azon mulattak nagyokat, minő peckesen vonult be a fürdőtelepre az a babszemjankó, akinek sipkája hegyéről ha nem szúr föl a levegőbe a nagy toll, talán ki sem látszott volna a földből. Általában elismeréssel szóltak az elemi-iskolai másodosztályú nebuló elszántságáról, amellyel fitymálva állta ki a délutáni istenítéletet. Ők legalább is így hitték. A kis csapat tagjai különben nem mutatkoztak ezen

az estén, mert először rendbeszedték magukat és összeázott holmijukat a szobában s akkor, elfogyasztván egyszerű vacsorájukat, hamarosan pihenőre tértek.

A fák fölött reggel jómagasan állott már a nap, amikor előjöttek s végighaladtak a sétányon, hogy képeslapokat vásároljanak a kioszkban. Mert erre a napra pihenőt engedélyezett a parancsnok úr.

Akkorára a vendéglő terraszat, a sétányokat és pihenőpadokat teljesen ellepték a vendégek, akik között túlnyomóan sok volt az asszony és leány. Mindenki frissnek és jókedvűnek látszott a harsanó reggelben, mialatt a fák és bokrok között madarak csi-cseregtek. A fürdővendégek persze hamarosan fölfedezték Jánoskát, aki hegyesen lépett ki a kioszk irányába. Valamivel hátrább a vezető-tiszt haladt mögötte mosolyogva, az oldalán *Bozzay* Pali és Tóth Gyurka kimért tartásban.

Egyre-másra lehetett hallani az elcsodálkozást:

— Nézzétek már, milyen büszkén lépked ez a tökmag-alak!

A megjegyzés Jánoskára vonatkozott, aki úgy haladt végig az egyik sétautacskán, olyan testtartásban, hogy egész mivolta önérzetet sugárzott.

Dehát ez az önérzet érthető volt!

Mert külsőre úgy festett, mintha akkor húzták volna ki a skatulyából. Cipője csaknem vakított a napban, amelyet persze nem saját maga hozott rendbe, hanem Tóth Gyurka tisztított ki igen tetszetősre, mialatt *Bozzay* Pali a cserkészegyenruháját kefélgette ki. Akkor közös erővel felöltöztették. Képzelve hozzá kiki a hegyesen biggyedező cserkész-sapkát, melyből félméteres fácántoll ágaskodott ki. Az ifjúember túltengő önérzetét magyarázni lehetett volna azzal is, hogy tegnap délután egyetlen mukkanás nélkül állta

ki az ítéletidőt, miközben villámok csapkodtak körülötte s ijesztő dörgésekben rengett a Mátra. Az országos vezető-tiszt megérezte az első pillanatban[^] miért ez a nagy ráartáság s ezért ment mosolyogva néhány lépéssel Jánoska mögött.

A fiatalember ekkor már csaknem elérte a kioszkot, de ugyanabban a pillanatban egy nyájasarcu idősebb úr állta el az útját, aki nagyobb társaság élén jöddögélt szemközt:

— Te vagy az a híres fickó, aki bőrigáztál tegnap és mégsem féltél? Mi?

Jánoska tisztelegve állt meg, mint ahogy el is lehet várni azt egy medvebocs-jelölttől s annyit mondott:

—Én sohase nem félek, mert egy esztendő múlva farkaskölyök leszek!

—Hej, a teremburáját! — kacagott szivéből az öregúr. — Hát most hány éves vagy?

—Jánoska még mindig úgy felelt, tisztelgő-állásból:

—Július 10-ikén leszek hét. Meg aztán van egy néném is, Ágneskének hívják, de ő már tizenegy éves lesz augusztus 19-ikén ...

—Nagyszerű! — s kezet rázott vele a bácsi. — Hogy milyen pompásan tudsz te megfelelni mindenre hallod-e, barátom!

Jánoska kurtán, ám annál dagadóbb önérzettel jegyezte meg ekkor:

— Mindenből egyesem volt, még tornából is, pedig kövér vagyok! Hát én vagyok a legjobb tanuló!

A társaság valamennyi tagja mosolyogni volt kénytelen ekkora öntudat előtt. Mert akkorára egész tömeg fogta közre Jánuskát, a nénik meghatottan nézték a bátor kölyköt, aki miatt bizonyára sokat

búsul odahaza a mama. Egy gyászruhás néni meg is simogatta szeretettel s azt kérdezte tőle:

—Hát az édesanyád hol van?

—Anyukám Pesten van, — válaszolt készséggel Jánoska. — Mikor indultam, igen sirt utánam.

—A jószágos-szemű néni tovább érdeklődött:

—Aztán írtál-e neki?

—Már kétszer, — mondta Jánoska, — és most is akarok éppen. Mindig áztat írom neki, hogy ne féljen, mert én mindig nagyon vigyázok magamra.

Csönd lett, mindenki hallgatott. Akkor annyit mondott az idősebb néni, de most már igen komolyan:

—Ilyen legény kékből lesznek majd az igazi katonák!

—Először huszárönkéntes leszek, — szólt közbe Jánoska, — s legutoljára fővezér a csatába...

Ezen a kijelentésen megint mosolyogniuk kellett. Az idősebb bácsi így szólt fejcsóválva:

— Mondd meg majd az édesapádnak, hogy derék fia van!

Akkor ért oda lassú lépésben a vezető-tiszt s Bozay Pali meg Tóth Gyurka.

Sorra bemutatkoztak a társaság tagjainak s akkor Jánoskára mutatott a vezető-tiszt:

— Eddig minden várakozáson felül viselte magát a legényke.

A fürdő közönsége azonban többet is tudni szeretett volna, amire elmesélte az országos vezető-tiszt, hogy nagy útra indultak az ország két legjobb cserkészével, ernyedetlen szorgalmuk, mintaszerű előmenetelük s példás magaviseletük jutalma gyanánt. Jánoskát viszont hozniok kellett, mert ha otthonhagyták volna, kétségbeesett volna. A nagy cserkészút célja az, hogy fölkeressék csonkahazánk legszebb helyeit,

csupán azért, hogy annál fájdalmasabban érezzék majd, mennyivel szebb helyek azok, amelyeket leszakítottak a testünkről. Mert addig élünk csak, míg az ellopott hazánkra való szünetlen emlékezés elveszi az álmainkat. Ha egyszer elfelednénk Ö-Lublóra, Fogarasra vagy Fehértemplomra gondolni, meghaltunk ... És e halálból nem lenne feltámadás többé!

Ahogy befejezte volna szavait a rokonszenves vezető-tiszt, nagy taps csattan föl.

Mihelyt sikerült szabadulniuk a tömeg tüntetésétől, a kioszkhoz mentek s ott levelezőlapokat vásároltak. Mert sokakat kellett tudósítaniok. Ahogy pedig visszatértek a szobájukba, irni kezdtek. Bozzay Pali és Tóth Gyurka a szüleit értesítette, hogy utjuk eddigi része szerencsésen múlt el, hála Istennek s küldtek azonfelül néhány lapot egyik-másik osztálytársuknak is. Az országos vezető-tiszt feleségéről s Csongor fiáról emlékezett meg, akiről bizonyos volt már ekkor, hogy éppenolyan adás kiscserkész-jelölt lesz, mint amilyen volt Jánoska, azonfelül kimerítő beszámolót akart küldeni a Cserkész-Szövetségnek is. Jánoska vállalkozása volt a legkilátástalanabb, miután nála az írás valóságos hadbaszállás volt még az ellene fölvonuló betűk ellen, amelyek feléjedőfködtek hegyes kopjáikkal, hogy leterítsék őt. Először édesanyját értesítette addigi kalandjairól. Levélben pedig s hangzott ez a levél, amint következik:

»Kedvess jó anyukám már it vagy gyünk parádonn ez fürdő És sokk baci meg Néni meg lány van bene tegnap nagy eső vót Igen meg Áztunk cüe ez nem számmit kügyél pakkot Eggerbe készedet csókolja Jánoska.«

Minden egyetlen mondatban: vessző, pont nélkül. A vezető-tiszt, amint végigfutott a kimerítő tar-

talmu levélen, a fejét csóváltatta sokáig, de aztán gondolt egyet s szó nélkül kijavította a helyesírási hibákat. Talán, mert eszébejutott, hogy ő is volt valamikor elemi-iskola elsőosztályát végzett tanuló, amikor maga is hadilábon állt a helyesírás szabályaival.

Még több levelezőlapot is irt a leendő cserkész-apród. A többi közt értesítést küldött sorsa és állapota felől az édesapjának, azután Zsiga bácsinak meg Mariska néninek Gyöngyösre s megemlékezett természetesen kislénjéről, Ágnesről is. E levelezőlap szövegét ideiktatjuk szószerinti

»Kedvess ági tegnap Vihar vót sok Vilámok vág-tak le s Asztat hitem hoggy a fülembbe Csapnak de Én még se nem Félitem mert csak mert csakk a jányok félnek csókoll öcséd.«

A parancsnok, mikor átfutott ezen a levelező-lapon is, meg nem állhatta, hogy ne figyelmeztesse legfiatalabb útítársát:

—Ügy látom, szívesen ütsz egyet a leányokon.

—Muszáj, Ede bácsi, — sietett a felvilágosítás-sal Jánoska, — mertha Ágihoz jönnek az osztály-társai ozsonnázni és én is odamegyek hozzájuk, hát mindig kilöknék maguk közül...

A vezető-tiszt megint kénytelen volt fejét csó-válni:

—Bizonyára nem hagysz nekik békét...

—Igenis, Ede bácsi, — hangzott a férfias val-lomás. — Mindig megboxolom őket.

Ede bácsi úgy tett, mint akinek nem tetszik a dolog:

— Egy cserkész sohasem bántja a leányokat! Ellenkezően: segítségükre van mindenben, mert ők gyöngébbek nálunk, férfiaknál. Lovagiasnak kell lenni velük szemben és ezt sose felejtss el, testvér!

— Igenis, Ede bácsi, — ígérte komolyan Jánoska. — Most már én is mindig csak lovagias leszek. Hogy múlt el az az egy napjuk Parádfürdön!

Az országos vezető-tiszt először hiányzó napló-följegyzéseivel készült el s akkor sétára indultak el a fürdőtelepen. Amerre csak megfordultak, mindenfelé tüntető figyelemmel fogadták őket. Egyre-másra hallani lehetett a megjegyzést:

— Hogy bir el akkora utat egy ilyen tökmag!

Jánoska — ilyen esetben — neheztelő hangon fordult oda a vezető-tiszthez:

—Ede bácsi, áztat mondták rám, hogy: tökmag ... Pedig én ember vagyok!

—Csak ezért mondják ezt, — nyugtatta meg a parancsnok, — mert szeretnek. Nem szabad zokorogni az ilyet!

Ebédre legalább tíz társaság hívta meg őket az asztalukhoz, ámde a vezető-tiszt udvariasan elhárított minden szívességet. Szobájukba vonulva vissza, költötték el szerény ebédjüket. Tette ezt a parancsnok egyfelől azért, mert ennivalójuk volt még, másfelől pedig nem akarta mégjobban elkapatni Bozzay Palit, Tóth Gyurkát, de különösen Jánuskát.

Ebéd után pihentek keveset s akkor azt mondta a parancsnok:

— No, testvérek, kinek lenne kedve velem tartani csali úgy könnyűszerrel? Kis fordulót tennénk a fürdő körül.

Egyszerre kiáltották mind a hárman:

— Én!

Elindultak a körsétának, lépést. Egy keskenyebb útra tértek le, mely ritkás fenyvesen vitt keresztül s ahol égnek szökő szálfák voltak valamennyi fenyő. Vala-

hol a mennybolt magasságában ölelkeztek a csúcsaik... Áhítat fogta közre mind a négyüket.

A vezető-tiszt egyideig lassan, lehajtott fejjel haladt legelői, majd megpillantva Jánoskát, jókedvűen szólt hozzá:

— No, testvér, ha igaz, jövőre te is táborba szállasz!

Jánoska, aki kis csikó módjára ugrándozott a vezető-tiszt oldalán, kíváncsian kérdezte:

—Ede bácsi, mi az, hogy: tábor? Ahol sátorokba laknak a cserkészek?

—Úgy van, testvér, — bólintott a parancsnok, — s a táborozás maga a cserkész-esztendő legkimagaslóbb és legnagyobb ujjongással fogadott eseménye ...

—Tessék már nekem mondani róla valamit, — könyörgött a reménybeli cserkészapród s szorosabban csatlakozott a vezető-tiszthez. Bozzay Pali meg Tóth Gyurka szintén a parancsnok sarkába szegődött. Mert tudták, hogy az országos vezető-tiszt minden szavából csak tanulni lehet.

Az pedig így kezdte:

— A táborban valósággal külön államot alkotnak a cserkészek s ennek az államnak, mint talán emiittem is már egyszer, az a világraszóló jelentősége, hogy itt nincsenek társadalmi választófalak: a cserkészvilágban mindenki egyenlően testvér, akár főúri-családból való, akár szegény munkásember fia legyen. És ha mégis van elsőség itten, ezt csak SZÍVÓS kitartással, jócselekedetekkel, példás magatartással és könyörülettel lehet elérni. Érted-e, testvér? — nézett le a leendő farkaskölyökre.

Jánoska annyit mondott:

— Eztet még értem mind, Ede bácsi...

— Akkor gyerünk tovább! — fogott magyarázatba újból az országos vezető-tiszt. — A táborozás és maga a tábor a cserkészfiúk igazi világa s ezt magad is tapasztalni fogod rövidesen, mert — remélem — utunk folyamán csak beleütközünk valahol egy ilyen táborba. Víg élet, szép élet ez, testvér, csak persze katonás a fegyelem is, mivel enélkül el sem képzelhető a rend. A táborban minden szép, mert a természet ölen lehetünk olyankor, a természet mélységes csöndjében pedig Isten hallgatódzik. Patak siet tova a tábor közelében, néha gyűrűzik egyet a víz s locsog és fecseg tovább... Hallom, amint a legcsekélyebb szellőmozdulásra felzúg az erdő... Nézem a felhők menetelését, amelyek jönnek napkeletről, elballagnak napnyugat felé s fájdalmas vágyakozás kél bennem, hogy bár szállhatnék velük magam is ... Avagy élesen tűz a nap, a villogó fények közt minden ujjong s ezért van, hogy a cserkész mindig jókedvű... Máskor meg orkán tör ki, dörög és cikázik minden, recsegnek a koronás tölgyek... Nincs ennél szebb mennyei-orgona!

— Mink is megáztunk tegnap és én mégse nem féltem, Ede bácsi, — avatatlankodott bele János.

A vezető-tiszt átszellemülten beszélt tovább:

— Ezért utólag meg is dicsérlek, pajtás, mert valóban derekasan viselkedtél a mennykövek csapkodása közben... De térjünk vissza a táborozásra! A táborban minden csupa élet annak, aki nyitott szemmel néz el maga körül. Cserje, virág, fű nő (a tábor tájékán, gyíkocska surran el a lábad alatt, avagy apró kígyó menekül a sűrű alá... Ha patak csobog a tábor mentén, láthatod benne a halacskákat, amint cik-cakban ficákolnak a víz felszínén. Mert ők is örülnek az életnek. Mókus ugrándozik egyik faág-

ról a másikra és mialatt átível a levegőn, bolyhos farka úszik utána és tartja a magasban. Látod, amint a virág reggel kinyitja a kelyhét s estére kelve álomba csukódik... S ebben az életben minden csupa szépség körülötted. Este tábortűz lobog a tábor közepén és míg a tűz parázsába bámulsz, őseid emléke leng körül, akik valamikor ugyanilyen különös gondolatok közt merengtek bele a parázsba... És ha leszáll a sűrű éjszaka, s tábori-örsön kell állnod: mennyi titokzat száll feléd a rengetegből! Árnyak lebbennek el a vadon mélyében, amelyek életrekeltik a mesék csodavilágát; valahol a kuvik kiáltoz; ha egy lehullt ág zörren, messziről meghallod s minden nesz megerősödik. Mert éjszaka kezdődik csak az erdő igazi élete... Másnapra kelve észreveszed, hogy a fű között hangyák építenek vagy éppen öldöklő csatákat vivnak egymás ellen... Örök harc és örök ki-egyezés a természet világa s ezt a világot csak a táborban ismerhetjük meg igazán. Ezért van, hogy a cserkész, mint a természet fia, jobb ember, mint a régiek voltak. Hisz a természet szörnyű csöndjében közel van hozzánk az Isten, a cserkész tehát Istennel társalog szünetlenül. ..

S Jánoskára pillantott:

—Érted-e, testvér?

—Mindent megértettem, Ede bácsi, — mondta elcsodálkozó szemmel a reménybeli medvebocs, — csak áztat szeretném tudni még, hogy csatáznak egymással a hangyák?

A vezető-tiszt így felelt ekkor:

— Alkalomadtán ezt is elmondom neked... Most talán gyűjtsunk rá egy lelkes dalra!

Messzebb jártak már a fürdőteleptől: körülöttük mély neszben figyelt az erdő. S ekkor a parancs-

nok csengő hangján belevágott Sík Sándornak, a nagy cserkészköltőnek egyik szép dalába. Bozzay Pali meg Tóth Gyurka követte:

*Leng a zászló, szól a síp,
Fel, fiúk!
Int az orma vén hegyeknek
És a messzi rengetegnek
Mélye zúg.
Bércoromra tűz a napfény,
Bérc fölött a fejedelmi sas kereng
És a szellők ajka zeng...*

Szállt harsányan a dal s a hegyek visszhangot vertek. Csupán Jánoska morgott bele hol itt, hol ott, mint valami neheztelő mackó, mivel ő ekkor hallotta először úgy a szöveget, mint a dallamot.

Ahogy visszafelé indultak volna a fürdőnek, már útközben értesültek róla, hogy valami úr keresi őket, aki gépkocsin érkezett Gyöngyösről, vagy egy órával előbb. A hír igaznak bizonyult. Az illető úr egy Szolnokra való földbirtokos volt, akit régi barátság szálai fűztek a Mátra-Egylet főtitkárához. Nos, ez a földbirtokos — Szolnokról Párád felé menet — a gyöngyösi Hungária-szálló és étterem -előtt állapodott meg rövid pihenőre s így botlott össze a lelkes turista-főtitkárral. A tömzsi főtitkár azt az üzenetet küldte a kis csapat után, hogy telefonon érintkezésbe lépett már az egri turistákkal, akik közül másnap hajnalban hárman kelnek útra s gyalognak eléjük, hogy az egervidéki hegyek között ők vegyék át a kalauzolást. A három egri turista kérése az volt mindössze, hogy a négytagú csapat egyelőre a párád—egri útvonalat kövesse, mert ez a távolság kétnapos túra körülbelül s az első na-

pon minden föltevés szerint találkozni fognak Sirok községen túl valahol.

A vezető-tiszt magyarázni kezdett a két nagy cserkésznek:

—Röviden összegezve, arról van szó, fiúk, hogy mi holnap reggel útnak kerekedünk innét Eger irányába. Egerből ugyanakkor három turista indul elibénk s valószínű, hogy a félúton jóval innét fogunk találkozni... Azért jóval a félúton innét, mert & három egri vállalkozó minden föltevés szerint, jobban ki tud lépni majd, mint mi Jánoskával... Mindenesetre holnap éjjel szabadban táborozunk majd... Jó lesz?

—Nagyon jó lesz, Ede bácsi, — sietett a megnyugtató kijelentéssel Jánoska. — Csak áztat tessék mondani, vannak-e még ágyuk az egri várban?

Bozzay Pali meg Tóth Gyurka kénytelen volt fölkacagni erre a gyerekes kérdésre, ámde a parancsnok egy szemintésére elkomolyodtak. Akkor így szólt a vezető-tiszt:

— Sajnos, Magyarország váraiban rég elhallgatnak az ágyuk, miután csaknem minden várunk törmelékben hever... Holnap délelőtt talán erre is ki térek ...

Aközben megérkeztek szállóbeli szobájukba s a vezető-tiszt nyomban a térkép fölé hajolt. Sokáig tanulmányozta a mappát s amikor végül főlhajolt, így szólt:

— Fiuk! Eger városából nem haladunk tovább a hegyek között, hanem jobbra térünk le, a Hortobágnak. No, János testvér — fordult a székebe telepedett pöttöm emberhez —, tudod-e, mi az a Hortobágy?

Jánoska felpattant a székből s úgy felelt, haptákban:

—A Hortobágy, az síkság... Tudom, mert Agi néném tanulta egyszer, hát akkor hallottam.

—Helyes, helyes, — bókolt rá a vezető-tiszt.

— Hát azt tudod-e, miről nevezetes Eger városa?

Jánoska úgy válaszolt, olyan gépiesen, mintha leckét mondott volna föl:

— Arról, hogy sok egerek vannak benne!

Bozzay Pali meg Tóth Gyurka kuncogva kapta be a száját, ezúttal azonban még a vezető-tiszt sem tudott elnyomni egy mosolyt. De azért komolykodva mondta:

— Tévedsz, testvér. Eger városát az egri nők után ismeri a világ, akik véres fejjel verték vissza valamikor városuk falai alól a törököt. Másodszor: Egerben születnek ma a legjobb magyar úszók, akiknek híre rég eltöltötte Európa és a világ legtávolabbi zugait is és harmadszor: itt van eltemetve Gárdonyi Géza, a Bebek-bátyán... No, testvér — nézett rá a leendő cserkészapródra —, hát azt meg tudod-e mondani, ki volt Gárdonyi Géza?

Az ifjúember újból haptákba pattant:

—Tudom, Ede bácsi, mert apuka mondta. Író volt és sok könyvet írt.

—Derék fiú vagy, — simogatta meg az országos vezető-tiszt. — Majd beszélünk még erről is!

Minthogy pedig odakint alkonyati árnyak kezdtek elősompolyogni minden irányból, először összesomagoltak s nyomban utána vacsorához ültek le a szobában, mert másnap az első madárszónál indulni szerettek volna. Ennek a tervüknek azonban — hogy, hogy nem — híre talált futni a fürdővendégek között is, amire öt-hat asztaltársaság hívta

meg őket vendégül vacsorára. A vezető-tiszt udvariasan bár, de ismételten kénytelen volt visszautasítani a meghívást s azzal tért ki a figyelmesség elől, hogy reggelre fáradtak lennének, ha sokáig maradnának fönn. Annyit azonban kénytelen volt megígérni, hogy vacsora után, kurta egy órára, tiszteletét fogja tenni a hölgyek és urak asztalainál.

Ahogy elfogyasztották volna magukkal hozott vacsorájukat, először Jánoskát fektették ágyba, ami persze nem ment simán. Jánoska ugyanis mindenk előtt a Miatyánkot imádkozta el, utána következett a Nemzeti Hiszekegy, akkor egy rövid német imába fogott, amelyet persze nem értett, azután valami versesimát mondott el s végül jóéjszakát kívánt szüleinek, valamennyi nagybátyjának és nagynénjének, az összes oldalági rokonoknak, a szakácsnéjuknak, a házmesternek és a vicének is...

S a következő tordalékot fűzte hozzá:

— S jóéjszakát kívánok Ede bácsinak, Bozzay Palinak meg Tóth Gyurkának, hogy mindig vigyáznak reám!

Akkor végül magárahúzta a takarót. Bozzay Pali pedig székeket rakott az ágy széléhez, hogy éjszaka, ha Jánoska a csehek ellen talál csatázni majd, le ne guruljon az ágy alá. Mert ez gyakori szokása volt a leendő kemény katonának.

Kevéssel rá a két nagyobb cserkész is pihenőre heveredett, a vezető-tiszt pedig a vendégeket kereste föl a terraszon.

Hogy ujjongva fogadták, mondanunk sem kell talán... Persze nem maradhatott sokáig, mivel a cserkésznek frissen kell talprászöknie minden reggel, de így is módját ejtette azért, hogy kitérvén mostani vállalkozásuk tulajdonképpen céljára, szót ejtsen

a cserkészzet nagy feladatainak jelentőségéről. A végén már öt-hat asztal közönsége hallgatta csoportba verődve s amikor végül felállt és mindnyájuktól elköszönt a rokonszenves parancsnok, általános volt a nézet, hogy a cserkészek a jövő katonái, akik egy szebb emberi és nemzeti élet útjait készítik elő.

Reggel az első madárszónál talpon voltak már.

Mielőtt útnak kerekedtek volna, a szobatarozást kellett volna kiegyenlíteniök, ámde a fizetőpincér kijelentette, hogy felsőbb utasításra semmiféle pénzt sem fogadhat el tőlük. Nem tehettek okosabbat, mint-hogy köszönetet mondtak a figyelmességért s akkor, utolsó pillantást vetve a fák sűrűjében megbujt fürdőre, nekivágtak négyen.

Mindenki aludt még a fürdőhelyen, csak a madarak csivogtak köröskörül.

Így értek ki a Sirok felé kinyúló fehér országútra. Jókedvűen haladtak előre, persze ügyelve azért, hogy Jánoska ki ne fáradjon időelőtt. A medvebocsjelölt különben reményen felül birta idáig az utat s bíztak benne, hogy nem fog kidőlni Sirokig sem. melynek várromjai tövében akarták megenni a tízórajukat. Jánoska kissé szótlanzkodva baktatott nehéz bakancsocskaiban a vezető-tiszt oldalán, ami fel is tűnt a parancsnoknak s tréfásan simogatta meg a haját:

—Mit búsulsz, kenyeres?...

—Azért búsulok egy kicsit, Ede bácsi — adta meg szolgálatkészen a választ —, mert áztat álmodtam, hogy az éccaka begyött hozzám a szobába anyuka és betakart a pokróccal... Hát azt hiszem, hogy sokat szomorkodik.

A vezető-tiszt vigasztalni igyekezett a nekikese-redett nebulót:

—Annál jobban örültök majd a viszontlátásnak: anyukád is, te is. Ez az álom egyébként annyit jelent, hogy Egerben biztosan várni fog reád a csomag, amelyet édesanyád küldött.

—Én is úgy gondolom, Ede bácsi, — vidult fel a legényke. — Biztosan küld süteményt is, mert áztat sokat kértem.

Elragadó tájakon nyomultak előre. A porlisztes országút hol az összeszűkült erdőben kanyargott, hol téres tisztások, majd szabad mezők váltakoztak, amelyek túlsó feléről mintha félénk őzecske bámészkodott volna rájuk. Olyan hangulatban voltak, hogy legszívesebben egy hazafias dalra zendítettek volna reá, de akkor megszólalt Bozzay Pali:

— Ede bácsi, lakható állapotban van-e még a siroki vár?

A vezető-tiszt egyet sóhajtott, úgy felelt:

—Istenem, hát lehetnek minekünk lakható váraink még? Hiszen itt minden elpusztult s a földdel lett egyenlővé iszonyú önvédelmi harcaink közben ...

—És hova lettek az ágyúk? — érdeklődött Jánoska.

A parancsnok keserűen mondta, ami psdig szokatlanul ritka eset volt nála:

—Az ágyúk is odavesztek... Semmi-semmi emlék nem maradt meg nálunk, olyan öldöklés folyt itten, mialatt a keresztény hit védelmére egyesegyedül állt ki a síkra az elhagyott magyar... De idehallgatok-é aztán?

—Odahallgatunk, Ede bácsi, — mondták egyszerre mindhárman.

Csöndesebbre fogták a lépést. Az országos ve-

zető-tiszt eltűnődött néhány szünetre, majd így kezdett beszélni:

— Soha komisszabb igazságtalanság nem volt még e földön, meddig csak visszanyúlik az emberiség történelme, mint aminőt a magyar nemzet ellen követtek el azok az országok, amelyek felülkerekedtek a szerencsétlen nagyháború végén. S minekünk nincs ma szentebb kötelességünk, mint véglehelle-tünkig hirdetni a világban, hogyha nem sietnek visszaállítani szegény hazánk határait, összeomlik egész Európa. Hiszen erős Magyarország nélkül nem állhatnak fenn a leghatalmasabb európai államok sem, aminthogy a lezúgott századok alatt is mi voltunk az őrállók Európa keleti határán... Gondoljunk csak a törökvilágra! Másfélszázadig ültek nyakunkon a basák és bégek s e százötven esztendő folyamán egy pillanatra nem dugtuk hüvelyébe kardunkat, hanem verekedtünk életre-halálra. Pusztítottuk a törököt s mindig több vérünk folyt el magunknak is. Pedig a török nép testvérünk minékünk s mit gondoltok, mi lett volna Európa sorsa, ha mi akkor összefogunk ezzel a í est vérnéppel? Megmondom! Török és magyar lenne ma az úr a román tengerparttól a francia tengerpartig.

Tóth Gyurka, Bozzay Pali meg Jánoska hallgatósan, csaknem elszontyolodva ballagdált a vezető-tiszt oldalán, aki néhány pillanatig nem találta szavát. Mintha keserűség égette volna. Később beszélni kezdett tovább:

— Mi azonban ahelyett, hogy nyugat ellen fordítottuk volna lovaink fejét, csupasz mellünkkel, egy-szál kardunkkal kiálltunk a sík mezőre s Európa keresztény hitének védelmében vígan mentünk a halálba. Ha azt akarjátok, hogy ökölbe-roppanjon a mar-

kotok, olvassátok tudós Takáts Sándornak, a török-magyar világ nagy történetírójának könyveit: a magyar nemzet leghéroszibb napjai tárulnak elébetek. Megtudjátok e könyvekből, hogy a végbeli vitézek másfélszázadon át Buda nevével ereszkedtek csatába, melyet fölszabadítani könnyes álma volt minden katonánknak... Megtudjátok, hogy Thury György, a nagy mezei-kapitány, mikor törbeccsálták a törökök s minden huszárját és gyalogkatonáját lekaszabolták már, egymaga állt ki egész ozmán haderő ellen s úgy forgatta csattogó kardját, hogy körülötte halmok tornyosodtak az ellenség holttesteiből. Azalatt Jézust kiabálta egyre s végül is Jézus nevével esett össze saját vérében. Úgy halt meg, mint keresztény vitézhez illett... Mindig a hitért, mindig Európáért! No és ugyan mit műveit ezalatt a hátunk megett ez a keresztény Európa?

Szelid ember volt a parancsnok, de itt mégis indulatba fulladt a hangja:

— Mi a csorba kardunkkal haltunk rakásra a sikon, mert belénkrágták, hogy kutya-kötelességünk megdöglenni a keresztény Európáért, az a keresztény Európa pedig ugyanakkor továbbüzte kisdéd játékait, később meg, Buda felszabadulása után, melynek fokára Petneházy és kurucai tüzték ki az első magyar zászlókat, ellenünk fordult. S kétszázharmincnégy esztendővel rá ugyanez a keresztény Európa — minden föltevés szerint hálából! — szétszabdalt bennünket s népünket a kétségbeesésnek vetette oda... Nem baj, testvérek: máskor is előfordult már ez! Felvirrad még egyszer minekünk is! De addig se felejtsetek és hirdessétek mindenfelé: csak a magunk ereje szabadíthat meg magunkat!!

Elhallgatott a vezető-tiszt, mintha nem akarta

volna folytatni egyelőre. Ugyanakkor felbukkantak előttük a siroki vár rombástyái. Mint az odvas fogak. A parancsnok Jánoskára nézett:

—Bírod-e, testvér?

—Még egy cseppet se nem fáradtam ki, Ede bácsi, — válaszolt a lelkes fiatalember.

Erre megállás nélkül hagyták el Sirokot, mely után a szerpentin-országút részben erdők között kanyargott tovább, Eger felé. Jókedvűen verték az ut porát, amikor — úgy két óra múlva — egy forduló után hirtelen három turistát láttak szembejönni. Meszszebbről még. A három turista azonban a távolság ellenére is kalapját lengette feléjük s azt kiáltotta mind a három:

—Jó munkát!

—Légy résen! — kiáltotta vissza az eltikkadt csapat.

Kölcsönösen örültek, ahogy elérték volna egymást és bemutatkoztak egymásnak.

Jánoska aggodalmaskodva nézett föl arra az egri turistára, aki a legidősebbnek látszott:

— Bácsi, nem kaptam csomagot az anyukámtól Egerbe? Egy portás bácsihoz...

A bácsi barackot nyomott a tökmag-ember fejére:

— De kaptál, öcsém! Tegnap este jött meg a liceumi kapushoz, mert ezt is jelezte nekünk a Mátra-Egylet főtitkára Gyöngyösről. Vastag levél is jött a csomagon kívül.

Jánoska abban a pillanatban ugrándozni kezdett:

— Akkor süteményt fogok enni!... Mindenkinek adok belőle!

A többiek kacagtak az apró legényen. Majd leheveredtek a bokrok alá, a fűbe, hogy ittmaradnak ebédig. Rászolgáltak valamennyien.

HETEDIK FEJEZET.

Levelek hazulról s táborítás Eger előtt; másnap bevonulás Egerbe s a város nevezetességeinek megtekintése; délután vonatra ülnek azzal a szándékkal, hogy — Füzesabonyban átszállván — meg se álljanak a Tiszáig

Mielőtt haraptak volna valamit, a három egri turista azzal lepte meg őket, hogy egész sereg levelet és levelezőlapot szedett elő a hátizsákjából: az országos vezető-tiszt, Tóth Gyurka, Bozzay Pali meg a Jánoska nevére voltak címezve egytől-egyig.

Hej, az az ujjongás!

A parancsnok azt a levelét bontotta föl először, melyet a felesége irt neki. Ez a levél azért volt nevezetes, mert az ötéves Csongor-gyerek is aláírta benne az édesapjának küldött teméntelen üdvözetet, egymás hátába kapaszkodó kriksz-kraksz betűkkel s olyanformán persze, hogy édesanyja fogta a kezét. A Csongorfiu ugyanis kicsiny emberke lévén még, nem lehetett alkalma rá, hogy közelebbi ismeretségbe kerüljön az AB C-s könyv alapelemeivel.

De nagy postát kapott a vezető-tiszt a Cserkész-Szövetség vezetőségétől is. E levelekben tudósították a Szövetség kebelében időközben végbement kiemelkedőbb eseményekről, tüzetes beszámolót küldtek a nyári táborozások megindulásáról s végül jómunkát kívántak valamennyiöknek.

Bozzay Pali meg Tóth Gyurka kissé oldalthúzódva olvasgatta ezalatt a hazai értesítéseket, Jánoska vi-

szont;az árnyékosban hasalva silabizálgatta a szüleitől kapott teméntelen jókívánságot.

Mert hárman is írtak neki: édesapja, Ági nénye meg ,az anyukája.

Édesapja biztatta, hogy csak tartson ki az egész utón, mert ebben az esetben holtbizonyos, hogy a katonaorvosok egyhangú akarattal veszik be majd huszárönkéntesnek. Hozzáfűzte mindazáltal, hogyha nem bírná tovább a gyaloglást, Ede bácsi adasson föl táviratot valamelyik állomásról s akkor érteutazik és hazahozza. Nyugodt lehet, mert abban az esetben is beveszik huszárönkéntesnek. Elvégre egy leendő cserkészapródtól, aki csak a napokban fogja betölteni hetedik esztendejét, nem lehet követelni, hogy a két apró lábával járja be a csonka ország egész területét. Amit eddig tett, az is csodálatra ragad minden rokont és ismerőst.

Ágnes nényétől képeslevelezőlap érkezett. Ezt írta a többi között:

»... mindig csak téged emlegetünk, kedves öcsém, mert tudjuk, hogy igen fáradt lehetsz már. Mikor az a nagy vihar látszott a Mátra felől, még sirtam is. És igen félek, nincs-e valami bajod? Ha hazajössz, egy nagy tortát fogok sütni neked, mert tudom, hogy azt igen szereted.. «

Jánoska elolvasta a képeslapot, annyit dörögött magában, mint egy kis mackó:

— A jányok mindig csak sírnak, mert ők nem lesznek se katonák, se bakancsosok...

Akkor az édesanyja levelére került a sor. Hangzott pedig ez a levél a következőképpen:

»Kedves kis Fiam!

Kívánom neked, hogy ez a pár sorom jóegészségben és jókedvben találjon. Mert ha valami bajod esnék.

sohasem bocsátanám meg magamnak, amiért elengedtelek erre a nagy útra.

A bakancsocska nem dörzsölte-é ki a lábadat? Megmosod-e minden reggel a nyakadat meg a füledet? Éjszakánként betakargat-é Bozzay Pali meg Tóth Gyurka, ha lerúgod magadról a pokrócot? Vettél-e már tiszta inget? Légy jó gyerek, kedves kis fiam s hallgass mindenben a parancsnok bácsira meg a két nagyobb cserkészpajtásodra! Mert csak a javadat akarják mind a hárman.

Veled álmodom minden éjszaka s minap este sírtam is, mikor feküdni készültünk s megvetett ágyacskád hiába várta az ő kis gazdáját.. •

Hozzon haza csak egyszer az Isten, dehogy foglak elengedni többet! Jól tudom ugyan, hogy vigyáznak minden lépésedre s mégis nyughatatlan vagyok éjjelnappal. Ha nem bírnád tovább az utat vagy ha feltörne a talpacskád, mondd meg a parancsnok bácsinak, adasson föl táviratot apuka címére. Édesapád akkor értedutazik és hazához.

Vigyázz magadra, édes kis fiam s gondolj sokszor a te érted aggódó

szerető kedves Anyádra«.

Jánoska, ahogy elolvasta ezt a levelet, alig tudta megállni, hogy a könny ki ne essen a szeméből. És amint ott hasalt az árnyékosban, igen-igen el talált facsarodni a szive, ezért tenyerébe temette az arcát s maga elé nézett szótlanlkodva.

Ezt a kis nekikeseredést észrevette az országos vezető-tiszt is. Féltréfásan szólt oda az apró embernek:

— Mit búsulsz, kenyeres?..

A leendő farkaskölyök felhős szemmel válaszolt:

— Igen sajnálom az anyukámat, mert mindig szomorú, hogy nem vagyok otthon.

—Nem baj, testvér, — vigasztalta a parancsnok, — annál nagyobb lesz majd édesanyád öröme, ha fülígorosan hazatoppansz egyszer. Holnap megírjuk neki Eger városából, hogy jókedvűek vagyunk mind a négyen, hála Istennek!... Igaz-e?

—Igaz, Ede bácsi, — mondta a babszemjankó, még mindig elszontyolodva. Mert nagyon szívére találta venni az édesanyja gyakori sóhajtozását.

—Csak akkor tudta meg, hogy édesapja a parancsnok bácsinak is írt. S nem minden szorongás nélkül nézett föl az országos vezető-tisztre:

—Tessék majd visszaírni apukámnak, hogy mindig csak jó fiú vagyok!

—Hát persze, hogy megdicsérlek, — bólintott a parancsnok és mosolyogtak rá a többiek mind. — Eddig igazán semmi néven nevezendő kifogásom nem volt a magaviseleted ellen. S derekasan talpaltál az egész után.

Továbbra is ottmaradtak a bokros tisztáson. Ahogy megjött volna az ideje, ebédet készítettek. Pihentek utána. Beszélgettek azalatt s kölcsönösen kicserélték élményeiket. Közel voltak az úthoz s tapasztalhatták, mennyi autó zúgott el rajta minden negyedórán, amelyek Párád felé berregtek, avagy onnét igyekeztek Eger város irányába.

A nap behágott már a délutánba, amikor föl-szedelőzködtek újból s a szerpentin-országuton, mely lépten-nyomon új szépségeit tárta eléjük a tájnak, vigan nyomultak előre. A nap rég elhanyaglott a hegyek csúcsai megé, amikor letáboroztak végül. Akkor már elég közel jártak Dobó István törökverő városához, mert idelátszottak az uccák és terek esti fényei.

Sátrakat feszítettek föl s kevéssel rá magasra lobbant a tábortűz. Jánoska hamarosan ágyba bújt,

miután Tóth Gyurka levetkeztette, amin nem lehet csodálkozni. Legjobban a kurta lábai húzták lefelé, amelyekkel tetemes utat tett meg a mai napon. Szokása szerint imádkozott s végül nyugalmas álmat kívánt mindenkinek, legislegutoljára a társaság tagjainak:

—Jóéjszakát kívánok Ede bácsinak, Bozzay Palinak, Tóth Gyurkának meg annak a három bácsinak is, aki velünk van, de a nevüket nem tudom...!

—Jóéjszakát neked is, testvér, — válaszoltak azok, mégpedig egyszerre valamennyien.

Halkan beszélgettek a tábortűznél, amikor kevéssel rá még egyszer kiszólt a sátorból az elszánt reménybeli farkaskölyök:

— Tessék megmondani nekem valamelyik egri bácsinak, hogy milyen volt az a pakk, amelyet anyukám küldött? Könnyű vagy nehéz?

A három egri bácsi fölvilágosította erre, hogy a hazai csomagnak tetemes súlya van bizony. Jánoska kikiáltott a sátorból:

— Akkor talán kolbász is lesz benne! Nagyon szeretem, de azért én mindenből adok Ede bácsinak, Bozzay Palinak, Tóth Gyurkának meg a három bácsinak, akiknek nem tudom a nevét! Mindent együtt fogunk megenni!

Azok hatan összenéztek a tábortűznél s mosolyogtak a javíthatatlan fiatalemberen.

Odabent, a sátorban, rövid fészkelődés következett, mint amikor kényelmesen próbált elhelyezkedni valaki a takaró alatt. Elbeszélésünk apró hőse elaludt végül, mert nagy csönd támadt.

S csönd támadt a tábortűznél is. Egy ideig me-rengve tüdődőztek a tűzön s mi-minden jutott az eszükbe, Istenem! Azalatt csillagok bújtak ki a fekete

ég keleti széle alól, mentek tovább ismeretlen útjaikon s tűntek el ismét a nyugati horizont alatt. Itt-ott hullócsillag hasított át a magasságon.

Nagy éjszaka volt.

Másnap kora délelőtt Eger város uccáin esetlettek már. Vitézek nevelő-iskolája volt ez a hely valamikor s ma sem kopott hírnevében. Már negyedfélszáz esztendővel ezelőtt így énekelt róla Balassa Bálint, a végbeli lantos:

*Egriek, vitézek,
Végeknek tüköri!*

A három egri turistatárs lelkesen magyarázott mindent, miközben befelé haladtak észrevétlenül. Áhíttától eltelve álltak meg a székesegyház monumentális tömbje előtt, amely Pyrker László pátriárka-érsek királyi áldozatkészségéből s a papság támogatásával épült, közel egy évszázaddal ezelőtt. S ahogy megálltak volna odabent, a kupola magassága alatt, érezték annak szörnyű arányait, melynél nagyobb szentépület csak egyetlen található csonkaországunkban: az esztergomi dóm. A székesegyház előterében, az alsólépcsőzet két oldalán, megbámulták Szent István és Szent László királyaink szobrai s elfogódva indultak meg az érseki-liceum felé, hogy megtekintsék annak nevezetességeit is.

Erről a liceumról tudni kell, hogy mint közoktatási-intézet az egész országban páratlan művészi alkotás. Itt van elhelyezve az érseki jogakadémia, az érseki tanítóképző, az érseki felsőkereskedelmi fiúiskola, itt találjuk a papi tanárok lakásait, az érseki nyomdát, a múzeumot és a könyvtárt.

A líceumban szobát jelöltek ki részükre a fő-tisztelendő urak, akik minden időkben nagy harcosai voltak a nemzeti gondolatnak. És mialatt fölfelé haladtak a széles lépcsőkön, az országos vezető-tiszt odaszólt Bozzay Palinak meg Tóth Gyurkának:

—Hát azt megtudnátok-e mondani, fiuk, mi a legnagyobb nevezetessége az egri liceumi-könyvtárnak?

—Mikes Kelemen Törökországi Levelei, — mondták ugyanegy pillanatban.

A parancsnok komolyan folytatta:

— Helyes, helyes. Erre különben részletesebben is ki fogok majd térni. Ő volt utolsó tagja a Rodostóba kibujdosott rákócianusoknak.

Itt egyszerre Jánoska is belekotyogott a beszédbe:

—Ki volt az, Ede bácsi? Fővezér talán?

—Nem, testvér, — s megsimogatta a kíváncsi fiatalember fejét. — Szegény íródeák volt csak, fő-kamarása a száműzött fejedelemnek, de hírneve vetekszik császárokéval és királyokéval. Majd sor kerül rá rövidesen.

Aközben fölértek a részükre kijelölt szobába s ott lerakodtak. Kezet moslak, megtörülköztek s már indulni akartak a könyvtártermek felé, amikor csodálkozó szemmel kiáltott fel az ország legapróbb leendő farkaskölyke:

— Hát a pakk hol van, amit az anyukámtól kaptam?

Persze, persze: a pakkról csaknem megfeledkeztek, mely a líceumi portásnál várakozott Jánoskára. A három egri bácsi egyike nyomban lesietett a földszintre s néhány perccel rá már lihegve cipelte befelé a hazai küldeményt. Érdemes volt várni reá! Mert ahogy felbontotta volna Bozzay Pali, kiderült, hogy mindent rakott belé a mama, amit csak szerethet

egy olyan ifjúember, amilyen Jánoska volt. Anyai kezek csomagoltak abba a pakkba tortát, csörögefánkot, pogácsát, rántottcsirkét, szárazkolbászt s tudná a Mindenható, mi-mindent még! Végül pedig előkerült az a levél is, melyet a mama külön írt az ő egyetlen fiának azon az első levélen kívül, amelyet már tegnap délután kapott kézhez az egyik egri turista-bácsitól. Jánoska felült az ágyon s nyomban olvasni kezdte ezt a második levelet, nem törődve semmi egyébbel a világon. Így hangzott szószerint:

»Kedves kis Fiam!

Hogy vagy abban a nagy messzeségben — s Isten ne adja! — nincs-e valami bajod? Csak értesíts minél sűrűbben sorsod és állapotod felől, mert gyakran emészt a miattad való bú. S olyan örömöm van. mihelyt valami hirt kapok felőled!

Itt küldök neked egyet-mást. Először a tortát fogyaszd el, utána a csörögefánkot s végül a pogácsát. A húsból azonnal láss neki a rántottcsirkének, a kolbász maradhat későbbre is. A szárazkolbász különben abból való még, amit te annyira szerettél s amit nagy-mama küldött a télen Legényéről. Több nincs már belőle: ezt neked tartogattam. Kínáld meg a csomagból Ede bácsit, Bozzay Palit meg Tóth Gyurkát. Ragaszkodj hozzájuk s maradj irántuk hálás, mert éjjel-nappal vigyáznak reád.

Ha ráérsz, olykor, írd naplót is, hogy maradjon valami emléked erről az útról. Mi idehaza százszor emlegetünk mindennap, kedves egy fiam.. Hát te vajjon gondolsz-e reánk olykor? Talán el is felejtetted már anyukádat.. •

Arra kérlek még, kisfiam, hogy a szennyes fehérneműt rakd bele a hátizsák oldalzebeibe s ha magad nem tudnád megcsinálni, kérd meg rá szépen Boz-

zay Palit vagy Tóth Gyurkát: ők bizonyára szívesen el fogják rendezgetni a holmidat. Ede bácsit azonban ne zaklasd semmiségekkel: elég gondja van neki veled anélkül is....

Mikor indultok már hazafelé, kedves egy fiam? Írj minél többször, mert szakadatlanul emészt az érted való aggodalom. Gondolj reánk mindig s üzeneteiddel vigasztald meg sokszor

érted aggódó Édesanyádat«

Jánoska végigsilabizálgatta a levelet, amelyet nagy kerek betűkkel írt meg az anyukája, aztán fölnézett a vezető-tisztre:

— Tessék elolvasni, Ede bácsi!

Ömaga — az ágyon ültében — apró tenyerébe bocsátotta pufók arcát s szomorkodni kezdett. Mert nagyon sajnálta az édesanyját, hogy ekkora bánatot okozott neki. De mégsem engedett! Érezte ugyanis, hogy egy olyan fiatalember, aki előbb kiscserkész, később huszárönkéntes, legvégül pedig fővezér akar lenni, nem ülhet odahaza, a kuckóban tétlenkedve. Akkorára különben az országos vezető-tiszt is átfutott a levélen s jókedvűen csapott a Jánoska vállára:

—Föl a fejfel, testvér! Édesanyádnak pedig meg fogod írni még ma, hogy nincs szebb élet, mint a szabadelet! Vigasztald meg, hogy úgy élünk, akár a hal a vízben...

—Igenis, Ede bácsi, — motyogott kissé neki-szontyolodva a leendő medvebocs. — De most tessenek enni a pakkból, mert minden közös. Anyukám is megírta.

Megköszönték a baráti invitálást s ettek valamit. Vigyázva mindazáltal, hogy a hazai küldeményből minél több maradjon az ifjúember számára. A tortához meg a kolbászkához nem is nyúltak, mivel tudták,

hogy úgy a torta, mint a szárazkolbász nagy gyengéje Jánoskának.

Akkorára a líceum több tanára is benyitott hozzájuk s örömmel üdvözölték maguknál a vendégeket. Jánoskát külön is megfaggatták komolykodva, aki illedelmesen válaszolgatott mindenre. Az egyik pap-bácsi meg is barackolta:

—Megmondhatod majd édesapádnak, hogy derék fia van!

—Igenis, kérem szépen, meg fogom mondani apukámnak, — mondta tisztelegő állásban a tökmag-utazó.

Miután bekattantották cserkészkéseiket, elrakosgtak mindent s akkor — a professzor urak társaságában — kifelé indultak, hogy mindenekelőtt a könyvtárt tekintsék meg. Először a nagyterembe nyitottak be, melynek szédítően megépült polcain csaknem hetven-ezer kötetnyi könyv sorakozik s megcsodálták a menyeyei-szépségű falfestményeket. A hűvös nagyteremből kevésbé utóbb a kisebbik terembe mentek át. Nagy meghatottsággal álltak meg az egyik vitrin előtt.

A vitrinben ugyanis, gondosan letakarva, üveg alatt és bekötve nyitott könyv volt látható, lapjain régi kézírással.

Az a líceumi professzor, aki a könyvtár igazgatója is volt egyben, így szólt most fenhangon:

— Uraim, ez itt Mikes Kelemen fejedelmi főkamrás rodostói leveleinek eredeti kézírata. Az első levél 1717 október 10-ikén kelt Gallipoliban, az utolsót 1758 december 20-ikán írta Rodostóban, amikor már egészen egyedül maradt a Rákóczi-val kiment bujdosók közül. Ez után az utolsó költött levele után történt, hogy a valóságban is irt néhány levelet Erdélybe, ezekre majd a végén fogok kitérni...

Kis szünetre megállt az igazgató úr s akkor folytatta:

— Mindenekelőtt azt szeretném megismertetni az urakkal, minő kalandos előzmények után kerültek ezek a levelek az egri érseki-líceum könyvtárába...

Igazán csodákba-illő volt, amit az igazgató úrtól kellett hallaniok akkor.

Eszerint amikor Mikes 1761 október 2-án, hetvenegyesztendős korában elhunyt, senki sem maradt utána azok közül a bujdosók közül, akik még Rákóczi-val mentek ki a száműzetésbe. De azért több magyar élt még Rodostóban, akik — mivel nem voltak megelégedve a magyarországi állapotokkal, — később szállingóztak ki a fejedelem után. Ezek közé tartozott az a Horváth István nevű magyar is, aki nyolcvanharmadik esztendejét is betöltötte már Mikes Kelemen halálakor. Ámbár lehetséges, hogy ő is Rákóczi-val együtt ment ki, mivel a fejedelem vén szolgájának állította magát. Valószínű ennél fogva, hogy Mikest is szolgált a később. Bizonyos csak egy: hogy a hetvenegyesztendős Mikes, közeledni érezvén halálának napját, »Rodostói Levelek-t erre az ősz Horváthra bízta rá, hogy valami módon juttassa el őket az erdélyi rokon^maradékokhoz...

Itt — mindenki meglepetésére — Jánoska kottyantott bele az előadásba:

—Bácsi, kérem, még egyszer megkérdezem: nem fővezér volt az a Mikes bácsi?

—Nem, fiam, — mosolygott a könyvtár nagytudományu igazgatója. — Főkamarása volt Rákóczi ő szent felségének.

Elhallgatott kissé, mintha kizökkentett gondolatait rendezgette volna s akkor így magyarázott tovább:

— Ilyen előzmények után történt, hogy 1786-ban,

tehát Mikes halála után tizenöt esztendővel, egy Mészáros nevű szolnoki magyar fordult meg Rodostóban, ahol kegyeletből fölkereste Rákóczi meg a rég-elhalt bujdosók házeit is. Eközben összebotlott véletlenül a Magyarok Uccájában ténfergő Horváth Istvánnal, aki száznyolcéves volt ekkor. Horváth István elmondta a Szolnokra való Mészárosnak, hogy ő egykori szolgája a fejedelemnek s lakására vezetvén a ritka vendéget, átadta neki Mikes, leveleit azzal a kéréssel, vigye őket magával Magyarországra. (Közbevetve annyit csupán, hogy ez az ősz Horváth István jóidőt élt még ezután, mert a század legutolsó évében hunyt el, amikor is százhuszonegyedik esztendejében járt).

Kíváncsian lestek most már valamennyien, mi lesz a folytatás? A könyvtárigazgató úr nem váratta sokáig a társaságot, ahelyett továbbmagyarázott:

— Ez a Mészáros nevű derék hazánkfia Bécsbe utazott aztán, nem azonnal persze, hanem valami három esztendővel reá. Bécsben élt akkoriban Görög Demeter, aki a »Hadi és más nevezetes Történetek« című újságot szerkesztette ottan s Mészáros neki adta át Rákóczi néhai főkamrásának bujdosó-leveleit. E levelek fölkeltek a magyar szerkesztő figyelmét, mert lapjában is megemlékezik róluk 1879 november 27-ikén. A megbecsülhetetlen értékű leveleket Görög Demeter később Kulcsár Istvánhoz juttatta el, aki könyvben adta ki őket 1794-ben. Ez volt a Törökországi Levelek első kiadása. Az eredeti kézirat idők folyamán Toldy Ferencnek, a magyar irodalomtörténet atyjának birtokába került s tőle vásárolta meg Bartakovics Albert érsekünk a kiegyezés esztendejében. Azóta itt őrizzük kegyelettel.

Mindnyájan elhallgattak. Akkor a társaság egyik tagja törte meg a csendet:

—No és küldött haza Mikes valóságos leveleket is?

—Úgy van, — válaszolt készségesen a könyvtárigazgató úr — s ezekről a levelekről magyarázat közben csaknem megfeledkeztem. Pedig erről a levélváltásról ma már alig tudnak a hazában, kivéven az irodalomtörténetírókat... Az többé nem újság senki számára, hogy a Törökországi Leveleket, amelyeket Mikes ama bizonyos Groff P ... E... nevű »édes nénje«-nek irogatott, a valóságban sohasem küldte el senkinek, mivel ilyen nénje egyáltalán nem élt, Konstantinápolyban, ahová — a cimben — adresszálta őket. Irta ezeket a leveleket csak azért, mert abban az időben ez volt a divatos irodalmi forma és mert unalmát üzte el velük a nagy egyedülvalóságban. Hanem küldött azért Erdélybe valóságos leveleket is.

Maga elé nézett, mintha emlékezetében az évszámokat keresgélte volna s folytatta:

— Mikes köztudomás szerint az 1758-ik esztendő december havának 20-ik napjáról keletzte utolsó költött-levelét, melyben már a halálra gondol... Tizenhat nappal reá, 1759 január 5-ikén írja meg első levelét féltestvéréhez, Huszár József báróhoz Konstantinápolyból, akit ötvenegy éve nem látott... Ugyanakkor tudósítja sorsa és állapota felől Mikes István gróf atyafiát is... Az elvénült rodostói bujdosó ugyanis, aki ekkor egyedül élt már a Rákóczi nagy társai közül — a konstantinápolyi bécsi ügyvivő közbelépésére — engedélyt kapott Mária Terézia királynőtől, hogy levelet küldhessen Erdélybe. Ezeket a leveleket aztán a trinitárius-rend közvetítette a rokonoknak. Sok-sok idővel a levélre megjött az atyafiak válasza is, akik csak annyira tudtak már vissza-

emlékezni, hogy negyvennyolc esztendőnek előtte Kelemen bátyjok a fejedelemmel együtt kiment a hazából s akiről nem is sejtették, hogy életben van-e még?... Mikes két esztendővel reá, 1761 március 19-ik napján újabb levelet irt félöccsének, Huszár József bárónak s ebből a leveléből kicsendül a rajongó vágy, hogy szeretne hazajönni. Az erre írott válasz elveszett, valószínű azonban, hogy megbiztaták: legyen kis türelemmel még, közbe fognak járni a királyasszonynál, hogy engedje haza az utolsó száműzöttet. Mire azonban Rodostóba érkezett volna ez a vigasztaló levél, Mikes nem élt többet... Rodostóban nagy lett utána a hallgatás, csak a tenger csapkodta haragosan a partot...

S egy mélyet sóhajtott a könyvtár igazgatója:

— Nincs tovább ...

Egy utolsó pillantást vetettek még a rodostói kéziratra s lábujjhegyen mentek ki a könyvtárteremből. Mert sok mindent kellett még megtekinteniökr

A főszékesegyház mellett megálltak néhány pillanatra az érseki palotánál s Dobó Istvánnak, Egervár nagy védőjének szobra előtt levették a kalapjukat. Látták a minaretet, melynek csúcsáról — érthetetlen módon — leszedték a félholdat. Kecsesen fűródik föl a mennyboltnak a minaret, mintha nagy egyedülvalóságában az égre sikoltana föl. Mert a török épületek közül úgyszólván ez az egy maradt meg csak a városban. Később fölkapaszkodtak a várba, melynek szédítő romfalai domboldalba vannak beépítve az Egerpatak mellett... A főkapun föllihatnak a vár udvarába, ahol nagy ásatásokat visz végbe mostanában egy lelkes helybeli professzor. Itt nyomban magyarázni kezdtek a turistatársak meg a derék főtisztelendő-kísérők:

— E helyt vívták ki Dobó meg vitézei s magyar asszonyok és leányok az »egri« nevet!...

Beleborzongtak, mikor a várvédelem hősi részleteit hallották, Jánoska viszont a félkarój közepére állt ki s szájátva lesett... Az ozmán hadak ágyúi harmincnyolc napig törték a falakat, lajtorjáikon tombolva igyekeztek a bástyákra, de haldokolva hulltak vissza ezerével. Ha rés támadt a falakon, még azon az éjjelen betömték... A vár minden vitézét átjárta Dobó hősi lelke s ott volt az oldalán Bornemissza Gergely, ki a bombákat és szurkos-koszorúkat csinalta éjjel-nappal... Avagy mit szóljunk a vár alkapitányáról, Mekcseyről, aki ebédszünetben, amikor mindkét fél elpihent egy órára, a düledező bástyák között, holttestek rakásain levette fejről kormos sisakját s tenyerébe nyugtatván a félarcát, dalolni kezdte a Thury György indulatos énekét:

*Zöldítsétek, egek, hamar a mezőket,
Hogy próbálhassuk már nyugodt fegyverünket!*

Pedig akkor is vértől voltak csuszamlósak az egriek fegyverei, dehát ilyen vérszomjuzó vitéz volt Mekcsey.. . És mit szóljunk az alvezérekhez, akiknek neve azóta is egy-egy csillag a magyar égen... S hogy állithassunk méltó emléket Eger asszonyainak és leányainak, akik, midőn sűrű rések támadtak a férfiak soraiban, kiálltak a várfalakra s — legelői Dobó Katával — lobogó szurokkoszorúkat dobáltak az alulról hemzsege és fogcsikorgatva kapaszkodó törökökre, köveket hengergettek rájuk vagy forróvizet zúdítottak a nyakukba... Harmincnyolc napon át talán senki sem hunyta be a szemét s akkor — a csorba-falu vár alól — megcsúfítva sompolyogtak el azok a

törökök, akiknek sikerült megmenteni addig az életüket ... örökre híre marad az egrieknek!

Néhány lépéssel odébb, a Bebek-bástyán meghatva állták körül a Gárdonyi Géza sirját, melyre koszorút tett le az országos vezető-tiszt. Ez a nemzeti írónk volt az, aki — sok más nevezetes munkája mellett — megörökítette a várvédők dicsőségét az »Egri csillagok«-ban. Nagy fakereszt áll a sirja fölött, mely messzire ellátszik a város fölé... A vezető-tiszt azonban kínosan vette észre, hogy a sir fakerítése erősen korhadzik. Nyomban megkérte egyik turista-vezetőjüket: adja át üzenetét az egri cserkészcsapatoknak. Ez az üzenet úgy szólt, hogy mihelyt megtérnek nyári táborozásukból, azonnal hozzák rendbe a kerítést. Mert ha egy város megfélemlszik róla, mivel tartozik legnagyobb fia emlékének, a cserkészeknek kell mutatniok példát!

Itt végül szóhoz juthatott Jánoska is s fölpillantván a líceum egyik professzorára, azt kérdezte:

—Pap bácsi, kérem, miért énekelt a csatába is az a Mekcsey bácsi, mikor a sisakot levette a fejéről?

—Azért, fiam, — mondta készséggel a tanár úr, — mert igen dühös katona volt és még többet szeretett volna csatázni.

A leendő farkaskölyök komolyan bólogatott maga elé:

— Akkor én is ebbe a várba leszek katona és sisakot fogok kérni fejemre a miniszterelnöktől.

A társaság tagjai egymásra néztek s összemosolyogtak.

Ahogy kimentek volna a várkapun, először megkerülték a dűledék-falakat s aztán egy fölkhanyargó keskeny uccácskának vágtak neki, melyben suta há-

zacskák álltak túlnyomórészt. Ennek a keskeny utcácskának vége felé, fenyves szélén, benyitottak a Gárdonyi lakóháza kapuján. A ház mellett, a kert irányába, hosszúkás és alacsonyabb épületet láttak.

Ez volt az író dolgozóházacskája.

Itt élt, elvonultan a világtól, remetemódra... Elfogódva léptek be valamennyien a híres író munkaszobájába, ahol köröskörül a falak mentén ezer és ezer könyv sorakozott a szekrényekben és a polcon. Hátrább a kopottas asztal, mely a sok munkától lett ilyen ócska... Mert csaknem mindig dolgozott szegény Gárdonyi, csupán enyhültebb óráiban ült ki a fenyves elé s elpipázgatván békén, elméjében a világ hiúságain tünődözött.

Éppen odahaza tartózkodott a néhai író két fia is, akik megkérték a társaság tagjait, írják be nevüket a vendégekönyvbe. Megtették valamennyien. Legvégül Jánoskára került a sor, aki a neve után még a következő megjegyzést írta oda egymásnak dülő vagy egymás nyakába kapaszkodó betűkkel:

»Az énn Apukám is író!!«

Az egyik professzor észrevette a megjegyzést s odasúgott a vezető-tisztnek:

—Eredeti kis fickó!

—Az, — szólt vissza a parancsnok. — Jó fiúcska pedig, csak nagyon gyerek még...

Elbúcsúztak aztán a Gárdonyi-háztól s délután elbúcsúztak a líceumi tanár uraktól, az egri turista-barátoktól s el Eger városától is. És a lassan zörgő vonattal nekilódultak Füzesabonynak. Ott átszálltak s vicinálissal mentek tovább a Hortobágy felé. Ámde a Tisza innenső partján leszálltak.

Némi gyaloglással elérték a Tisza árterületét. A rengő nyárfás birodalma ez.

NYOLCADIK FEJEZET.

A Tisza nyárfái közt egész éjjel ungnak a békák; másnap estére a hortobágyi nagycsárdáig érnek el s éjjel megállnak a kilenc lyukra állított hortobágyi hidnál; harmadnap a pusztán kóborolnak, mialatt köröskörül délibáb futkos.

A Tisza két gátja nem fut közvetlenül a part mentében, hanem a víz szélétől messze-messze távolodik a gát s e néhány négyzetkilométeres területen minden áradásnál szabadon barangol a víz és ha elfolyt aztán, iszap, tocsogók, láposrészek maradnak vissza végig-végig az árterületen.

A tenyészet csodálatos világa ez. Vannak eldugott kaszálói, nedves részei szövevényes kúszónövényekkel, melyek alatt kánikulában is hűs csönd hallgat; a vizekben, pocsolyákban, erecskékben halak, piócák, apró víziállatok tanyáznak s köröskörül végnélküli békaungás van s fáknek rengetege mindenfelé... Különösen fűzfák és teméntelen koronás-nyár, amelyek vad zúgása megrendítőbb minden orgonánál. Elmondhatatlanul szép, mint sülydez ez a világ észrevétlenül az alkonyatba, de ennél is igézetesebb, mint lép elő fokunkint a virradatelőtti negyedóra, tündéri színei közben. Mintha elvarázsolt tájakon lépkednénk olyankor.

A legnemzetibb folyó árterületén letáborozott a kis csapat. Úgy szélről. Egy kaszáló közepén.

Akkor már szürkült. Hogy elhessegensék a szűnyograjokat, amíg sátoron kívül vannak, úgy rakták meg

a tüzet, hogy nagy füstje támadjon. Amint készen lettek volna vacsorájukkal, Jánoska nagyot ásított:

— Ede bácsi, mingyárt elalszok.

A parancsnok rábólintott:

— Te még apró legényke vagy, testvér, ezért helyes, ha idejében bújsz ágyba. Gyurka, fedtesd csak le ifjú barátunkat!

Mert a mai éjszakán ő volt soron, hogy Jánoskával egy sátor alatt töltse az éjszakát és hogyha fölébred, be-betakargassa a mindenre elszánt másodosztályú elemistát, akinek szokása volt, hogy minden órában legalább kétszer lerúgta magáról a pokrócot.

Tóth Gyurka tehát levetköztette csöndben fiatal barátját, lefektette s betakargatta. Aztán megsimogatta a fejét s kibujt a sátorból. Jánoska azonban nem aludt el mindjárt, hanem előbb összekulcsolt kézzel elmondta összes imáit s utoljára kikiáltott a sátorból:

—Jóéjszakát kívánok Ede bácsinak! Jóéjszakát kívánok Bozzay Palinak! Jóéjszakát kívánok Tóth Gyurkának! Jóéjszakát kívánok magamnak!

—Jóéjszakát Jánoska! — szóltak vissza mind a hárman. — Aludj jól!

Odabent előbb olyan mozgolódás volt hallható, mint amikor vackot kapar magának a kiskutya, jkésőbb csönd állt be. Még később szabályos szuszogás vert át a sátor falán. Jánoska álmában bizonyára odahaza járt s megnyugtatta az édesanyját, hogy nincs semmi baja s kurta két lába bírja az utat, hála Isten!

Odakint mély csönd lett volna, ha életre nem kél a berek. Körülöttük azonban szúnyogok muzsikáltak, harsanó karban ungtak a békák s fejük fölött lomha szárnycsapással huhogott el valami. Bagoly

lehetett talán. Máskor vadmadár kiáltozása jött idáig messziről. Éjjeli tanyája felé igyekezhetett...

Ők hárman a tűz köré telepedtek le s darabideig a parázsba bámultak. Akkor megmozdult Bozzay Pali:

—Ede bácsi tartozik még nekünk valamivel...

—Ugyan mivel? — ocsúdott föl tünődéséből a vezető-tiszt.

Bozzay Pali csaknem mentegetődzve válaszolt, amiért álmódosításából zökkentette ki a parancsnokát:

— Amikor elsőnap este tábortűznél ültünk a Kaparóház mellett, a Mátrában, Ede bátyánk Bottyán Jánosról akart szólni nekünk. De a kuruc hadjáratokról beszélve csak addig jutott el, amikor Rákóczi — valahol a Vereckei-szoros mellett — megállt a haza határán, hogy leereszkedjék a tiszai síkságra. Ede bátyánk akkor volt szíves megígérni, hogy adandó alkalommal arra is ki fog térni még, ki volt Bottyán János?

Az országos vezető-tiszt bólintott, hogy úgy van:

— Jólesik, testvér, hogy érdeklődtök hazánk és nemzetünk történelme iránt, mert történelmünk ismerete nélkül sohasem lehetnénk jó magyarok. A magyar nép ezer esztendeje, bármelyik korszakához nyúlunk is, televan hősiséggel, tündöklő erényekkel), gyászszal és dicsőséggel... Dehát most Rákócziról és legdhűbb katonájáról, a könyörületes Bottyán Jánosról lenne szó...

Arcát a féltenyerébe fektette, úgy beszélt tovább:

— A magyar história legdaliásabb korszaka a második kurucvilág volt, mert az első Thökölivel hanyatlott el... Rákóczi nyolcesztendő szabadságharca jelenti a legnagyobb nemzeti megmozdulást is. Az elnyomott szabadságért s a jobb megélhetésért in-

dúlt meg ez a káprázatos hadjárat, tehát egyenlő elkeseredéssel vettek benne részt földönfutó urak és éhínségre ítélt pórok. Hiszen, hogy mást ne emiitsek, Esze Tamás maga is Rákóczi-jobbágy volt Tarpa nagyközségben s annyira megbecsülte a fejedelem, hogy dandárnoknak tette meg. Amikor pedig — különös szerencsétlenség folytán — ágyúgolyó vágta mellbe öregkorában, Rákóczi — hűséges népvezérének érdemei fejében — az összes Esze-utódokat nemesi rangra emelte ki a jobbágy sorból.

Bozzay Pali s Tóth Gyurka kényelmesen helyezkedett neki a hallgatásnak. És mikor kis szünetre megállt az előadásban a vezető-tiszt, Tóth Gyurka közbeszólt:

—Az elején tessék kezdeni, Ede bátyám, amikor Rákóczi megjelenik a határon!

—Tudom, — bólintott helyeslően a parancsnok, — a kitérést szándékosan követtem el, aminthogy pár percen belül ismételten meg fogom tenni... Tehát hogy a legelején kezdjem: mikor Rákóczi megállt a Beszkidek fölött, csak a veszetthirű Esze Tamás meg Kiss Balázs nevű fölkelőtársa várta valami háromezer gubás talpas élén, akiknek egyetlen fegyvere a furkósbot volt... De Rákóczi mégis megindult a tiszaháti síkság felé! Megindult s mialatt rézdobjait verték a dobosok, jajongtak a tárogatók s a libertás-zászlókat magosraemelték a beregszászi piactéren, a kétségbeesett magyarok úgy özönlöttek Rákóczi hadilobogói alá, mintha Jézus ereszkedett volna le közéjük a hegyekből. És nemcsak a Thököli-háboru katonadalai harsantak meg újra, hanem soha nem hallott lázító dalok keltek életre...

Itt Tóth Gyurkára pillantott a vezető-tiszt:

— Most pedig megint kitérőt kell tennem, testvér...

— Igenis, Ede bátyám, — nyelt egyet Tóth Gyurka.

Ebből a gyöngéd célzásból megértette a derék cserkészfiú, hogy az országos vezető-tisztet sohasem illik figyelmeztetni időelőtt. Majd sorát ejti az min-dennek!

A parancsnok tovább beszélt:

— Ott hagytam el, hogy új nóták hangzottak szerte a mezőkön és az erdők alatt, tele keserűséggel és dülő szilajssággal. Néhány esztendő óta — egy szerencsétlen föltevésből indulva ki — az a nézet kezdett kialakulni irodalomtörténetiróink között, hogy ezeket a kurucverseket Thlay Kálmán, a kuruc-kor nagy kutatója írta volna két századdal később, ezzel is fokozni óhajtván a csodálatot a kurucok harcai iránt... Soha! Soha! Hisz csak arra gondoljunk szünetlenül, hogy az érdemes tudós csakugyan maga is írt kurucverseket, melyeket a saját neve alatt adott ki kötetben. Íme, egy szakasz ezekből a költeményekből:

*Felleg borult a beszékédi sziklára...
Hej, szomorú a magyarnak világa
Szegény kuruc két orcáján könny pereg:
Ráborul a jó lovára, kesereg.*

Mennyi hervadt íz, mennyi hangulati keresettség van ebben a négy sorban! Ezzel szemben az igazi kurucénekekben van szilajság, harsogó keserűség avagy kétségbeesett búslakodás. Vegyük elő például a »Kuruc tábori dal«-t, amelyről egyszer már tettem is említést nektek, ha jól emlékszem vissza. Elég lesz, ha egyetlen kikapott strófáját mondom el:

*Töltsd az kupákat, töltsd az pulhákot,
Készen tartsd jó éles szablyádot,*

*Úgy igyál bort, hogyha hallod az trombitákat,
Vért ihassál s német testből rakj garmadákon*

Mennyi magyar düh van ebben a vad négy sorban!... Megengedhető, hogy Thaly faragcsált és csi-szolgatott a régi verseken, mialatt több egykorú változatból is igyekezett összeillesztgetni egyet, arra azonban esküt mernék tenni (mert ráérzek a dolgokra!), hogy ezeket az úgynevezett kifogásolt költeményeket néhány akkori nagyeszű diák írta, miközben a tábort járta, a táborban pedig töröksipok rikoltoztak, dobok peregtek, a vitézek meg feneketlen kupáikból előre ittak áldomást a német vesztére...

Itt kevés szünetre a hamvadó parázson merengett el. De magáhozért aztán s ránézett két fiatalabb, hallgatag társára:

— Némi kitérőt tettem ismételten, de az az érzésem volt, hogy végül el kellett ezt mondanom nektek, mert nagyon a szivemen feküdt már. Legbiztosabb nyom, ha az ösztönei után indul az ember... Most pedig visszatérek oda, ahonnét el találtam kanyarodni.

S beszélt-beszélt a halott estében:

— De nemcsak katonadalok keltek életre a semmiből, hanem katonák is özönlöttek mindenfelől a libertás-zsászlók alá. Isten tudná csak, honnét kerültek elő: hiszen a teméntelen háborúban s a szörnyű üldözések miatt akkor már halálosan gyenge volt a nemzet, valóság azonban, hogy a bujdosó katonák lihegve siettek elő az erdőből az újból felfényllett szabadság oltalmára. S egyszerre csak itt volt a második kurucvilág, soha nem látott hősiséggel, halálnak induló daliákkal: olyan legényekkel, akikről addig soha semmit nem hallott, de akiknek neve egy-egy csillag a magyar égen...

Fújt egyet, talán, hogy megindultságát takargassa:

— Ott volt mindenekelőtt a vénülő Esze Tamás, akinek német szabályák csapásaitól lett barázdás a háta. Avagy a tömzsi Bezerédy, aki a csaták forgatagában hetvenkét német, dán és vallon tisztet vágott le egymaga. A nyalka Csinom Palkó és öccse, Jankó akiknél hányivetiben senki sem tudott táncolni a tábori zenészek muzsikájára. Említsük meg mindjárt a félfülű Ocskay Lászlót, a »Tüz Fejedelmé«-t, aki — mi alatt köröskörül nagy tüzek rémítettek az éghatáron — garázda lovasaival, messze az ellenség hátában, fölverte Csehföldet és Morvát s kétségbeejtett mindenkit. A hetyke Balogh Ádámról pedig tudjuk, hogy könnyű huszáraival magát a császárt is megkergette, aki eszeveszett lihegéssel menekült előle Bécsnek s a féligájult lakosok abban a pillanatban félrekongatták a császárváros összes harangjait. A mindig kőszivű s hamar fortyogó Bercsényi Miklós fővezérről viszont meg van írva, hogy bármennyire gőgös nagy úr volt is, holtig-alázatos hűséggel viseltetett a fejedelem személye iránt, követte őt a száműzetésbe s ott is hajtotta le keserű fejét az örök álomra...

Itt sóhajtott a vezető-tiszt:

— De senki olyan embere nem volt Rákóczinak, mint az elvénült Bottyán János!

Aközben szakadatlan békaungás jött feléjük a mocsarak és tocsogók felől s az égen egy hullócsillag hasított le olykor. Hallgattak. Aztán tovább beszélt a parancsnok:

— Mondják, hogy jobbágy-sorból eredvén, a mélyből emelkedett föl a hadvezéri méltóságig. Egész életében háborúban forgott, örök vasing-zörgés és

buzogányrengetés közben. Először császári részen volt generális s a török harcok alatt vesztette el a félszemét is, melynek helyét vastag kötés fogta le azontúl. Azért is hívták Vak Bottyánnak. De a sokat szenvedett nép más néven becézgette, amikor »Jóltévő János« nevet adott neki, miután hosszú élete alatt mindig a szegénységnek fogta pártját. Mikor aztán fölcsatogtak a Rákóczi zászlai, kevéssel rá ő is a kurucok mellé állt át s ő lett a dunántúli részek vezénylő-generálisa. Nálánál több csapást senki nem mért a gyűlölt németre.

Elhallgatott keveset a vezető-tiszt, mintha régi keserűség ütötte volna szívéen. De szórakapott megint:

— Hat esztendő változékony harcai után azonban halványulni kezdett a kurucok csillaga. Ez alatt a hat esztendő alatt sok külföldi uralkodó ámitatá segítséggel a fejedelmet, ám amikor cselekedni kellett volna, egyikük sem tartotta meg a szavát. Bebizonyosodott újból, hogy soha csalogató Ígéreteken hinnünk nem szabad s hogy csak saját kardunk menthet meg az enyészettől. Mindenki érezte, hogy halodklik a kurucok ügye... Ocskay áruló lett, de Jávorka Ádámnak még nem sikerült elfognia ekkor és így nem is számolhatott le a félfülű kalandorral; Bezerédy feje pallós alatt gördült le a pataki piactéren; Rákóczi Munkácsra húzódott föl s kék szemeit búsan hordozta meg utoljára a tájon, mintha megsejtette volna, hogy soha-soha többé nem fogja viszontlátni hazáját. Bercsényi Kassa körül tartózkodott, de ő is csomagolt már, hogy meg se álljon, csak a lengyel végeken tul valahol ... Bosszúálló dühvel törtek előre mindenfelől a császári tábornokok és senki nem volt többé, aki szembemerészkedett volna velük ... Egyedül Bottyán János!

A tűz alig pislogott már, a vezető-tiszt halk hangon beszélt:

— Azon az őszön olyan öreg volt már Bottyán János, hogy elszállván minden ereje, a Hatvan körüli mezőkön, ahol ütközetbe indult mégegyszer, haldokolni kezdett tábori ágyában s úgy haldokolva szállt szembe Heiszter generális ellen, akit annyira utált, hogy valahányszor hallotta a nevét, mindig köpött egyet... Nagy lelke elszállni készült már Bottyán Jánosnak, arca mindinkább hamuszínű lett, de amikor megtudta, hogy ép a gyűlölt Heiszter támadt reá, mégegyszer és utoljára félkönyökre támaszkodott tábori ágyában, a sátorajtón keresztül elpillantott a hatvani sikon meg a sikon túl rozsdálló hegyeken s olyan indulat kezdte rázni, hogy fulladozott a méregtől... S egymásután parancsolta előre Heiszter ellen Sándor Ferkó regementjét, a délceg béri Balogh Ádám lovasait, Czelder Orbán katonáit meg az Esze Tamás árva legényeit. .. Mert ezen az őszön a vén Esze is föld alatt feküdt már, valahol Nagyszombat táján... Zúgott a csata, teméntelen kuruc hajtotta le fejét utoljára a Hatvan és Aszód közti térségen, de a csata végét már nem tudta bevárni az ingerült öreg, mert elgyengült testéből elszállt hősi lelke... Úgy halt meg, ágyudörgéstől kísérve.

Bozzay Pali meg Tóth Gyurka meghatottan függesztette szemét a vezető-tisztre, akinek egyszerre leesett a hangja:

— Mikor híre futott, hogy a kegyetlen öreg másvilági mezőkön csatázik immár a némettel, a még életbenmaradt kurucokon kétségbeesés vett erőt s mind-mind a Verhovina rengetegének kezdtek felszorulni, írva van azonfelül, hogy a kőszívű Béresé-

nyi, amikor hírül esett, hogy a másik szemét is behuntya »János apánk«, zokogni kezdett hangosan... Érezte mindenki, hogy vele elveszett minden. Eddig van, fiuk!

Csönd lett rá a válasz, csak a békák ungtak a tocsogók felől. Sokára föleszmélt a két fiatal cserkész s akkor annyit kérdett Bozzay Pali:

—Mi lett aztán, Ede bácsi?

—Hiszen tanultátok a történelemből, — szólt vissza a parancsnok.

—Itt már Tóth Gyurka felelt:

—Csakhogy egészen más az, ha Ede bátyánkat halljuk!

—Nem bánom — válaszolt szünetnyi gondolkodás után, — de talán a legközelebbi alkalommal. Most nagy idő van már: tanácsos lenne lenyugodni.

Valóban, késő volt nagyon. Elvétele mintha egy-egy sötét madár csapott volna el fölöttük s huhogott bele a derengő éjszakába. A békák ungtak. S mindig több hullócsillag sívított le a fekete mennybolton.

Jóéjszakát kívántak hát egymásnak és sátraikba húzódtak vissza. De csak sokára tudtak elaludni... Tóth Gyurka Jánoska mellé feküdt le s először az ádáz fiatalembert kellett betakargatnia a sötétben, aki teljesen lerúgta magáról a pokrócot s alig-észrevehetőn szuszogott.

Túlságosan nyugodt azonban nem lehetett az: álma, mert aludva is beszélgetett valakivel. Tóth Gyurka lélegzetét visszafogva hallgatódzott egy darabig s tisztán kivette, hogy Jánoska az utjokról számol be valakinek:

— Csak ne fejjél... mert én... birok menni.. , Ha hazajövök... mindig veled leszek..

S Tóth Gyurka elérzékenyülve suttogott fel:

— Édesanyjával beszélget a kisöreg. Megsimogatta az alvó legényke fejét. Aztán elaludt ő is.

... Reggel jókésőn ébredtek bizony s a nap rég felsütött, amikor előbújtak sátraikból.

Legutoljára persze Jánoska került elő ezúttal is. De még mielőtt imádkozott volna, egy nagyot sóhajtott:

— Ede bácsi, olyan éhes vagyok, hogy mindjárt meghalok!

A vezető-tiszt jókedvűen mondta:

—Előbb annak rendje szerint felöltözni, ruhát, cipőt megkefélgni, megmosdani s utána imában mondani hálát az Istennek, hogy egészségben érhattük meg ezt a napkeltét is! Enélkül én leendő cserkész nem is tudok elképzelni... Megértetted?

—Megértettem, Ede bácsi, — s úgy tisztelgett, amint volt: ingben és mezítláb.

Negyedóra múlva ragyogó-tisztán, felöltözve és megfésülve állt meg a parancsnok előtt, ámbár igaz másfelől, hogy Tóth Gyurka hozta rendbe, tetőtől-talpig. Mert tartani lehetett tőle, hogyha Jánoskára magára bízták volna az öltözködést, még kifordítva találta volna felhúzni a nadrágját...

Akkorára a reggelivel is elkészült Bozzay Pali.

Reggelizés közben közölte velük a vezető-tiszt a mai programot: kényelmes menetben estére szeretné elérni a hortobágyi nagycsárdát. El lehetnek rá készülvén azonban, hogy egész napon át egyetlen fa nem nyújt majd nekik árnyékot, pedig felhőtlenül kapaszkodott följobb-följobb a nap. Legyenek hát elkészülvén a leggyilkosabb hőségre.

Körülöttük régesrég fölkelte már a Tisza-kiöntés

vadonjának madárvilága s bogarak és legyecskék döngtek szakadatlanul. Fölpakkoltak aztán s nekikerekedtek az útnak. Mert a hortobágyi nagycsárdáig állt előttünk harminc kilométer. Ha nem több.

A vezető-tiszt aggodalmaskodva nézett a leendő farkaskölyökre:

—Attól tartok én, testvér, hogy aligha ki nem dűlsz a mai napon!

—Ne tessék félni, Ede bácsi — biztotta Jánoska —, mert jó a bakancsom...

Elindultak hát.

Délelőtt kilenc óra lehetett ekkor. Jódarabig a vasúti töltés mentén baktattak, kétoldalt óriási fáktól kísérve. Egyszerre csak kibukkant előttük a hid s a hid szélénél megálltak keveset, hogy elandalogjanak a legmagyarabb folyón, amely merengve megedél a tájon. Kanyargó partjait fűzesek és nyárfák szegik be vad sűrűségben s a kiáltás messzire száll fölfelé a vizén. Az északi kanyarodó mögül éppen akkor fordult be egy tutaj, de messzebb volt még, semhogy megvárhatták volna. Mert lassan ereszkedett alá, mint aki nagyon ráér.

Az országos vezető-tiszt a fiukhoz fordult:

— Lássátok, fiuk, hiába szabdalták fel hazánkat, ezek a tutajok örök tiltakozás maradnak Magyarországon mellett. Mert a Vágón tót atyánkfiai, a Tiszán rutén testvéreink csak mifelénk jöhetnek mindenkor, hisz az Isten erre irányította minden folyó útját... Hát ezt se felejtsetek el soha!

A túlsó parton rövid menetelés után kiértek az erdős részből s Tiszafüred nagyközség bukkant ki eléjük. De csak éppenhogy érintették. Estére ugyanis a hortobágyi nagycsárdánál kellett lenniök és ha félórát találnak késni, vagy a pusztaság közepén kell

kihúzniok: az éjszakát, vagy — ha mégis tovább találnának merészkedni — a csillagoktól remegő égbolt alatt akár virradatig csavaroghatnának a Hortobágyon, cél és irány nélkül. Tiszafüredről ezért mindössze annyit emiített meg nekik a parancsnok, hogy az 1849-iki tavaszelon itt gyülekeztek Kossuth, honvédjei Görgei kardja alatt, hogy rárontván innét a németre, világgraszoló győzelmek között kergessék maguk előtt az osztrák császár csapatait, egészen a nyugati határig.

Hátuk mögé került már Tiszafüred s egy darabig az országúton poroszkáltak előre. Az országúttól nem messze kerek halmokat vettek észre. A vezető-tiszt megjegyezte, hogy azok a halmok — a nép hite szerint — úgynevezett hun-halmok.

S odafordult két nagyobbik társához, meg Jánoskához, aki hősi lélekkel rúgta a port:

—A hun-halmokról egy különös dolog jut eszembe... Fiuk, hallottátok-e a híret Bolond Jancsinak?

—Nem hallottuk, — mondta Bozzay Pali, meg Tóth Gyurka.

Jánoska utólag felelt, mivel — ugylátszik — másutt járt az esze:

—Én is semmit se nem hallottam, Ede bácsi.

—Akkor elmondom nektek...

S elbeszélte, hogy a Tiszafüredhez legközelebb eső hun-halomban több mint ötven esztendeje ás már egy szegény ember, aki bele talált zavarodni egy régi-régi álmába s akit csak Bolond Jancsinak szólít a nép. Tizenöt esztendősen legényke sem volt még Bolond Jancsi, amikor köszönet nélkül elhagyta szülei házát Miskolc mellett valahol, talán Heőcsabán s nekiindult a világnak. Néhány nap múlva erre a

vidékre vetődött el s a ráereszkedett éjszakában az első hun-halom bocsátotta álmra fáradt fejét. S hihetetlen álmot látott! Azt álmodta nevezetesen, hogy alatta megnyílt a halom s látta ekkor odalent Attila arany-ezüst-vas koporsóját, mellette Réka királyné feküdt egy másik koporsóban, körülöttük pedig tizenkét szörnyű nagy kádból nappali fényt árasztott a teméntelen larany és gyémánt... Ötven esztendőnél több ideje már ennek s Bolond Jancsi azóta egyre is csak ás Attila hun király kincsei után.. Azóta ősz emberré vált, de toronymélységben is csak ás, csak ás lankadatlanul. Ha olykor feljön a mélységből s megkérdezik tőle, mit fog csinálni a temérdek kincscsel, kalaplevéve mondja el, hogy elsőharmadát magának tartja meg, mert megérdemli, második harmadát azok között a jó emberek között osztja széjjel, akik enni adnak neki könyörületből, harmadik harmadát pedig az ország megsegítésére ajánlja föl majd. Hallomásból tudja ugyanis, hogy nagy szerencsétlenségbe esett a hazája... Akkor maga elé motyogva, újból a szédült mélységbe ereszkedik alá és ásni kezd, ásni, megállás nélkül.

A vezető-tiszt, ahogy befejezte volna, sóhajtott:

— E szegény ember rögeszméje a magyar sorsot is jelképezi egyúttal. Mi magyarok ugyanis inkább szeretünk álmok és délibábok után futkosni, ahelyett, hogy inkább a kézzelfogható valósággal törődnék többet. Szegény Bolond Jancsinak is az lesz a vége, hogy felülről rároskad egyszer a föld s ő ottmarad örökre a harmincméteres mélységben.

Akkor már rég letértek a gyepről s a pusztá legszélén meneteltek.

S elszorult a szívük az elibüktárult látványtól. Mert abban az irányban, amerre előnyomulni pró-

báltak, nem láttak egyebet egyetlen kerek földlapnál, melynek széle az ég legaljával ölelkezett a talán soha el nem érhető messzeségben... Kissé balról egyetlen torony látszott: az volt ott Écseg község. Láttak aztán távolabbról kútágásokat, melyek pókháló-vékonyán ültek a mennybolt szélére rajzolódva... Itt-ott, de szörnyű messzeségben, mintha valami tanya villant volna elő, ám lehetséges lehetett, hogy képzelődtek csak... És amint egyre beljebb törtek volna bele a Hortobágyba, mind szélesebb lett körülöttük a kerekesség. Égen és földön.

A nap feltűnő élesen vert már. A fű minden lépéssel szikkadtabb lett s itt-ott porzott a lábuk alatt.

Az országos vezető-tiszt sűrű aggodalmak közt pillantgatott Jánoskára, akinek apró bakancsai mintha lisztesek lettek volna s pufók két arca pirosra gyuladt ki.

— Birod-e még, testvér?

Jánoska kimelegedve lihegte:

— Bírom, Ede bácsi.

S baktattak tovább a káprázatos hőségben.

Újabb egy óra múlva elvergődtek a kutágashoz.

Itt mindenekelőtt Jánoskának választottak helyet, a kútkáva kurta árnyékában. Elbeszélésünk hőse nyomban le is telepedett és kinyúlt az elterített pokrócon. Bozzay Pali melléje feküdt le, az" országos vezető-tiszt és Tóth Gyurka pedig a kutgém mögött próbáltak elterülni, mely alig vetett árnyékot.

Félóráig maradhattak így, hogy lehüljenek keveset. Volt pedig ekkor déli tizenkettő.

Akkor lehúzták bakancsaikat, hogy először megmossák és szellőztessék a lábukat. Vederrel húztak

föl a kút hús vizéből s jót ittak belőle. Megnedvesítették tiszta zsebkendőiket, a fejükre takarták s akkor rányomtak széleskarimás cserkészkalapjaikat, illetve Jánoska a cserkészapródi sapkát. Napszúrás ellen próbáltak védekezni.

Jánoska felsóhajtott az árnyékosban:

—Egy kicsikét elfáradtam, Ede bácsi, de nem nagyon.

—Eddig katonásan viselted magad, testvér, — dicsérte meg a parancsnok. — Meg vagyok veled elégedve, íespedig a legnagyobb mértékben.

Enni kezdtek aztán. Az ebéd soha talán még nem esett nekik olyan jól, mint ezen a napon. Ittak utána a kut vizéből s újból lepihentek. Hallgattak, hallgattak, mert nyomta kedélyüket a puszta egyedülvalóság, {amelyben mégis sok fönség volt. Mindössze egyszer szólalt meg a vezető-tiszt:

— A nagy csárdáig jókora ut áll még előttünk, fiuk. De azért nyugodtan heverhetünk délután háromig.

Később föltápaszkodott Jánoska, mert kis dolga akadt, ámde ahogy körülpillantott volna a hőségben izzó pusztán, megszeppenve kiáltott föl:

— Ede bácsi! Ede bácsi!... Tessék csak nézni: ott messze látni az Indiai-óceánt és nagy lovak szaladgálnak benne!

Ők hárman talpraugrottak s déli irányban tekintettek el. Megbűvölten álltak néhány pillanatig s akkor lelkesedve szólalt meg a vezető-tiszt:

— Nem óceán az, testvér, hanem a délibáb!

Mintha csak az ő kedvükért játszott volna, hogy elragadtatott csodálkozásra készítse őket. A puszta déli végében tajtékzó tenger látszott, a szemhatár fölé tornyosodva s ebben a tengerben mesebeli nagy-

ságu s ferdén eldőlt lovak lubickoltak vagy vágattak fergetegben...

A vezető-tiszt azt a megjegyzést tette rá, elfogódott hangon:

— A ménes táboroz arrafelé.

Néhány szempillantással később elmosódott a ménes, helyette egész falu emelkedett ki a vízből. Szabad szemmel is jól látták a falu uccáit, a házakat, a templomtornyot s az uccán végigballagó embereket. Csakhogy kísértetlen megnagyított alakja volt mindennek, ijesztően suta tartásban.

A parancsnok előszedte térképét, kiterítette maga elé s néhány szünettel rá annyit mondott halkan:

— Az ott Nádudvar.

Lélegzetfojtva ámuldoztak a soha nem látott természeti tüneményen. Később Nádudvar képe is összeomlott, de akkor játszani kezdett megint a délibáb s ők négyen megszedültek ettől a titokzatos játéktól.

Jó későcskén keltek útra. Porosak voltak a bakancsok, fáradtak a lábak, de menni kellett, mert a hortobágyi nagycsárda még mindig nem látszott semerre sem és mert a Hortobágyra hirtelen szakott leszakadni az éjszaka, akár a nagy tengereken. Szinte átmenet nélkül. Igaz másfelől, hogy a nagy magyar puszta is valóságos alvó óceánja a síkságnak.

Poroszkáltak, valamivel lankadtabb ütemre, mint délelőtt. Egyszer csak azt kérdezte Jánoska:

—Ede bácsi, miért híjják eztet Hortobálynak?

—A Hortobágy-folyóról, testvér. Ezért a debreceni polgár ma is nem azt mondja még: »megyek a Hortobágyra«, hanem: »megyek a Hortobágyhoz« Pedig vize egyre apad s ma már alig van folyása,

olyan fáradt... De mi volt itt régen!... Idefigyelsz, testvér?

Jánoska bólintott:

—Nagyon figyelek, Ede bácsi.

—Akkor elmondok nektek egyet-mást a letűnt világból. Mert sohasem tudhatja az ember, hol veszi hasznát mindannak, amit régi Írásokból olvas vagy régi emlékek után hall...

S elbeszélte a parancsnok, hogy mindaz a tengersik, amely hallgatag unalmával csodálatra ragadja a nézőt, valóságos tenger volt valamikor. E néhai tengernek ma már csökevénye van meg az Alibunári-mocsarakban. Olyan világ volt az, ahol halászson, pákászson kívül minden más emberfia örökre odaveszett volna. Uszólápok, zöldszigetek, ingoványok, kopolyák, locsogók és feneketlen nádasok élete volt ez, ahová a török sem merte követni a be-menekült népet s ez volt igazi világa a szilaj pásztoroknak. Aki *meg* akarja tudni, kik és mik voltak ezek a szilaj pásztorok, olvassa el tudós Györffy Istvánnak róluk írott kis munkáját s beleborzong az ámulatba, micsoda fene-fickók voltak egytől-egyig. Úgynevezett rideglegények, kik a ridegmarhát őrizték télen és nyáron. Széles és felkunkorított karimájú kalapokban, csüngő hajjal, szinte elvadulva éltek s ingük csak a mellbimbójukig ért te, úgy, hogy emiatt szabadon maradt hasukat égette a nyári nap s égette a kegyetlen téli hideg. Így válik érthetővé aztán, ha a hasuk fölött valóságos bőrpáncél keményedett ki a testükre. Állataik inas-husu, lomposzörű elvadult marhák voltak, amely féktelen szilajságúak maguk a pásztorok is. Ha leszakadt a téli időjárás, befagytak a lápok és tocsogók, s magasra emelkedett a hó, a nádasokban

megsűrűsödtek a farkasok. A ménes, a gulya, a nyáj fejjel bujt össze olyankor, hogy hátsólábaival védekezzék a zöldnyálú toportyánok, ellen. Az ilyenfajta védekezésre azonban nem igen volt szükség a legtöbbször. Kéznel voltak ugyanis a szilaj legények, akik súlyos bunkóikkal csattogó csatákat vívtak a csüngőnyelvű ordasok ellen s megforgatott furkósaikkal forgácsba verték szét e dúvadak koponyáit... Nyaratszaka pedig a víziszarvasok s egyéb vadmadarak oly felhői csaptak föl a magosba, hogy órákra elfődték a napnak arcát s alkonyati színek ereszkedtek a táj fölé...

Merengő búval fejezte be a parancsnok:

— Ennek az örökre elmerült világnak vékony emléke még a Hortobágy-folyó. De olyan sekély már a vize, hogy alig mozdul... Kiszárad egyszer a Hortobágy és az emberek ócska könyvekből fogják tudni csak, mi volt itt kétszáz esztendővel előbb...

Lassan haladtak, mert igen-igen ellankasztotia őket a nap s lábikráikban is érezni kezdték már az ut fárasztó egyhangúságát. A vezető-tiszt egyszer odafordult a leendő cserkészapródhoz:

—Bírod-e még, testvér?

—Bírom, Ede bácsi, — s összevágta kásafogait.

S csakugyan, elég frissen váltogatta még bakanocsokkáit a babszemjankó-alak.

Aközben megfigyelték, hogy messzebb balkézről haragoszöld szín kezd föltolulni a szemhatár alól s ez a zöld szín mindszélesebbé terülve, közeledett feléjük. Bozzay Pali meg Tóth Gyurka csaknem egyszerre mutatott arrafelé a karjával:

— Valami nagy nádas lesz az ott, Ede bácsi!

A vezető-tiszt megállt, térképet vett elő s pillanattal rá annyit mondott:

— A hortobágyi halastavak.

Megjegyezte, hogy észak felől nyílegyenes csatorna táplálja vízzel ezeket a tavakat. A csatorna a Tiszából indul ki... És miközben magyarázott, a nádas irányából, de kissé lentebb, mintha gulya bukkant volna elő. De messze volt még igen. Azalatt egyre sűrűsödtek a gémeskutak is, olykor három-négy kútágas is állt egy csoportban, szemközt egymással s gém-nyakukat egymásra hajtották. Egyszer csak fölkiáltott Jánoska, akinek igen jó szeme volt:

— Ott van egy ház!

Az éghatár alján csakugyan valami épület szendergett. Ahogy alaposabban szemügyre vették volna, úgy látták, hogy egész házcsoport az ottan. A házak közül pedig fák koronái setétedtek. S most már a vezető-tiszt kiáltott föl lelkendezve:

— A nagycsárda, testvérek!

De mennyit kellett még talpalniok odáig, Teremtőm-Uram! Mentek-mentek, ám az épületcsoport csak nem akart közeledni s ekkor jöttek rá, hogy a távolság megbecsülésénél mennyire csal a puszta.. Akkorára alkonyati színek kezdtek előlopódní mindenünnen ...

A vezető-tiszt aggodalommal figyelgette Jánuskát:

— Bírod-e még, testvér?

— Bírom még, Ede bácsi, — válaszolt az elszánt lurkó, ámbár látni lehetett, hogy alig-alig húzza már csak kurta lábait... Setétedni kezdett s ők lan-kadatlanul mentek afelé a világosság felé, mely a nagycsárda irányából hivogatta őket maga felé... Csillagok lobogtak már a pusztai égen, amikor átvonszolták magukat a Hortobágy kilenc lyukra állí-

tott hídján. S megálltak és nagyot fűjtak a csárda udvarán.

Az ivóból rekedt nóta vert ki. Cincogva játszott valaki egyszál hegedűhuron s valami nekibúsult juhász hozzádalolgatott:

*Igyál betyár, múlik a nyár,
Megkérdik, hogy kit szógáltál...*

KILENCEDIK FEJEZET

Egy nap a Hortobágyon

... Másnap, késő délelőtt már, alig lehetett föl-
verni Jánoskát az ágyból.

Az *este*, ahogy fáradtan bevánszorogtak volna a
nagycsárda udvarába, a leendő cserkészapród alig
evett valamit, mert vacsoraközben váratlanul csak le-
billent a feje. S ásítva szólt oda pártfogó két ba-
rátja felé:

— Igen álmos vagyok...

Úgy vetköztette le aztán Bozzay Pali meg Tóth
Gyurka, hogy félig már aludt a merész fiatalember,
akinek aznapi hatalmas gyaloglásával különösen meg
volt elégedve a vezető-tiszt s halk hangon utasi-
totta a két derék cserkészt, hogy föl ne ébressze
Jánoskát:

— Takargassátok be gondosan s tegyetek szé-
keket az ágya mellé. Különben még le talál pottyanni
a kisöreg...

Bozzay Pali meg Tóth Gyurka pontosan eljártak
a parancs szerint, sőt még meg is simogatták apró
barátjukat, akivel ekkor esett meg első alkalommal,
hogy öt-hat esti imája közül nem mondott el egyet
sem. Aludt mélyen, akár egy kis bunda.

Ők hárman fentmaradtak még keveset, a csárda
ivójában. A két cserkész szódavizet kért, a parancsnok
— tisztesség kedvéért — két deci borocskát rendelt.
A túlsó sarokban mezítlában, feltűrt kalapkarimájú

juhász búsult a félkönyökére dülve s aközben vagy ötvenedszer ismételte már rekedt hangján:

*Igyál betyár, múlik a nyár,
Megkérdik, hogy kit szógáltál..'*

Mellette keszeg muzsikus cincogott az ócska hegedűjén, szegény és száradt ember, aki mintha abból a világból felejtődött volna ide, amikor a csárda tornácában Jókai hallgatta még a cigányok nótáit. S a vezető-tiszt odasúgott két fiatalabb társának:

— A vén Rimóczi..

Mert az országos vezető-tiszt előbb is megfordult már a Hortobágyon s ezért sok mindent tudott a pusztá világából. Elmondta a többi közt, hogy Rimóczi minden hétfőn hajnalban gyalogszerrel vág neki a csárda irányának Nádudvarról, hol a családja éldegél (pedig a távolság megvan huszonnyolc kilométer is talán) s szombat este ugyanazt az utat teszi meg visszafele ösztövére lábaival, hogy otthon átadja heti keresetét. Mert keres azért a kopott muzsikus. Magyar urak, más országbeli cifra vendégek járnak ki gyakran pusztát nézni, Rimóczi nyomban ráránt egy nyekergő hallgatódalra s innét is cseppen, onnét is csurran valami. A kiaszott muzsikus valóban úgy hat a csárda ivójában, mintha a multak visszajáró lelke volna...

Kevés ideig maradtak fenn csak ezen az estén, mert holtfáradtak voltak valamennyien. Hamarosan a szobáikba vonultak hát vissza. Tóth Gyurka Jánoskával feküdt közös fedél alá, aki mélyen és szabályosan lélegzett már.

Pompásan aludtak valamennyien, mert a Bükk és a Mátra felől áramló pusztai levegő valósággal leterítette őket a lábukról. Valamivel hét óra után az

országos vezető-tiszt, Bozzay Pali meg Tóth Gyurka a csárda tornácában ültek reggelinél s arról folyt a szó, hogy így egyszer sem aludtak még, amióta elhagyták Pestet. Jánoska még mindig a csendest húzta az ágyban.

Váratlanul csak elmosolyodott a parancsnok:

— Fiuk, egy vallomással tartozom nektek s őszintén szólva, bánt a lelkiismeret, hogy kettőtöket is nem vittelek magammal..

— Ede bácsi virradat előtt a pusztán járt! — kiáltott fel Tóth Gyurka.

Bozzay Pali neheztelve szólt ugyanakkor:

— S mirőlunk persze megfeledkezett..

A vezető-tiszt egyre mosolygott még, egyúttal azonban megnyugtatóan igyekezett két kitartó útitársát, akik tűzbe-vízbe mentek volna a parancsnokukért:

— Eltaláltatok, gyerekek: a pusztán tettem némi kerülőt, mielőtt virradni próbált volna még. Ti ketten azonban oly jóízűen aludtatok, hogy nem volt lelkem fölverni egyikőtöket sem. Különben mindent pótolhattok holnap éjjel után, amikor pihentebbek lesztek. Mert éjjel egy órakor talpon kell lenni legkésőbb. Csak aztán pöttöm-barátunk előtt el ne kottyantsátok magatokat, mert ahogy őt ismerem, bizonyára kétségbeesne, ha nem vinnők magunkkal. Már pedig neki éjjel ágyban a helye!

Maga elé beszélt, feltámasztott fejjel:

— Fiuk, látni kell a hajnalt a Hortobágyon. Mert elmondani úgysem lehet azt..

De azért megpróbálta, hogy két társa előtt lefesse ezt a színeiben utolérhetetlen virradatot... Éjjeli egy órakor élet alig mozdul még a tengersíkon, csak a csillagok égnek s idelent sűrű feketeség hallgat... De e feketeségből egyszer kiválik egy sötét pont: talán

valamelyik számadó mozdult meg a nagy mozdulatlan-ságban... Utána csönd áll be ismét.. Később egy magános kolomp rázkódik meg a messzeségben s utána még ijesztőbb hallgatásba süllyed minden... Sokára úgy rémlik föl, mintha pala-szin szeretne földeregeni az ég legalján s ugyanakkor öreg juhász húz át egymagában a szendergő pusztaságon... Nem sejteti, honnét jön és hová húz nesztelenül a halott némaságban, csak rémlik mindössze, hogy kampósbotját maga után vonszolja a harmattól-nedves fűben... Később — Debrecen felől — megpirul keveset a szemhatár s ha valaki nesztelenül igyekszik át ilyenkor a Hortobágy sima óceánján, olyan szurokárnyékot húz el maga után, hogy maga is megretten tőle. Mert nem tud szabadulni a gondolattól, hogy a másvilágon jár... Akkor opálszin borul a síkság fölé, aztán más-más színben remeg minden a szürkületi szürkesség fölött ... Akkor — döbbenetes hirtelenséggel — szörnyű és véres napkorong pattan ki az égperem alól s forog-forog rozsdaszínben, a Hortobágy fölött pedig a színnek oly tomboló orgiája indul meg, hogy belerázkódik a lélek... Akkor — villanásszerűen — földöntúli küllőket térít szét a nap föl-föl, a firmamentum legtetéjéig. Egyszerre világos lesz, ugyanabban a pillanatban tízezer marha bög fel a sikon s felzúgnak a kolompok.

A vezető-tiszt elgondolkozva folytatta:

— Nem lehet azt elmondani, fiuk! Látni kell s összekulcsolt kézzel, megrendülten imát suddogni magunk elé...

És míg a csárda tornácában eszmét cseréltek volna kölcsönösen, reggeli kilenc óra is elmúlt már. A csárda udvarán két szamar búsult kivárhatatlanul, mialatt gazdáik iszogattak. Később fölálltak, hogy körülnéznek a csárda tájékán. Az udvarfelőli falban hamarosan föl-

fedezték az egyszerű emléktáblát, amely régi idő óta hirdeti a puszta népeinek, hogy Petőfi is járt erre-felé valamikor, valameelyik kőborútjában s bizonyára sápadt és sovány volt akkor is, mivel koplálnia kellett... Néhány lépéssel tovább megálltak a Hortobágy kilenc lyukra állított hídjánál, mely alatt palaszinben csillog a víz, az egykori nádasvilág elsatnyult emléke gyanánt... S bent, a puszta mélyén, nem látszott még mindig semmi sem, csak a fény zuhogott köröskörül s villogott-vakított minden. Csak a kerek ég s a kerek föld mindenfelé...

Ottálltak a Hortobágy kőhidjánál, mikor a csárda egyik szobája felől gyerekhang verte fel őket:

— Bozzay Pali meg Tóth Gyurka, hol vagytok? Most nem tudom jól befűzni a bakancsomat!

Persze Jánoska kiabált.

Azonnal a csárda udvarára siettek vissza, melynek tornácában ott álldogált a leendő farkaskölyök, félig hiányos öltözkében. Még neki állt feljebb, miközben alig tudott nézni a bántó fényözönben:

—Hol jártok mindig és én meg magam vagyok itten?

—Mindjárt rendben lesz, Jánoska, — biztatták azok ketten.

És mialatt méltatlankodni próbált a mindenre elszánt s még nem egészen hétesztendő ifjuember, a vezető-tiszt jókedvűen nyújtott neki kezét:

—No, hogy aludtunk, testvér?

—Jól aludtam, Ede bácsi és aztat álmodtam, hogy otthon játszottam Ágival, a nénémmel, — szólt készséggel Jánoska. — Meg anyukámmal is beszéltem és kikérdezett mindenről. De most igen ehetnék.

Mivel ők utána-voltak már a reggelinek, az elszánt ifjú egyedül ült asztalhoz a tornácon. Kávét

hozott neki a vezető-tiszt, hisz száraz reggelit ép eleget evett már s különben is nagy bolondja volt a kávénak. Végzett is vele egykettőre s akkor — keze visszájával törölvén meg kétfelől a száját — tanács-talanul nézett a parancsnokra:

—Ede bácsi, még kérnék egy kávé, ha lehet. Tessék megfizetni abból a pénzből, amit apukám adott Ede bácsinak.

—Rendben van! — kiáltott föl a vezető-tiszti aki kedvét lelte ebben a soha nem látott kávépusztításban. S a pincér hozta is már a második számú csészét.

Miközben pedig az udvaron ácsorogtak volna s Jánoskára vártak, a hortobágyi kisvasút közeli megállója felől egy tagbaszakadt úriember közeledett a csárdának s már messziről szemügyre vette a társaság tagjait. Turistának volt öltözve, brontesz cipőkben... Jött nyílt arcával, széles homlokával, kemény tekintetével. Ahogy az udvarra ért volna, az országos vezető-tiszt elé lépett, odanyújtotta neki csontos markát s bemutatkozott:

—Megbocsáss, kérlek, de ha nem tévedek, ti vagytok azok, akiket keresek. Ecsedi István dr., a Déri-Múzeum igazgatója vagyok Debrecenből.

—Isten hozott, testvér, — szorított vele kezét a parancsnok. — Hirből rég ismertelek már és voltam tisztelőd mindenkor..

A még fiatal tudós igazgató most végignézte Jánoskát, tetőtől-talpig:

—Ez az a híres fiatalember?

—Én vagyok, — ugrott fel a második findzsakávé mellől Jánoska s tisztelgő-állásba pattant. — Hát a bácsit hogy hívják?

A tudós igazgató szája körül mosoly villant el:

— Én Ecsedi Pista bácsi vagyok s édesapád jó barátom. Írt nekem Pestről, hogy nézzelek meg, mint vagy s majd értesítem őt...

Érdekes dolgok derültek ki rövidesen.

Jánoska tudvalevően megírta haza még Parád-fürdőről, hogy Eger városa után a Hortobágy irányának kanyarodnak le. Édesapja erre — még azon a napon — ajánlott-expressz levélben kérte meg Debrecenben élő tudós barátját, hogyha ráérne, egy-két napon belül nézzen ki a Hortobágyra s ott, a nagycsárda tájékán valahol, nézze meg az ő országjáró fiát s tudósítsa majd a pöttöm-fickó sorsáról. Ugyanakkor egy másik levelet is tett a borítékba, mely Jánoskának szólt. A levél tegnap érkezett meg Debrecen városába, az igazgató úr késő este nyomban telefonon érdeklődött a nagycsárdában, ahonnan azt az értesítést kapta, hogy a kis csapat bevánszorgott immár, éhesen és porosan. Ecsedi Pista bácsi külön meghagyta még a csárdabelieknek, hogy jöveteléről semmit el ne áruljanak előre s így meglepetésszerű volt nemvárt felbukkanása...

Ahogy mindezt előadta volna, benyúlt a belső zsebébe s levelet kotort elő onnét:

Ezt meg az édesapád küldi!

Jánoska felcsillanó szemmel kapott utána:

—Hogy írta apukám? írógéppel vagy pennával?

—Írógéppel, — nyugtatta meg a tudós bácsi. A leendő medvebocs egyet szippantott az orrán:

— Csak azért kérdeztem, mert az én apukám, ha pennával ír, akkor olyan kisbetűket ír le, hogy még a király se tudná elolvasni!

S azzal nekilátott a levél kibetűzésének, mialatt azok négyen egymásra néztek s összemosolyogtak. Hangzott pedig ez a levél a következőképpen:

» Kedves János Fiam!

Egy hete ma már, hogy eltávoztál közülünk s bizony igen-igen nehéz szívvel váltunk meg tőled. Mert nem lehet tudni előre, mi történhetik veled az idegen világban. Ámbár megnyugtat másfelől, hogy Ede bácsi, Bozzay Pali meg Tóth Gyurka vannak körülötted, akik vigyáznak minden lépésedre. Meg aztán mi lenne belőlünk, ha örökre odahaza ülnénk, a kuckóban? Utazni kell a világban, látni és tapasztalni s megszerezni más népek megbecsülését, mert ezek az idegen népek is csak így tudják megismerni és megbecsülni elhagyott nemzetünket. Ezért örülök, hogy volt benned elszántság nekivágni ennek az útnak. A népek és nemzetek mai tülekedésében csupán úgy állhatjuk meg helyünket, ha tettekre szel, bátor férfiakat nevelünk, akiknek emellett arra is jut gondjuk, hogy minél többet tanuljanak.

Anyád gyakran bánkodik miattad, hogy nincs-e valami bajod? Dehiszen mindig úgy volt az, hogy a mamák bánkódtak és epesztették magukat egyetlen fiók után. Ezért a gyerekek sohasem lehetnek elég hálasak a szüleiknek s magam is örök kegyelettel őrzöm meghalt édesanyám, a nagyanyád emlékét, akit ti soha nem láttatok, mert magam is tizenhároméves legényke voltam mindössze, amikor árvául hagyott itt négy apró testvérkémmel. Hát ezt ne felejtsd el, János fiam!

Ágneske nagyon vár haza s amióta elmentél, rég elfelejtette neked, hogy mennyi bosszúságot okoztál neki azelőtt. Megbocsátotta neked azt is, hogy meg gondolatlan indulataidban annyiszor megboxoltad s ezáltal megkeserítetted napjait. Múltkoriban, mikor az orkánt láttuk a Mátra fölött, nagyon megsiratott. Lapodból értesültem egyébként, mily friss lélekkel álltad ki a fergeget s pillanatig sem tántorodtál meg. Ez

tetszett nekem! Elvégre aki katonának készül — márpedig előbb-utóbb katona lesz minden magyar fiúból —, nem pityereghet az anyja szoknyája után, hanem bátran szembenéz a veszedelmekkel s fittyet hány nekik.

Ezt a levelemet Ecsedi Pista bácsi címére küldöm, mivel úgy veszem észre, hogy egy-két napon belül a Hortobágyon lesztek. Megkérem őt levelemben, hogyha csak teheti, menjen ki elébetek a nagy pusztára. Figyelj majd oda minden szavára, mert Ecsedi bácsi igen-igen okos ember: ösmeri a Hortobágy minden zugát, az állatokat, embereket, viseletüket, ösmeri a szelek futását, a füvek növését, csillagok járását, idők fordulását... Ha odafigyelsz mindenre, amiket mondani fog nektek, sokat tanulhatsz tőle. Ezt igen, a lelkedre kötöm, fiam!

Alkalomadtán értesíts, hogy nem Miskolc felé mentek-e tovább? Mert abban az esetben írnék miskolci jóbarátainknak, hogy keressenek föl ott, ahol...

Abban a szilárd hitben, hogy az Isten továbbra is gondot visel rád a messzeségben s megtart testi és szellemi erőid birtokában, sokszor köszöntjük Ede bácsit, Bozzay Palit, meg Tóth Gyurkát, téged pedig ölelünk-csókolunk. A jó magaviseletre és a további kitartásra szeretettel kér
Édesapád.«

Jánoska átolvasta a levelet s lehajtotta a fejét. A vezető-tiszt észrevette, hogy az elszánt legénykének elborult a homloka s részvéttel fordult hozzá:

—Csak nincs valami baj, testvér?

—Baj nincs, Ede bácsi, — nézett rá nagy barna szemével Jánoska, — csak anyukám szomorú miattam, hát én is szomorkodok. Tessék elolvasni!

S átnyújtotta a levelet.

Az országos vezető-tiszt átfutott az apai intelmeken s e szóval adta vissza a levelet:

—Édesapádnak igaza van mindenben, amit ír. Édesanyád pedig azért búsul, mert szeret s ez okból aggódik érted. Neked ezt azzal kell meghálálnod, hogy jól viseled magad ezentúl is, jól fogsz tanulni állandóan s mindenekfölött engedelmes leszel a szüleiddel szemben. Megértetted?

—Igenis, Ede bácsi!

Most aztán előlépett Ecsedi bácsi is és így szólt a parancsnokhoz:

— Én pedig ezennel bejelentem, testvér, hogy rendelkezésre állok.

—A vezető-tiszt kezét fogott a fiatal tudóssal:

— Nagyön köszönjük, testvér.

Előbb persze a leendő cserkészapródot kellett rendbehozni. Hátizsákjaikat a nagycsárdában hagyták vissza azzal, hogy ebédre visszajönnék. Negyedóra múlva készenállt a csapat s Jánoska tisztelegve jelentkezett a parancsnok előtt:

— Mehetünk, Ede bácsi, csak vizet is akarok vinni a kulacsba, hogy legyen miből inni.

A vezető-tiszt rábólintott, Bozzay Pali pedig színlüktig töltötte meg a Jánoska kulacsát. Ede bácsi megnyugtatta különben, hogy nincs ok tartani semmitől sem, mert gémeskutakkal van tele a Hortobágy.

Vakító napfényben vágtak neki.

És hogy merre jártak és mit láttak attólfogva? Szinte nem is lehet azt elmondani.

Jártak és lihegték a karimátlan pusztán, melyen fehér és piros virágok nyiladoztak. Megfordultak a különböző gulyáknál, méneseknél, nyájaknál és kondáknál. Elvetődtek olyan helyre, ahol lovak vágattak

el robogó patákkal s míg a pusztai paripák horkanva és csattogó sörénnyel dobogtak, a csikósok oly me-reven ültek szőrén, hogy a kis csapat nem győzött álmélkodni. Akkor a karikás egyetlen kondítására földbecövekelt lábbal állt meg valamennyi ló. Majd pányvát dobott a számadócsikós oly ügyesen, hogy nem tudtak eleget gyönyörködni benne s Jánoska ki is jelentette tüstént:

— Ha leteszem az érettségit, én is csikós leszek!

Ecsedi Pista bácsi a fejét csóváltgatta mosolyogva erre a kijelentésre. Pedig az igazán komoly ember volt.

Később megfordultak a halastavaknál, ahol Jánoska azzal lepte meg az országos vezető-tisztet, hogy érettségi után talán mégis a halászmesteri pályára fog lépni inkább... Ugyanakkor a halastavak gátjáról szét talált tekinteni a pusztán s ijedten kiáltott fel:

— Ede bácsi! Ede bácsi! Milyen nagy óceáni tengerek vannak ott messze!

Csakugyan, a szemhatáron köröskörül valóságos óceán hömpölygött... És szédülni kezdtek attól, amit láttak.

Nádudvar irányában ismét földöntúli nagy lovak látszottak csobogni a tengeren, eldőlt testtartásban... Ecseg irányába tanyák süllyedeztek a vízben, keletnek meg Balmazújváros tornya emelkedett föl az égperem alól s odaragasztva látszott a mennybolt legszéle fölé. Jánoska pillantotta meg elsőnek s elragadtatva újongott föl:

— Ede bácsi, nézze csak: az a templom el akar menni a földről!

Úgy volt, úgy volt... Virradatnál még csak a torony csücske bökött ki a szemhatár fölött s most a

torony templomostul lebegett fönt-fönt és alatta áradás hullámozott...

Álltak a pusztá közepén s az áhítattól nem tudtak szóhoz jutni.

Nyugat felé, a csalogató vizeken is túl, a Mátra és a Bükk gyenge sávja futott el az ég alján, észak felől a tokaji hegy kúpjának legcsúcsa bújt ki a szemhatár alól, de csak alig... Köröskörül a Hortobágy kerek korongja, afölött pedig a teméntelen kék ég, melynek iszonyú burája mintha minden pillanatban le akart volna roskadni reájuk...

Jánoska suttogott föl először, miközben szemeit tudós Ecsedi Pista bácsira emelte:

— Ecsedi bácsi, kérem szépen.. mik azok a vizek, amelyek... mindig csak szaladnak?... Délibábok?

— Úgy van, öcsém: a délibáb, — mondta a feneketlen tudományú ember.

A reménybeli cserkészapród tovább-faggatódzott:

— Ecsedi bácsi, kérem szépen... mi az, hogy: délibáb?

Tudós Ecsedi István múzeumi igazgató úr magyarázni próbált erre, ám az apró ember vékony értelmével csak nem tudta felfogni a dolgok lényegét.

Rég ebédnél ültek már s Rimóczi mester cincogott hozzá ócska hegedűjével. Cincogott-cincogott s dúdolgatott is reszkető hangján:

*Hortobágyi pusztán fúj a szél,
Szegény juhászlegény utrakél..-*

Aztán egyéb pusztai nóták következtek.

TIZEDIK FEJEZET

Jánoska hosszú távolléte miatt otthon keserűre válik a hangulat; a kis csapat tagjai negyednap estére a Jávorkút felé nyomulnak előre elszántan; a cserkészet első hősei; a Jávorkút s egy hegyifalu leírása; a szentléleki romoknál cserkész táborba ütköznek s még aznap megmásszak az Örvénykőt, ahonnan meglátják a Tátrát s felujjonganak, de ugyanakkor nagy bú veri le őket a lábukról; a Garadna mentén Lillafüredig menetelnek, melynek megtekintése után elérik Miskolcot; ismerősök között.

Odahaza, Pesten, nyomott lett eközben a hangulat.

Akkor már rég megérkezett Jánoska értesítése Egerből, hogy megkapta a csomagot s csokol érte mindenkit. De ugyanakkor azt is megírta a képeslapon, hogy legközelebb a Hortobágy felé tesznek némi kitérőt.

S ez volt az ok, mely keserűsége fakasztotta Jánoska édesanyját. Szemrehányón nézett a férjére;

—Minek is engedte el a nagyvilágba? Valami megvadult bika halálra-ökleli még szegény, egyetlen fiamat!

—Ugyan már! — szólt mentegetődzve Jánoska édesapja. — Hiszen most is azt írja, hogy a legjobb egészségben van, hála Istennek!.. Aztán a mai leányok nem arra születtek, hogy anyámasszony-katonákat neveljenek belőlük. Csak hadd edződjön az életre!

De a szegény mama tovább sóhajtozott:

— Kedves kisfiam... Édes kisfiam...

Itt már közbeszólt az Ágnes kisasszony is, aki — mióta távoli utakon poroszkált Jánoska — életre-halálra az öccse pártján volt mindenben:

— Bizony, apukám, utánamehetnél már és hazahozhatnád! Még valami baja lehet: kígyó csípheti meg valahol, vagy a bakancs feldörzsöli a lábát s amire be meri vallani a cserkészparancsnok-bácsinak, vérmérgezést kap s Istenem...!

Nem bírta tovább. A gondolatra, hogy komoly baja lehet az öccsének, elsírta magát.

Apjuk mindazáltal kérlelhetetlen maradt:

— Egy vezető-tiszt keze alatt soha semmiféle baj nem fordulhat elő, tanuljátok meg végül!

Szerencsére a legkellőbb pillanatban érkezett meg Jánoska képeslapja a hortobágyi nagycsárdából. Lelkesedve irt a magyar pusztáról s odabiggyesztette még, hogy egészséges, mint a makk és hogy látott három olyan bikát, amelyeknek be volt kormozva a nyaka. Utóirat is volt a lapon s hangzott így:

»..mozst a бүкbe Megyünk aholl Apuka meg Anyuka is vót már.. «

A helyesírási hibák ellen ezegyszer egyetlen szónyi ellenvetése nem volt az apának, ahelyett ujjongva fakadt ki:

— Ez aztán a legény! Ti persze pityeregni tudtok csak! Nézzétek, mit ír róla a parancsnok meg az én tudós Pista barátom!

Mert két másik lap is jött ugyanakkor a postán. Az egyiket az országos vezető-tiszt, a másikat Ecsedi István dr. úr, Debrecen szabad királyi városának múzeumi igazgatója küldte.

Hangzott pedig az első képeslap tartalma, amint következik:

»Kedves Barátom! János fiadról csak a legjobbakat írhatom neked: engedelmes, tanulékony gyerek s úgy bírja az utat, hogy minden aggodalmamat egyszerűen elseperte a két kurta lábával. Forgatom is a fejemben, hogyha hazáig segít bennünket az Isten, kivételesen már szeptemberben fölvétetem a cserkész-apródok rendjébe.«

Jánoska apja büszkén szólt oda a feleségének:

— Ebből lesz csak az igazi katona!

A mama hallgatott, mert titokban neki is jólesett az az elismerés, melyet a kisfiáról küldtek haza. Ágneske persze most sem hagyta a magáét:

— Igen, apukám... De biztosan úgy lefogyott szegény, hogy csontváz lehet már!

Édesapjuk oda se hederített többé az ilyen nevetéses ellenvetésekre, ahelyett fenhangon kezdte olvasni azt a másik levelet, amelyben tudós Ecsedi István igazgató úr számolt be Jánoska magatartásáról:

»Nagyrabecsült Barátom! Szíves fölszólításodra kijöttem a Hortobágyra, ahová épp előző estén rukolt be a négy főből álló nagyszerű csapat. Egész röviden csak annyit most, hogy gratulálok a fiadhoz! Pompás vasgyúró s kérdéseivel annyira össze-vissza zaklatott, hogy sokszor azt sem tudtam, hányadán vagyok. Úgy gyalogol, mint egy magyar királyi bakancsos s legképtelenebb kérdései után jósolni merem, hogy híres utazó válik belőle valamikor. Többet fog ez tudni, mint mi valamennyien, egyenkint és együttvéve .. «

Jánoska apja, ahogy felolvasta volna tudós barátja levelét, kárörvendve kiáltott fel:

— Hát ehhez mit szólnak, tisztelt hölgyeim?

Anya és leánya hallgatott azontúl. Kimentek a szobából, miközben egy nagyot sóhajtottak. Az apjuk

viszont nyomban leült s levelet intézett két miskolci barátjához, akikhez testvéri barátság fűzte és akik sógorok voltak egyébként: hogy két-három napon belül, mint turisták, gyalogoljanak el Lillafüredig, esetleg Ómassáig, mert azon a ponton kell majd kibukkannia a hegyekből János fiának. írják meg róla őszintén, milyen állapotban fogják találni.

Aztán föl és alá kezdett járkálni a szobájában, hátul összefogott kézzel. És bármekkora büszkeség feszítette is a mellét fiának nagyszerű magatartása okából, amikor senki sem látta, ő is sóhajtott egyet.

A kis csapat rég a Bükkben bolyongott akkorára.

Harmadnapja múlt már, hogy elhagyták a Hortobágy világát s vonatra ülve, csak a Miskolc előtti állomáson szálltak le s nyomban nekivágtak a Bükknek, keleti oldaláról. Érintették Tapolca gyógyfürdőt, ahol érdeklődve fogadta őket a fürdőcske közönsége. Itt, Tapolcán, melegforrások törnek föl s van egy meleg tava, melynek szigetekskéin égerfa-óriások nyúlnak el minden más fa fölé. A tó déli szélén őstölgyes. hallgat a csöndben.

A tölgyesben megállt egy pillanatra az országos vezető-tiszt s felsóhajtott:

— Gyerekek, a közelben pihen valahol Bors vezér. Ezer esztendeje fekszik és csak olyankor neszel föl, ha az Észak felől érkező szélben zúgni kezd a Bükk.

Negyedóra múlva fölfelé kapaszkodtak már a harsanó erdők között, a keskenyke ösvényen és noha messze volt még a cél, amelyet el akartak érni ezen a napon, egyre-másra meg-megálltak, hogy kigyönyörködjék magukat csonka hazánk legcsalogatóbb hegy-csoportjában.

Mert a Bükk a legszebb mégis!

Úgy tervezték, hogy későn délre elérik Ujhutát s alkonyattájt a Hollósforrásnál vernek majd táborn.

És mialatt a táj szépségei lépten-nyomon örömkialtásra ragadtatták őket, Jánoska, aki legelői fickándozott, azt kérdezte egyszer a parancsnoktól:

— Tessék már megmondani, Ede bácsi, mióta vannak a mi országunkban cserkészek?

— Nagyon szívesen, testvér, — válaszolt a vezető-tiszt, — mert örülök, hogy érdeklődöl minden iránt. Ez annak jele, hogy szeretnél tudni minél többet.

Félszünetre maga elé nézett, mintha maga is megilletődött volna, mikor a cserkészlet hőskorát szeretne volna életre támasztani egy félórára. Majd így kezdte:

— Húszesztendős a magyar cserkészlet... E húsz esztendő elején néhány férfiú lép föl, akik vállalkoztak a heroikus feladatra, hogy szembeszállnak legiszonyúbb betegségünkkel: a magyar közönnyel. Az első cserkészcsapatot Szilassy Aladár hajóorvos szervezte meg a Budapesti Keresztyén Ifjúsági-Egyesületben. Ma már az emlékét áldhatjuk csak, mert nem él többet. Szerencséjére olyan segítőtársat kapott, amilyen Megyericsy Béla református lelkész volt, aki írásban is ébresztgette a cserkészlet iránt való mozgalmat. Ma már az ő ürge és örökké nyugtalan alakját sem láthatjuk többet, mert elfáradt szemeit Svájc havasai között, zárta le egy napon és nem is nyitotta föl azután, szegény... Emlékük itt fog járni közöttünk, amíg egyetlen magyar cserkész él e földön!

Itt elakadt kissé a vezető-tiszt, mintha az emlékek oly tömegei rohanták volna meg, hogy pillanatokra elvették a szavát. Bozzay Pali, Tóth Gyurka meg Jánoska visszafojtott lélegzettel haladt a sorban. Aztán folytatta a vezető-tiszt:

— A cserkészmozgalomnak az 1913-as esztendő

adott nagyobb jelentőséget, amikor néhány vakmerő cserkészvezér kis csapatával — akárcsak a vikingek valamikor — megkezdte híres tutajútját a Vágón. Olyan merész vállalkozás volt ez, hogy fölfigyelt rá az egész ország s attól kezdve nem volt megállás többé a cserkészlet példa nélkül való terjedésében. Igaz is, hogy olyan vezérek támadtak egymásután s állnak az élen ma is, akik csak megbecsülést szereztek a magyar cserkészlet számára az egész világon... Itt van Sik Sándor, a Kisfaludy-Társaság tagja, a legnagyobb cserkészköltő s a cserkészpedagógia kialakítója, egyben a Vezetők Könyvének írója, amely nélkül a cserkészparancsnokok mozdulni sem tudnának. Ma már egyetemi tanár Szegeden... Valamennyi cserkész aggódó édesapja főtisztelendő Witz Béla úr, az országos elnök, akiről minden cserkész tudja, hogy amennyire szereti a maga széleskarimás-kalapú gyerekeit, époly imponáló képességű diplomata is. Elsősorban neki kell köszönnünk azt az előkelő helyet, melyet a cserkészmozgalom mai társadalmunkban foglal el... A legrégebb vezetők közül való Shvoy Lajos, aki ott volt a vági tutajozáson s akit tündöklő emberi és szellemi tulajdonságai a nagy Prohászka Ottokár örökébe emeltek. Ő az első cserkészpüspök, aki magas méltóságában is szerető pártfogója minden cserkésznek...

Bozzay Pali, Tóth Gyurka meg Jánoska hangtalanul haladtak a sorban. A vezető-tiszt tovább beszélt, átugorván a sajátmaga személye fölött:

— A cserkészmozgalom egyik legnagyobb oszlopa Temesi Győző dr., aki a Magyar Cserkészlet és a Vezetők Lapját alapította meg s szerkesztette tete-mes időn át. Keményakaratú cserkészvezető, magyar részről ő szervezte meg az 1924-es nagy nemzetközi

cserkészversenyt Kopenhágában, amelyben világeredményt értek el derék fiaink s ő vezette ki a nagy angliai mérkőzésre nyolcszázötven cserkészünket az 1929-ik esztendőben... S ne feledkezzünk meg Molnár Frici bácsiról sem, a Cserkész-Szövetség külügyi főtitkáráról, aki e minőségben nagyon sok jóbarátot szerzett már nemzetünknek, ő *az* egyetlen cserkésztiszt, aki monoklit visel s ez a monokli fenyegetőn szokott villanni fejének egy-egy mozdulatánál. Pedig Frici pajtásunk egyike a földkerekség legszelidebb embereinek ... És semmi körülmények közt sem szabad kifelejtenuk a sorból Major Dezsőt, a Cserkész-Szövetség mai gazdasági helyzetének megalapozóját s *együttal* a legrettegettebb cserkész-szaktekintélyt. Túlzás nélkül állithatjuk, hogy *ez a* tekintély szinte vetekszik egy miniszter dignitásával. És ha a cserkésztisztek mindent jól tudnak általában: Major Dezső mégis mindent a legjobban tud!

Itt közbeavatkozott Jánoska:

— És Polcsi bácsiról nem tetszik mondani semmit, Ede bácsi?

Az országos vezető-tiszt ránézett a kíváncsi kiscserkész-jelöltre s attól fogva egyideig hozzábeszélt:

— Hogy Polcsi bácsiról mondok-e valamit? Hát már hogyan mondanék? Polcsi bácsi mindenekelőtt az én helyettesem, tehát én ismerem őt leginkább s csak a legnagyobb elismerés hangján szólhatok róla. Ő a nagymestere a táborozással járó összes tudományágaknak, ő a Cserkészpark teljhatalmú parancsnoka s ahol ő megjelenik egyszer, szivbőlfakadó kacagás fogadja. Indián-iskoláját mindenfelé ismerik és rajonganak érte... Avagy itt van Éri Emil bácsi, a komoly tanár úr, aki azonban a legvígabb pajtássá válik, mihelyt cserkészei közé lépett. Kisujjában van-

nak az összes cserkész-szabályok... A legelsők közt kellett volna említenünk Zsémbery Gyula bácsit, akiről ha először találkozol vele, azt hiszed, hogy haragszik, de már a rákövetkező pillanatban megnyitja előtted a szívét s szikrázik a szellemességtől. Gyula bácsi a legfáradhatatlanabb ember Csonka-Magyarországon: télben a hegyek közt siel, nyáron vizi-cserkésznek csap föl, tavasszal és ősszel motorbiciklin jár s turistászkodik, igazgatója a Cserkészvizeitelepnek, akinek nem csupán a haja fehér, hanem a lelke is az... Koszterszitz atya a Vezetők Lapját s Vidovszky Kálmán bácsi a Magyar Cserkészt szerkeszti szeretettel és féltő aggodalommal. Borsitzky Sándor bácsi rendőrkapitány a polgári életben, ezért ő a cserkészszabályok legfőbb ismerője és ellenőre, Achtzehner Józsi bácsi pedig hazánk legöregebb cserkészei közé tartozik... Itt felsóhajtott Jánoska:

—Mennyi sokan vannak!

—Tévedsz, testvér, — jegyezte meg az országos vezető-tiszt, — a harmadrészüket felét sem említettem meg eddig. Sokan, igen sokan vannak szerte az országban cserkészvezetők, mind-mind a legjobb és leglelkesebb magyarok, akik, noha ép eleget tépik őket a napiélet gondjai, egytől-egyig azon törik magukat éjjel és nappal, mint vihetnék előre nemzetünk ifjúságát ...

—Én is nemzetünk ifjúsága vagyok, Ede bácsi? — vetette közbe Jánoska.

A parancsnok fejet csóvált, de mosolygott is:

— Hát persze... Csakhogy te még a legkisebb ifjúsághoz tartozol.

... Jódélután volt, amikor megpihentek az Új-hutánál. De alighogy ettek volna valamit, újból föl-kerekedtek. A Hollósforrásig tudniillik ugyancsak ki

kellett lépni még, márpedig alkonyat előtt szerettek volna ott lenni. Mert ha útközben talál rájukszakadni a setétség, könnyen eltévedhettek volna a sűrű vadonban.

Kiléptek hát. Voltak persze azért útrészek, ahol nem kellett fölfelé fujtatniok s olyankor lassúbbra fogták a lépést. S olyankor a vezető-tiszt odaszólt a kis csapatnak:

— Testvérek, fújjunk el egy hazafias dalt!

S már kezdte is:

*Kitárom reszkető karom,
Ölelni földedet
S reá záporként hullattom
Fiúi könnyemet...
Szülöttidben csatlakozom,
Te hű s igaz valál, hazám...*

A vezető-tiszt vitte csengő hangján, Bozzay Pali segített neki, Tóth Gyurka nyomban tercelni kezdett, Jánoska pedig morgott, mint egy kis mackó. S szállt-szállt a régi bujdosók búcsúéneke:

*Hazám, hazám, hazám,
Szegény magyar hazám/*

Ahogy elhalt volna a dal, a parancsnok beszélni kezdett:

— Nehéz, igen nehéz időkben született meg ez a hazafias ének, az 1849-iki szabadságharc leveretésére következő őszen. Ezer esztendő óta nem volt még egy másik oly szomorú őszi, mint az 1849-iki. Kossuth Lajos külföldi bujdosásra adta elárvult fejét, Görgei fővezért fogságba hurcolták az osztrákok. Aradon tizenhárom tábornokunkat végeztette ki Haynau ...

S az akkori magyar írók és költők, Istenem! Arany János a szalontai határban rejtezett valahol, Vörösmarty és Bajza a szatmári kukoricásokban bujkált, Jókainak nyomaveszett a Bükkben, Vachot Sándor az örület felé haladt, Tompa Mihály buba-roskadva hallgatott, Sárossy Gyula álruhában próbálta életét mentetni a gyöngyösi pincék táján, Czuezor Gergelyt kezein-lábain láncokkal vitték a Nájgebájde nevű börtön felé, amiért »Riadó!« című költeményét írta. Ki ne emlékeznék első soraira:

*Sikolt a harci síp, riad magyar, riadj,
Csatára hi hazád, kifent acélt ragadj!*

Egy mélyet sóhajtott a parancsnok:

— És Petőfi... Ő, szegény, elveszett s olyan csönd állt be eltűnt alakja után, hogy ma is halljuk még ezt a csöndet... S van benne valami megrendítő, hogy a költőt, aki huszonhat és fél esztendő s kurta élete alatt is csaknem mindig koplalt, ezen a szörnyű őszőn minden kasznár és egyéb hazafi várta magához vacsorára. De Petőfit senki nem látta azontúl...

Jánoska, Bozzay Pali meg Tóth Gyurka hallgatott, a vezető-tisztnek pedig keserűre vált a hangja:

— Hol vannak mai íróink és költőink a régiektől, akiknek élete egy volt a haza és a nemzet sorsával... Ma?

Nem folytatta.

Azalatt észrevétlenül mintha ritkulni kezdtek volna a fák s amire körülnéztek volna, már a Hollósforrásnál voltak. Ám amire idáigvonszolták volna magukat, Jánoska csak alig-alig vonszolta már törpe bakancsait.

A vezető-tiszt megveregette az elszánt lurkó állát:

—Fáradt vagy, kisöreg?

—Igenis, Ede bácsi fáradt vagyok, — mondta szolgálatkészen, — s igen nehéz nekem a bakancs.

Láthatta mindenki, hogy ezúttal csakugyan ki-
merült az apró ember. Az úton nem panaszkodott
egyetlen szóval sem, csak összeharapta a fogát. Amint
azonban célhoz érték volna, beismerte férfiasan, hogy
tovább aligha bírta volna.

A Hollósforrás egyik vadregényes része a Bükk
világának!

Maga a forrás, ha délnek haladunk, balraesik a
miskolc—egri országúttól, mély völgyecske fenékén.
Az országút mentén két ház is áll, úgynevezett erdő-
védlak, mi azonban nevezzük csak kerülői háznak..
A felsőházat nagyobb gyümölcsös öleli körül, külön-
ben fenyves hallgat mindenfelé. Nagy errefelé a
csönd, igen nagy.

Alkonyatra állt az idő, amikor letáboroztak a
forrásnál. Mindenekelőtt sátrat vertek, majd a felső
kerülői házba nézett át Bozzay Pali meg Tóth Gyurka,
ahonnét egyikük tejet vásárolt, másikuk viszont zsup-
szalmát vett, amelyet aztán maguk alá hintettek a
sátraikban. Jánoska akkor már lábát áztatta a for-
rás csurgójánál, ám amint megtudta, hogy friss tej
került a táborba, élénken rikkantott egy nagyot:

—Ede bácsi, én is kapok belőle?

—Mindenkinek kijut a része, — nyugtatta meg
a parancsnok.

Fáradtak voltak mindnyájan. Jánoska nem is kés-
lekedett sokáig, hanem egy-kettőre végezvén a vacso-
rával, levetkezett. Ahogy ruháit is rendberakosgatta
volna Tóth Gyurka, elmondta összes imáit a sza-
badban s be akart bújni a Tóth Gyurka sátrába. De
a vezető-tiszt annyit mondott halkan:

—Ma velem alszol, testvér.

—Miért, Ede bácsi?

A parancsnok fölpillantott az égnek arra a keskeny sávjára, melyet az országút csapása hagyott szabadon s annyit szolt azután:

— Azért, mert éjszakai vihar *ígérkezik*.

S csakugyan, a fenyők csúcsain tul mintha felhők élei kezdtek volna megmutatkozni.

Nyomott csöndben múlt el ez az este. Gyűjtottak ugyan tábortűzet, de csak éppen-hogy s nagyokat hallgattak a tűz mellett. Ki voltak merülve s érezték azonfelül, hogy igen magukra vannak hagyatva a vadon mélyében. A két kerülői ház néhány magányos lakóját leszámítva, félnapig járóföldre nem akadt emberi lélek a rengetegben. Közbe-közbe pedig távoli és tompa dörgés remegtette meg az égbolt északnyugati negyedét. Fölöttük ugyanakkor bánatos sóhajba fogott a fenyves, oly túlvilági fájdalommal, hogy lecsuklott a feje mind a hármuknak. Jánoska akkor már mélyen lélegzett a parancsnoki sátorban.

A tüzet nézték hárman, amikor — sokára — a vezető-tiszt törte meg a csöndet:

— Valamit elfelejtettem ma délután, mikor a cserkészlet hőskoráról beszélgettünk. Alig húsz esztendő választ csak el cserkészletünk bölcsőjétől s ma már nyaranta harmincezer cserkész táborozik meg-
-csonkitott hazánkban. S ezek a fiuk, mint jól tudjátok, ma már a világ legelső cserkészei között állnak..

Elmondta azután, hogy a kopenhágai cserkészvilágversenyen harminchárom nemzet csapatai közül Amerika és Anglia után következtek, Európa földjén tehát nem akadt versenytársunk. Három évvel reá a dániai Helsingörben rendezett nemzetközi víziversenyben elsők lettünk a tengeren végbevitt merész

mutatványokban, magunk alá gyűrve valamennyi vízi országot. Cserkész-síjárőreink egymásután három éven keresztül viszik el más nemzetek cserkészei elől a vándordíjat Kanderstégben s ezzel meg is tartják a díjat végleg.

S itt igen komolyan nézett két fiatalabb társára a parancsnok.

— Nem győzőm ismételni eleget, fiuk, hogy mi nekünk különbeknek (kell lennünk más népek fiainál, mert kicsinyek vagyunk. S erőfeszítésünk, tudásunk, tisztességünk mind-mind azért van, hogy fölhívjuk a figyelmet boldogtalan hazánkra. Mert ez a föld fogja betakarni valamikor csontjainkat,

így beszélt ezen az estén a vezető-tiszt, nagy magabaszállással. Aztán nem szólt többet s attól fogva csak a fenyves sóhajtozott és nyögött. Nyugat felől mintha fémszínben próbált volna derengeni valami s gondolták nyomban, hogy az első negyedben álló hold himbálódzhatik ottan. De később elhalt ez a fény is, mert elnyelték a föltolult felhők. S azalatt egyre közeledett a dörgés.

— Égiháború lesz, testvérek, — szólt a parancsnok s felállt a fatönkről, amelyen addig üldögélt. — Talán aludni mennénk... Előbb azonban oltsátok el a tüzet!

Tíz perc múlva jóéjszakát kívántak egymásnak s nyugvóra tértek. Bozzay Pali meg Tóth Gyurka közös sátorban húzódott meg ezen az éjszakán, a vezető-tiszt pedig Jánoskához csúszott be. Az elcsigázott lurkó szabályosan szuszogott odabent.

Az országos vezető-tiszt betakargatta s akkor maga a hátizsákra engedte le a fejét, mely vánkosl szolgált. Egyszer ugyan fölébredt még, mert nagy csattogások lobogtak a rengetegben s dönggették vé-

gig a Bükköt, ugyanakkor pedig súlyos esőcseppek kezdtek potyogni kívülről a sátor falára. De aztán visszahajtotta fejét a parancsnok s csak késő-reggel nézett ki a sátor ajtórésén.

Akkorára zuhogó napfényben úszott a fenyves.

Körülöttük élet és öröm harsant mindenfelé... Jókedvűen ugrottak talpra s derékig mosdottak a vihar után megtisztult levegőn. Azazhogy Jánuskát Bozzay Pali mosta le, ami ellen eléggé tiltakozott az ifjuember, amellet kardoskodván, hogy elég lesz a fejét is, de a nyakát már nem muszáj. Persze, mitsem használt a kétségbeesett érvelgetés.

Vidám hangulatban költötték el a reggelijüket is, miközben madarak énekétől csattogott a Bükk. Fölkerekedtek aztán, de kalapjaikkal sokáig integettek még a két kerülői ház lakói felé, akik visszaintegettek nekik.

S akkor nekivágtak a vadonat olyan részeinek, amelyekben csak ritkán szokott megfordulni az ember. Aznap a Jávorkutat, a Bükk egyik legköltőibb nagy tisztását akarták elérni a vadászházzal. Nem a távolság, hanem az irány miatt dobbant meg hevesebben a vezető-tiszt szive. Mert itt nem csatlakozott hozzájuk kalauz, mint a Mátrában s ráadásul olyan utvonalat kellett választaniuk, amelynek mentében forrásvízre bukkanhattak majd. Emiitették valahol, hogy a Bükk vadonja szűkölködik vízben és ha valajki elvetné egyszer a szigorúan megszabott irányt, napokig bolyonghatna lakatlan helyeken, mígnem végül éhen-szomjan esne össze ...

A kis csapat bátran tört ezalatt előre!

Eleinte lassú lihegéssel kapaszkodtak fölfelé, miatt többször is megállt a parancsnok s a Borsodi Bükk-Egylet tervezésében készült térképet nézegette

nagy elmerüléssel. Később hegygerincen meneteltek, a hegygerinc hosszában s mivel lépten-nyomon sziklák csikorogtak bakancsaik vasfogai alatt, a vezető-tiszt odaszólt Tóth Gyurkának:

— Jó lenne talán, ha kézenfognád Jánuskát!

Tóth Gyurka kézenfogta hát *a* vállalkozó természetű cserkészapród-jelöltet, akin ugyancsak meglátaszottak az előzőnap ut fáradtságának nyomai. Meg is kérdezte egyszer:

—Ede bácsi, kérem szépen, ma is olyan sokat fogunk menni, mint tegnap?

—Nem, testvér, — biztatgatta a vezető-tiszt. — Délre legkésőbb a Jávorkutnál leszünk, lassú menetiei pedig s egész délután pihenünk majd a csodaszép tisztáson...

Jánuskának felcsillant a szeme:

—Akkor én játszani fogok a mackómmal... S meg is mosom, mert igen poros már... Jó?

—Rendben van, testvér!

Mert a mackó hihetetlen lelkierővel tartott ki Jánoska hátizsákjához odakötözve és soha egyetlen zokszava nem volt az időjárás viszontagságai ellen. Valóban: a rárakodott portól szürke lett a pofácskája. Itt volt a tizenkettedik óra, hogy alapos fürdésben részesüljön végül...

Később leereszkedtek a hegygerincről s hangulatos völgyben haladtak jódarabig. A térképről megtudták, hogy a Bükk eme részét Lustavölgynek hívják... Úgy félóra múlva azonban meredekebb következett ismét s mélyen kimosott hegyúton lihegtek fölfelé. Egyszer csak hegyifuvarosokkal találkoztak, kik a meredek ereszkedőn fát szállítottak lefelé, meszsze jobbkézről pedig tompa csapásokat hallottak időközönként. A rengeteg méhéből jöttek feléjük ezek a

tompa ütések is tudták nyomban, hogy kemény-inu favágók irtják ottan serény baltáikkal az erdőt... Kjjszöntek a fuvarosoknak s a szegény emberek barátsággal üdvözölték valamennyiüket.

— Milyen messze *még* a Jávorkút, jóemberek? — érdeklődött a vezető-tiszt.

Az egyik sovány és feketére sült fuvaros készséggel mondta rá:

— Van harmadfélóra, tekintetes úr.

Továbbnyomult a kis csapat. Egyórai szuszogás után széles és igen hosszú hegyirétre értek ki, mely már magaslati helynek számított. Mert ahogy kiléptek volna a szélső fák közül, hűvös levegő csapta meg mindnyájukat. Pedig élesen tűzött a nap. Itt-ott elpusztult szénégető-telepeket hagytak el. Madár nem szólt semerre, ahelyett soha nem látott virágok festettek száz és száz színben. Szótalanul mendegéltek libasorban, mert a szent magány érzése hatalmába kerítette mind a négyüket... Mentek-mentek a kurta fűvön, melynek májusvégi színe volt még ezen a tájon... A siri csöndet Jánoska törte meg elsőnek:

— Ede bácsi, kérem szépen, muszáj megállni...

— Miért, testvér? — fordult hátra meglepetve a parancsnok.

Jánoska tisztelgő-állásban jelentette:

—Azért, Ede bácsi, kérem szépen, mert olyan éhes vagyok, hogy mindjárt meghalok!

—Persze, persze, — mosolygott a vezető-tiszt, — a magaslati levegő teszi. Jól van: félórai pihenőt rendelék el!

Letelepdedtek hát s egész utjuk alatt talán soha olyan jóízűen nem falatoztak, mint ezúttal. Friss vizet ittak rá, kulacsból, *mert a* kulacsokat jól megmerítették. Köröskörül csend volt. Nyugalom csöndje.

Még csak egy kakuk sem számolgatta a parasztok éveit a távoli fák mögött...

Már bekattantották a bicskáikat, amikor Jánosika a vezető-tisztre pillantott föl. Szerényen, csaknem szomorúan:

—Ede bácsi, kérem szépen, mikor megyünk haza?

—Miért kérdezed, testvér?

—Azért, mert igen régen nem láttam már anyukámat.

A vezető-tiszt megpaskolta a lurkó gömbölyű alát s vigasztalni próbálta:

— Negyednapra, ha Isten éltet addig, talán elindulunk Miskolcra... Erre különben úgy is ki fogok térni legközelebbi alkalommal...

— Igenis kérem szépen, Ede bácsi, köszönöm, — szippantott egyet az orrán a reménybeli medvebocs.

Hogy im a medvebocs kifejezés került szóba ismét, Jánoska ezúttal is kérdéssel zaklatta a parancsnokot:

— Ede bácsi, már akartam kérdezni sokszor, mi leszek én egy év múlva: cserkészapród, farkaskölyök, kiscserkész vagy medvebocs? És miért van négyféle is egy helyett?

— Majd elmagyarázom, testvér, — mondta a parancsnok.

S a magyarázatból kiderült, hogy a cserkész-süvvölvényekkel: e nyolc és tizenkét esztendő közötti lurkókkal négyféle próbamozgalom is van, e mozgalmak közt azonban inkább csak árnyalati különbségek vehetők észre. Az aprócserkészek egyik válfaja a medvebocsok rendje, e válfaj azonban kihalóban van Csonka-Magyarország területén... Egy másik kaszt lenne a kiscserkészeké, akiket már ilyen bab-

szemjankó-korukban is rendes cserkészek gyanánt ikezelnek, aminek külső jeleként cserkészkalapot viselnek. Ezek a kiscserkészek azok, akik úgy festenek táborozások alkalmával, mint a két lábon járó gomba. Tudniillik egészen elborítja őket a cserkészkalap.. . Következnének ezután a farkaskölykök, akiknek fején zsokészerű sapkát lehet észlelni s a dzsungel mesevilágán nevelik őket... Vannak végül eserkészapródok. Ez a mozgalom a lemagyarabb és legnemesebb elgondolása. Ezek fantáziáját ugyanis a hunmagyar mondavilágból vett mesékkal szokás hizlalni ...

— Az az érzésem, hogy előbb-utóbb a cserkészapród-mozgalom marad győztesen... Különben ez a négyes árnyalati tagozódás sem baj, mert ezáltal még több szint és elevenséget kap az apró cserkészek világa.

S Jánoskára nézett:

—Aztán megértetted-e, amit most mondtam, testvér?

—Igenis, Ede bácsi, — válaszolt az ifjúember. — Megértettem, csak nem egészen.

—Hát akkor mondd meg, mi leszel jövőre? Jánoska készséggel mondta rá:

—Cserkészapród leszek, Ede bácsi.

—S miért éppen cserkészapród?

— Mert ott Botondról beszélnek, meg Toldi Miklósról, meg Kinizsi Pálról. Én pedig éppen olyan erős vagyok, mint Botond, meg Toldi Miklós, meg Kinizsi Pál.

A vezető-tiszt nem szólt semmit, mindössze a fejét csóválgatta jókedvűen. Akkorára azonban csak alig vonszolta már apró lábait a leendő cserkészapród, de összevágta a fogát s nem panaszkodott.

Az előzőnap nagy út mégis megviselte. Ebben az időben egyébként olyan volt már a naptól meg a levegőtől, mint egy tökmag-szerecsen.

Szerencsére a Jávorkút előtt voltak már.

Először növendék-fenyők közé hajlott az ut, majd sűrű fenyves következett. E fenyves túlsó szegélyéről elibüktárta magát a Jávorkút téres tisztása... S a meglepetéstől alig tudtak magukhoz térni néhány pillanatig.

Ilyen ígéző tisztást sehol nem láttak eddigi útjukban.

Területe több hold s levegője még kánikulai hőségben is hűvös, mert fölötte alig ötven-hatvan méterre vannak a Bükk ormai. Erdők fogják közre minden oldalról s nagy némaság hallgat ezekben az erdőkben. Egyik részén fenyves merevedik a magasba, szép vadászlak meg vadászkastély húzódik meg a fenyves sűrűjében, oldalt két kerülői ház. Az egyik liáz előtt a Jávorkút elnevezésű forrás, rendben és tisztaságban tartva, mert nagy kincs a víz ezen a tájon. A kutacskából erecske csoronkál tovább, átszeli a széles pázsitot s túlfelől mély gödörben tűnik el a fák között, hogy valahol a hegy túlfelőli lábánál bukkanjon ismét napvilágra. S a Jávorkút nagy tisztán csoronkáló erecske két partján tompaszínű hegyi virágok virítanak.

A tisztás szélén, fáknak árnyékában, egykettőre sátrat vertek s mindenekelőtt övig mosdottak az erecske vizében. Délfelé járhatott az idő s a pázsitnak ebben a szegletében is, abban a zugolyában is turisták heverésztek és falatoztak a hűvösben... Ők négyen is ebédhez akartak látni éppen, amikor Jánoska csak fejebúbjára taszította cserkészapródi sapkáját a nagy tollal s szétvetett lábbal kérdezte:

— Ede bácsi, kérem szépen, hány nappal ez-
előtt mentünk el Pestről?

— Annak bizony éppen tizennégy napja, testvéig

— mondta a vezető-tiszt.

— És ma hányadika van, Ede bácsi?

— Július tizedike, testvér.

Itt egyszerre nagyot kiáltott az elszánt utazó:

— Akkor ma vagyok hétesztendőös!

Abban a pillanatban felugráltak hárman, hozzá-
léptek, megölelgették s miután gratuláltak eddigi ki-
tartásához, minden jót kívántak neki. S ugyanakkor

— az ünnepelt kifejezett kívánságára — azt a két
nagy konzervet nyitották föl és melegítették meg,
amelyet édesanyja külön erre a napra csomagolt be
neki. Jánoska megmagyarázta azalatt, hogy úgy az
ő születésnapján, valamint az édesapjáén nekik ket-
tejüknek gyalogsági konzerv az ebédjük. Mert ke-
mény katona volt valamikor az édesapja, ő azonban
még keményebb huszárönkéntesnek készül. Ha aztán
leszolgálta önkéntesi esztendejét, nyomban fővezér
lesz.

Másnap, jókor délelőtt még, óvatosan ereszkedtek
le a Jávorkúttól kanyarodó meredeken. Lépést kel-
lett ereszkedniük, mert elegendő egy elbotlás, hogy
a vigyázatlan hegyivándor a szörnyű mélységbe szé-
düljön az útról. Közel egy órája ereszkedtek már
le így, megfeszített lábakkal, amikor végül zúgás
ütötte meg a fülüket s erre a zúgásra visszhangot
verték a hegyek. Tudták, hogy a Garadna-patak lesz
az ottan, mely sietve törekszik a Hámori-tó felé
s amelynek partján, közvetlenül a lábuk alatt, de
lent-lent, kell szorongania valahol Ómassa hegyi-
falucskának.

Újabb negyedóra erőlködés után kibontakozott előttük Ómassa.

Érdemes elidőzni ebben a falucskában, mert az övéhez hasonló elhelyezkedést aligha gondolt ki még a Nagy Természet egy másikat. Harminckét skatulyaházacska az egész helység s több aligha lesz valaha is, mert nincs merre terjeszkednie. Körül-körül ugyanis vakmerőn szöknek föl a hegyek s az első pillanatban az a látszat, mintha kijárata sem lenne semerre az apró falunak. De a Garadna-zúgó vágatása irányt jelez, hogy merre lehet menekülni a körülzárt liliputi-falucskából. Mert itt tör ki a Garadna egy hegyláb alól, teljes szélességben, kavargva rohan el a házacskák mellett, hogy csak Lillafürednél csillapodjon le... Talán azért is annyi a szépség és báj Ómassa világtól elrejtett fekvésében, hogy a Természet nagy-nagy szegénységükért kárpótolja a lakosokat... Mert szegény emberekből tevődik ki a falu népe, amely kifulladásig húzza az ígát születésétől összeesése percéig s mégsem panaszkodik, hanem zokszó nélkül vonja-vonja a jármot... Minden kicsi ebben a falucskában, melyet szelid zsongásba altatnak el a körülözlő hegyek és erdők fái. Schmitt uram kocsmácskája is alig talpalatnyi benne.

Ómassán csak éphogy körülnéztek, mivel este-tájt úgylis ide kellett visszatérniük. Friss kedvben haladtak tovább, a szentléleki romoknak.

Az ut most már emelkedni próbált, elég keskeny hegyszorulatban. Nem messze Ómassától márdárdaltól hangos völgy ágazott el balra, amelyből csevegő patak futott ki s ölekezett össze valamivel arrébb a Garadnával. Az országos vezető-tiszt megjegyezte itten, hogy ez a völgy balkéznek a Szárazvölgy s egyike a Bükk legkiesőbb részeinek, mely

a Bánkúihoz visz föl s onnan tovább a Bálványhoz. Ez az orom a Bükk legmagasabb pontja.

Majd így beszélt tovább:

— A szentléleki romokhoz kapaszkodunk föl ezúttal s onnét az Örvénykőt másszuk meg, mely alatt szörnyű szakadék zuhan alá s amelyről úgy látjuk az elrabolt Észak-Magyarországot, mintha a tenyerünket néznők. Ha kis szerencsénk akad, talán megmutatkozik nekünk a Tátra is.

Azontúl hallgatagon mentek tovább az ujjongó délelőttben. Elöl igyekezett a parancsnok, utána Tóth Gyurka, utána Bozzay Pali s legvégül — és kissé elmaradva — Jánoska szuszogott, mintha az előző napok fárasztó gyaloglásai után kezdett volna végleg lemaradni. Talán azért is voltak annyira szótalanok, mert megérezték körülbelül, hogy vége felé járnak immár a nagy vállalkozásnak. Hiszen elindulásuk óta beléptek a harmadik hétbe s olyanok voltak négyen, akár a szerencsének.

Jó egy óra múlva fent voltak a szentléleki romoknál, melyeket csaknem betakarnak a fák és bokrok s amelyek alatt, a szemközti hegyoldaltól lenyúló pázsit lábánál forrás buzog föl s mint vékony erecske siet le aztán Ómassa felé, hogy elhaljon a Garadnában... A romok közül csak egy-két falrészlet, néhány csúcsíves ablak s boltíveket tartó gyámkő mereng még a múlton. A romok maradványaiból ma már mindössze egy kisebbszerű templom, a szentély és a sekrestye nyomai fedezhetők föl.

Ahogy megálltak volna, a parancsnok magyarázatba fogott:

— Egy 1240-ben, tehát közvetlenül a tatárjárás előtt kelt tardonai határ járó oklevél említi, hogy már abban az időben is remeték éltek ezen a tájon...

Elmondta aztán, hogy a kolostort 1312 körül építtette István nádor, az Ákos-nemzetségbeli Ernye bán fia, a Szent-Lélek tiszteletére s pálosatyákat telepített a kolostorba, akiknek nagy szerepük volt a környező falvak népe vallásos hitének elmélyítésében. A mohácsi vész előtt egy följegyzés említi még Tamás dédesi perjelt, attólfogva azonban semmit sem tudunk Szentlélekről egészen 1755-ig, amikor »a rég elpusztult kolostorok jegyzéké«-ben szerepel. Valószínű, hogy a törökvilágban pörkölték föl s állítólag Balassa Zsigmond, a diósgyőri vár ura romboltatta volna le 1540 körül. Vannak adatok azonban, amelyek azt igyekeznek bizonyítani, hogy a klostrom csak a tizennyolcadik század első felében lett lakatlan s került az enyészet karjai közé...

S mélyet sóhajtott a vezető-tiszt:

— Ennyi az, amit mondhatok nektek, fiuk...

S kiléptek a fák és bokrok közül. De ugyanabban a szempillantásban nagyot kiáltott Jánoska:

— Ede bácsi, tessék nézni, cserkészek vannak ott!

Ekkor jöttek csak rá, hogy táborozó cserkészek közelébe értek. Szemközt, a forrástól hegyoldalnak nyúló pázsit félmagasságában, a szélső fák közül zászlócska kandikált ki s egy sátor oldala látszott. Itt-ott élénk nótaszó avagy egy-egy kiáltás vert át a csöndön...

Mert ezekben a napokban a csonka ország minden tájain megindult a tábori élet: a Duna és az Ipoly partján, a messzire kéklő Dunántúl erdeiben, a Balaton szélén, a Tisza maradék-nádasainak mentében, a zempléni sátorhegyek zegzugosai mögé megbújva a világ elől... Harsány kedvben szálltak vakmerő dalaik s napok óta nyüzsögtek, a tábori mun-

kától elfoglalva... Az Új-Magyarország kint élte napjait Istennek nyílt ege alatt!

Öt perc múlva a tábor felé kapaszkodtak már öten. A táborparancsnok ugyanis messziről ráismert az országos vezető-tisztre s eléjesietvén, tisztelegve adta le jelentését. Érkezésük hírére mindenki köréjük sereglett s elsősorban Jánoskát ujjongták körül, aki tisztelettel bár, de kijelentette a vezető-tisztnek, hogy ő egyelőre nem megyén tovább, hanem itt marad, miután táborban soha nem volt s ettől eltekintve is alig bírja már a lábát... Volt ott ismerkedés aztán!

De a nagy barátkozásnak hamarosan végét szegte a vezető-tiszt, aki először a tábort tekintette meg s tett néhány találó észrevételt emberekre és dolgokra s akkor kiadta a parancsot:

— Fel, az Örvénykőre!

Többen ajánlkoztak a tábor cserkészei közül is, hogy csatlakoznak a vezető-tiszthez, Bozzay Palihoz meg Tóth Gyurkához az alig háromnegyedőrai útra, Jánoska viszont önként visszamaradt a táborban. A reménybeli cserkészapródot a vezető-tiszt a táborparancsnokra bizta, miközben mosolygott. Tisztában volt vele tudniillik, hogy Jánoska azért tette le hátizsákját olyan szívesen, mivel játszani szeretne... Is-tenem, több, mint két hét óta nem akadt már játszópajtása!

Ők nekivágtak aztán vagy tizenketten s háromnegyed óra múlva ott álltak az Örvénykő csúcsán, egy iszonyú szakadék szélén... A kilátás olyan volt innét, mint még a Kékesről sem. Közvetlenül a lábaik alatt terült szét a leláncolt Észak-Magyarország s valamennyien meredt szívvel álltak meg ezelőtt a

kilátás előtt.. Akkor egyszerre északnyugati irányba mutatott karjával a vezető-tiszt s felkiáltott:

— Fiuk, a Tátra!

Csakugyan, a Magas-Tátrát látták szívfájdító fenségében ... A délelőtti nap fényében élesen rajzolódt ki az égre minden körvonala, mialatt havas vállai fel-felvillogtak. Olyan volt az, mintha villámokat szórt volna haragjában... Nézték-nézték Magyarország határhavasait... Addig nézték, míg könnytől nem lett nehéz a szemök...

Akkor beszélni kezdett a vezető-tiszt, a meghatottságtól fojtott hangon:

— Fiuk, mi most két hét óta Maradék-Magyarország legszebb helyeit járjuk. Vannak persze más szépségei is. Kőszeg mellett, az Irottkőről beláthatni az elszakított nyugati végeket... Battonya mellől szivszakadían lehet elmerengeni a világosi hegyeken, amelyek Erdély elővédjei... Börzsönyig odakélik a zólyomi hegyvonulat s még azok háta megöl is a megölt tótság hegyláncai... A Magas-Tátra pedig fölvilámlik, ha a Mátra vagy a Bükk ormairól nézünk vissza feléje...

Megállt keveset, mintha a megindultságával viaskodott volna, majd ezt mondta a halálos csöndben:

— Fiuk! Szép ez a Töredék-Magyarország is, de százszor szebb minden, ami elveszett... Egyszer megindulunk még valamennyien: nagyapák, fiak és unokák, hogy visszavegyük, ami a miénk.. Hát soha ezt ne feledjétek! Mert ha elfelejtjenők egyszer, hogy visszavár bennünket a Gerlachfalvi- és Lomnici-csucs, a Verhovina, a Negoj és a Bucsecs, akkor végünk lenne.. Soha többé nem engedne föltámadnunk az Isten!

Ott álltak tizenketten előrszegett arccal, levett

kalappal s megbűvölten meredtek a Tátrára. A Tátra pedig szakadatlanul villámlott aközben.

Lefelé bandukoltak újból négyen: a vezető-tiszt, Jánoska, Bozzay Pali meg Tóth Gyurka. Ómassa felé ereszkedtek vissza. De most már azzal a tudattal, hogy egy-két napon belül hazafelé zúg el velük a vonat.

A tábor cserkészei közül többen elkísérték őket jódarabig. Aztán elváltak egymástól. A visszamarakok háromszoros huj -huj -hajrá!-t kiáltottak rájuk, amire cserkészüdvözléssel feleltek, ők négyen azután is visszatekintgettek még s olyankor a kalapjaikkal lengtek búcsút egymás felé.

Jókor délután Ómassán voltak újból.

Itt lerakodtak a Schmitt bácsi liliputi-kocsmájának pirinyó udvarán, hogy megpihennek keveset. A vezető-tiszt azon tűnődözött éppen, hogy ittmaradjanak-e éjszakára, avagy továbbmenjenek Lillafürednek, amikor nagyot kurjantott Jánoska:

— Jön Bandi bácsi, meg Pista bácsi!

S azzal, mint a puszkagolyó, már vágatott is két közeledő turista felé. Súlyos hátizsák alatt közeledett a két ismeretlen ember. Az országos vezető-tiszt annyit látott csak, hogy a két turista lehajlik Jánoskához s mialatt egyikük a lefogyott kiscserkész-leölt arcát simogatta, a másik megölelte szeretettel.

Kiderült a bemutatkozásnál, hogy Bandi bácsi az egyik miskolci gimnázium tanára, Pista bácsi meg országoshírű csellóművész, különben sógorok egymás-közt. Jánoska apja régi barátja volt a két sógor-turistának s megkérte őket levélben, nézzenek utána

keveset a Bükkben, nem kergette-é meg a fiát valami medve, esetleg mókus? Nekivágott erre a két sógor, természetesen sok-sok süteménnyel a hátizsákban, melyet a feleségeik készítettek sebtiben Jánoska számára. Mert tudták jól, hogy gyöngé oldala a sütemény.

—Nem fáradtál el a hosszú utón, öcsém? — kérdezte Pista bácsi.

—Egy kicsikét, de nem nagyon, — felelte illetudóan Jánoska.

—Erre aztán Bandi bácsi ütött a vállára:

—Mondhatom, hogy még egy másik ilyen hét-esztendőös leendő fővezér nincs több Magyarországon f

—Igenis, Bandi bácsi, kérem szépen... De nem tetszik tudni, hogy van az édesapám, édesanyám, meg Ági?

Egyszerre mondták mind a ketten:

— Nincs semmi bajuk, hála Istennek! Csak igen várnak haza, mert nagyon-nagyon szeretnének már látni...

— Holnapután estére otthon leszünk, — szolt közbe a vezető-tiszt, aki abban a pillanatban ért oda s adott kezet az utánuk nyomozott két sógornak.

Egy-két percen belül összebarátkoztak valamennyien. S akkor a Schmitt bácsi kocsmája udvarán, a kecskelábú asztal mellett, kiteregették a sok süteményt meg szárazkolbászt, amit Miskolcra hoztak magukkal. A találkozás öröme némi borocskát is rendeltek a csaplárosnál. Jánoska persze szódavizet kapott mindössze.

Nagyszerű hangulatban telt el a délután egy része s erre a másfél órára sokáig visszaemlékeztek azontúl is.

Beszéd közben Jánoskára nézett Bandi bácsi:

— Az én Andris fiam, akit Fityerának hívunk odahaza, szintén velünk akart tartani, hogy minél előbb kezét szoríthasson veled, barátságának és elismerésének jele gyanánt...

— Hát mért nem tetszett elhozni, Bandi bácsi?

Bandi bácsi jókedvűen mondta:

— Mert ő annyira apró legényke még, hogy ki sem látszik a földből. De majd megismerkedtek nálunk. Mert remélem, jóbarátok lesztek.

— Igenis, Bandi bácsi, — s szippantott egyet az orrán.

Azon kapták magukat, hogy a vezető-tiszt nesz-telenül eltűnt a soraikból s amire körülnéztek volna, látták, hogy valamivel odébb, a Garadna-patak füves szélén falusi nebulóknak mesélget odaadón, megfledkezve magáról és a világról. Itt-ott édes kacagás vert föl az apróságok karéjában, néhány összeverődött öreg viszont jókedvűen csóváltatta a fejét, annyira tetszett nekik, amit most hallottak.

A két sógor, Bozzay Pali meg Tóth Gyurka meghatottan figyelt arrafelé, miközben Jánoska a sütemények között vitt végbe szertelen pusztítást.

Abban a pillanatban megértettek mindent.

Mert ki nem téphető álma volt az országos vezető-tisztnek, hogy csak akkor lesz nyert ügye a cserkészetnek, ha a falut is maga mellett fogja látni. Ahol csak szerét ejthette, ottermett a falusi legénykék és apró kisasszonyok között, mesét mondott nekik a cserkészet bűbajos világáról, amit szájtátva figyeltek e babszemjankók, velük dalolgatott, soha nem hallott nótákra tanítgatván őket, velük bukfencezett s az ártatlanságok társaságában gyerekké vált maga is. Égő képzeletében pedig látta, egyre látta a közeli

jövőt, amikor egyetlen nagy cserkész táborban lesz Magyarország minden ifjúsága.

Bandi bácsi félhangon szóit maga elé:

—Csodálatos lélek ez az ember..

—Az, — mondta rá Pista bácsi, a sógor.

.. Félóra múlva vígan meneteltek már az országúton, a zúgó Garadna mentén.

És itt kevés elmondani valónk van már mind-össze.

Újabb félóra múlva igézettől eltöltve álltak meg a Hámori-tó szélén, látták azt a tündérpalotát Lillafüreden, mely az ország pénzén épült; megbámulták a Szinva vízesését, a keskeny és hűvös lillafüredi völgyben néhai tudós Hermán Ottó villáját s jóidőt töltöttek el a Szeleta-barlangban, az ősember egykori tanyáján.

Aztán Miskolc felé indultak meg a hegyi vasúton. S este kilenckor Bükkország fővárosába értek. Itt a vezető-tiszt, Bozzay Pali meg Tóth Gyurka a turisták szállójába tért meg, Jánoskát ellenben magukhoz kérte ki Bandi bácsi. Már csak azért is, hogy személyesen is megösmerekdhessék Andriska-fiával, már-mint a kis Fityerával.

A vezető-tiszt még akkor este táviratot küldött a feleségének, Jánoska édesapjának, Bozzay Pali meg Tóth Gyurka szüleinek, értesítvén őket, hogy ekkor és ekkor fognak elérni Budapestre, gyalogosan. Gödöllő felől pedig.

UTOLSÓ FEJEZET

Hazafelé... Hazafelé...

A miskolci vendéglátó egy nap után Budapest felé vágtatott velük a gyorsvonat Elhagyták már Hatvant s Aszód felé közeledtek. Tíz óra lehetett ekkor délelőtt.

A vezető-tiszt kinézett az ablakon s így szólt:

— Gödöllőn kiszállunk, az állomásnál nyomban átülünk a cinkotai villamosra s valószínűen csak Kerepesen szállunk ki megint. Úgy illik, hogy onnét gyalogszerrel tegyük meg a végső útszakaszt hazánk fő- és székvárosáig.

Jánoska fölfigyelt:

—S fognak-é várni bennünket valahol?

—Azt hiszem, testvér, — bólintott a parancsnok.

— A táviratban pontosan jeleztem, hány óratájt és merről fogunk közeledni a pesti vámhoz.

Az az egy napjuk nagyszerűen telt el Miskolcon. Megtekintették a többi között a hatszázesztendős avasi református templomot, kint voltak az avasi temetőben, hol Dérynének, az úttörő magyar színésznőnek csontjai pihennek s levett kalappal álltak meg Kossuth Lajos szobra előtt. Itt megjegyezte a vezető-tiszt:

— Ez az ország legelsőnek felállított Kossuth-szobra s egyúttal az egyik legszebb Kossuth-szobor is.

Azt azonban már nem tudta a vezető-tiszt semmi hibája van a száműzött kormányzó bronzalakjának? Természetesen az egyik miskolci csizmadia fe-

dezte föl, akinek éles szemét nem kerülte el, hogy Kossuth csizmája hátul-varrott és nem kétfelől oldalt, minélfogva német-varrású a csizma. A fölfedezés nem lepett meg senkit, mivel mindenki tudta anélkül is, hogy a magyarhoni csizmadiák mind kitűnő kritikusok, lévén a voltaképpeni kritikusok egytől-egyig csizmadiák.

Miskolcon Jánoska eljátszadozott Bandi bácsi fiával, a kis Andriszal, akit Fityerának szólítottak a szülei s a búcsúzásnál sírigtartó barátságot fogadtak egymásnak.

Jánoska azzal adott kezet fiatalabb kenyerespajtásánali:

— Majd írok neked, Andriská!

Andriská azt felelte rá, hogy helyette az édesapja fog válaszolni. Ő ugyanis apró legény volt még s ezokból nem sajátíthatta el egyelőre a betűvetés alapelemeit.

Most tehát hazafelé zúgott velük a gyorsvonat.

Gödöllőn csakugyan leszálltak, valamivel később a helyiérdekű villamosra ültek át s féltizenkettő után ráléptek a pesti nagy országútra. Kerepesnél.

Először ettek valamit, ezúttal utoljára az egymás társaságában. Közelről fölkéklettek már a budai hegyek, elmosódó körvonalaiban látták a gellérthegyi citadellát, a Várat, a Szent István-bazilika kupoláját s a város szélei körül a gyárkémények kormos füstjét. Csaknem egy óra volt már délután, amikor felállt a vezető-tiszt:

— Indulás, fiúk!

Fölszedelődzködtek s nekivágtak mégegyszer. Hazafelé.. Hazafelé...

... Pest városában pedig nagy készülődés folyt ugyanakkor. Jánoska mamája reggel óta süttött-főzött,

édesapja izgatottan járkált föl és alá reggel óta, Agneske viszont édesanyjának segítgetett, mialatt egyre sűrűbben sóhajtott föl:

— Bizonyosan éhes lehet már szegény öcsém!

Délután négykor itt volt az indulás ideje. S félóra múlva a gödöllői villamosvasút állomásával szemközt várakoztak már, közel a keleti pályaudvarhoz.

De várakoztak ott akkorára mások is. Egy nyurga és élénk fiúcska a mamájával, meg a nagymamájával. Kiderült azonnal, hogy a ficáncoló legényke senki más, mint Csongor, az országos vezető-tiszt fiacskája. Hamarosan összeismerkedtek s Csongor mamája a legnagyobb elismeréssel nyújtott kezét Jánoska mamájának:

—Az uram elragadtatva írta többször is, milyen pompás fickó a fiad!

—Csak itthon lenne már! — sóhajtott fel a Jánoska mamája.

Később Bozzay Pali meg Tóth Gyurka szülei érkeztek ki. S vártak-vártak valamennyien.

Széles ut a pesti országút.. . Azon fut be a helyiérdekű villamos Gödöllő és Rákosszentmihály felől, gépkocsik, teherautók, szekerek, magánosojk járnak rajta ki és be. Mégis úgy öt óra tájt feltűntek rajta hőseink, mert Ágneske magánkívül kiáltott fel:

— Ott jönnek!

Csakugyan négyen közeledtek a messzeségből. Egymásmelleit jöttek, szélről egy olyan babszemjankó, aki alig ért föl csípőjéig a másik háromnak. S Jánoska mamája egyszerre könnyezni kezdett:

— Kisfiam... Kisfiam...

Mindenki meghatottságot érzett.

Azok pedig jöttek... Negyedóra múlva jól ki lehetett venni mind a négyüket. Jánoska cingár lett, mint

egy agár s fekete, mint a szerecsen. Édesanyja sírdogálva ismételtette:

— Fiacskám... Fiacskám...

Jánoska ugyanakkor fölívta a fejét s kemény tartásban közeledett az országúton, hadd bámulják meg a nagyok!

Hanem ezt már a kisenje sem birta tovább. Eléjeszaladt s mialatt fölsírt, lehajolt hozzá s átölelte, így maradtak sokáig.

Hogy mi volt ott aztán, talán jobb hallgatni róla... Úgysem lehetne azt elmondani. Mialatt a nénik sírvafakadtak, Ágneske az öccsét tapogatta végig:

—Nincs semmi bajod, kedves egy öcsém?

—Én fiu vagyok és nem jány! — válaszolt túltengő önérzettel a fiatalember.

Ahogy lecsillapodtak volna valamennyire, az országos vezető-tiszt Jánoskához fordult:

— No, testvér, a legnagyobb mértékben meg vagyok veled elégedve, mert kemény próbát álltál ki. Ezért kivételesen megengedem neked, hogy viselhéd a cserkészapródi egyenruhát.

— Igen szépen köszönöm Ede bácsinak, — hálálkodott a mindenre elszánt tökmag-alak. — Megáztat is köszönöm, hogy tetszett vigyázni rám. Bozzay Palinak meg Tóth Gyurkának is köszönöm...

Akkor az édesanyjára pillantott föl:

—Anyukám, van otthon káposztásgaluska?

—Van kisfiam, van, — nyugtatta meg könnyezve és mosolyogva az édesanyja, miközben szívükből kezdtek kacagni a többiek.

Búcsúztak egymástól. Jánoska édesapja köszönetet mondott jóbarátjának, az országos vezető-tiszt-

nek, Jánoska viszont kezét szorította legújabb barátjával, a kis Csongorral. Akkor négyfelé indult meg a négy csoport, autótaxikon. Jánoska elteltén mosolygott maga elé, hisz álmainak-álma várta odahaza: a káposztásgaluska.

Legalább négy tányérral.

Vége.

ISTEN VELETEK, HAVASOK!

Az utolsó hadgyakorlat volt ez e földi-létben., mert egy esztendővel reá, talán ugyanezen a napon, elfúlt lélegzettel rohant a tomasovi ligetes dombok irányába a tiroliak havasmászó bakancsú négy rege-mentje. Azóta is túlvilági mezőkön táboroznak az ősz-szes császár vadászok.

Abban az időben negyedik hete marsoltunk már a Dolomitokon: talán az egész tiroli hadtest. Csodagyogásúak voltak a nappalok, de még csodálatosabb fényűiek az éjszakák. Kétezer méternél is magasabban táboroztunk s alattunk villogva örvénylettek a felhők. Ezen a negyedik héten telehold volt éppen s beteg arcával ha felkészott a Drei Zinnen ijesztő szikla-csúcsai mögül s bánatos fényét széthintette az ormok* hágók és töredezett csúcsok felett, bénult szívvél ré-müldöztünk a soha nem látott, kísérteties tájon. Valamelyik havas tető-oldalán álldogáltunk ilyenkor, de az az érzés nyugtalanított örökösen, hogy valami vé-letlen folytán a túlvilágra találtunk áttévedni.

Havasok! Havasok!

Augusztus vége volt akkor, a békevilág visszahoz-hatatlan nyárutója. Azóta sem volt több hadgyakorlat

Egy-egy ijesztőfényű éjszakán ott álltunk előőrsön, teljes rüsztungban, valamelyik havas oldalában s ré-müldözni kezdtünk az éjszaka különös világ.tása miatt.

Mert alattunk felhők kavaroztak: mintha az óceán örvénylett volna. S ebből a nyugtalan tengerből mint mesebeli sziklarémek ágaskodtak ki a szőke csúcs-rengetegek ... Láttuk iszonyú tömegével a Marmolátát, hátunk megett — az olasz határszélen — a Cimone

delia Palla görbe gerincei tartották hátukon a fekete égboltot, melyen lobogva égtek a csillagok... A zengő felhőtengerből feloromlott a Latemar meg a Rosengarten, láttuk az innsbrucki havasokat s nyugat felé, a kerak hold lilaszínében, alig sejlett föl csak az Ortler, félig eldülve az égperem alá... És akkora meszszeségből, hogy odáig ellankadt a képzelet, nyugat felől, nyugat felől megállás nélkül villogott valami. Zsibbadozó szemmel nyugtalankodtunk afelé a világtáj felé, mert nem tudtuk, honnan ez az örök villódzás, melynek hangja nem volt.

A császárvadászok négy ezrede hetek óta kergette a többi havasi regementeket akkor. Nem volt megállás Tirol délkeleti szögletében fiatalságunk ama hetyke napjaiban.

A negyedik héten piheszakállunk nőtt már s a szívünk egyre-többször sajdult meg távoli hazánk után. Tudtuk, hogy egy hónap múlva ütni fog a szabadulás órája nekünk is. Egy-két napon belül kellett bekövetkeznie a lefuvónak, mely után leszerelnek a hároméves csontok s elismerése jeléül kezét nyújtván nekik a kapitány úr, hazamehetnek. Minekünk azonban, önkénteseknek, szolgálni kellett még egy hónapot... Akkor már megsúgták bizalmasan, hogy a tizenkettedik hónap utolsó estéjén, capistrágnál, valamennyi kürtös ki fog állni a kaszánya elé s tiszteletünkre elfűjják mégegyszer a takarodót. Tizenhat hornyista egyszerre... Akkor aztán indulhatunk mi is.

Szívszakadtan vártuk azt a pillanatot. De addig a havasokon táboroztunk még s kergettük a képzelt ellenséget avagy mi loholtunk előle, hogy dühös bakancsaink alatt felporzott a hó... Olykor-olykor lavínák dörgése állította meg a szívünk verését.

Olykor-olykor megláttuk padig a Trient felől északi tájaknak elzúgó gyorsvonalat s ilyen alkalmakkor szinte a lábunkról vert le a nehéz hazavágákozás.

Azazhogy nem zúgott az a gyors: alig mászott csak. Mert felül táboroztunk a kétezer méteren s ekkora magasságból olyannak tűnt fel mindössze az a trienti gyorsvonalat, mint egy szürke kis hernyó, amelynek pirinyó pipácska van a szájában s néha kicsike-kis füstöt bodorit a pipácskából. Tudtuk, hogy öt hét múlva ez a vonatocska fog hazafelé vinni mindnyájunkat. A németeket Karintiába, Salzburgba, Felső-ausztriába, a lengyeleket Galíciába, a ruténeket Bukovinába, a horvátokat Horvátországba, a magyarokat Nagymagyarországra...

Egy-egy kurta pihenőnél, mialatt csattogó fényben lángoltak a Dolomitok fantasztikus és tébolyító oromalakulatai, megigézve álltunk meg fejfájdító szépségeik előtt. Felülről égetett a nap, alulról hidegben perzszelt a hó s közbe-közbe riadtan kaptuk föl a fejünket, amint — messzebb valahol — lavinák dörgésétől remegtek össze a havasok. Mintha ezer ágyú dörgött volna szakadatlanul.

Abban az időben történt, hogy Füle Péter önkéntes kivételesen szabadságot kapott három napra. Ceglédre kellett utaznia sebtiben vagy hova is. Nagy dolognak kellett esnie odahaza, ha manőverről engedték haza Füle Pétert. Valami közeli hozzátartozója halhatott meg Cegléden.

Nem tudom... Nem tudom .. Olyan régen volt s egykori katonaemlékeim kifakultak azóta.

Negyednapra újból köztünk volt Füle Péter. Sapkája hegyesen biggyedezett most is, de ő maga nem legénykedett többé. Ahelyett valami névtelen szomorú-

ságot lehetett fölfedezni a szemében.. Hamarosan kiderült, hogy miért?

Egy ebéd után, amikor alig választott el két-három nap a lefuvótól, egy havasi falucskában pihent meg kevés időre az ezred. Abban az időben másfélhete se mosdottunk talán rendesen s egy tiroli házacska szobájában gyülekeztünk össze magyar önkéntesek. Vagy tizenketten... És megtudtuk akkor, mi nyomja a kedélyét annyira Füle önkéntesnek.

Egy új dalt hozott magával hazulról: az készítette annyi merengő búra.

Füle Péter nem késett sokáig, hanem — mialatt mi többiek halkán beszélgettünk szétszórva a szobácskában — megigazította fején a sipkát s rákezde, némi szomorkodással:

*Katonának kell menni a legénynek,
A gazdagnak csak úgy, mint a szegénynek...*

Mi többiek abban a pillanatban fölfigyeltünk a bánattól roskadozó dalocskára, amelynek egy-egy foslánya mintha küszködő gyermekkorom emlékein át sirt volna fel hozzám akkor, a hazámtól oly távoleső havasokon. S abban a pillanatban valamennyi magyar önkéntesnek lecsuklott a feje, mert megéreztük, hogy n&gy igazság van a katonadalban. Csupán csak Barvitzius Ferdinánd nem jött zavarba, hanem a harmadik sornál, — ámbár ő is először hallotta a nótát, — példátlan vakmerőséggel tercelni kezdett. Azért volt pedig vakmerőség a vállalkozása, mert Barvitzius botfűlű volt, a harmadik sortól kezdve mindazáltal tercebe fogott, szemrebbenés nélkül. Gyöngéje volt a tercelés:

*De a gazdag kiváltja,
Kéthónapos korára,
Szegény legény három évig katona..*

Akkor már viharos kardalban fűjtük valamennyien s valami szelid bánattal mégis. És mialatt egyesek szemrehányó pillantást vetettek Barvitzius Ferdinándra, hogy hagyja már abba azt a hamis tercet, Rácz Gyuszi pajtásunk, aki setét tömött bajuszát tiszaujlaki pedróval fente meg minden alkalommal, félkönyökkel most is az asztal lapjának támaszkodott neki s basszusban morgott. Rácz Gyuszi pajtásunk kemény csatározásban állt immár tizenegy hónap óta a német nyelvvel, amelyet silánynak tartott és megvetett.

— Micsoda nyelv az, amely háromszor oly hosszsan fejezi ki magát, mint a magyar? — kiáltott föl gyakran. — Azt mondom, teszem azt: »öcsém«. A német ezzel szemben így írja körül: »mein jüngerer Bmder«. Igazán komikus!

Ezokból nem is fordított különösebb gondot az elsajátítására.

Most az asztalra nehézkedve fűjta ő is az új nótát, mialatt — képzeletben — a Nyírség fehér ligetesei között bolyongott, ahol is egy kislány várt reá megható hűséggel.. Ott vitte a dalt — nyolc hanggal följebb — Egyed önkéntes, akit csak Bugacznak szólítottak egymás között, ugyanakkor padig csattogni kezdett a hangszálaival Oláh Dani, akinek fülei nem simulván szorosan a koponyájához, egyike maradt mindvégig a legkirívóbb bundásoknak... Szilajon vitték mind régi ifjúságuk dalát! Tenorban szárnyalt Roncsik önkéntes, aki olyan hosszú volt, akár a jegenye. Ezúttal ő is letett szakadatlan évődéseiről, mert őt is szívensújtotta a dalocska, amelyet Füle Péter szedett föl Cegléden vagy hol is... Külön-világ volt a magyar önkéntesek világa Tirolban és most, hogy tizenegyedik hónapja nem láttuk már apánkat-anyánkat, hanem szörnyű marsok közt jártuk a havasokat, érzékenykedő szívvel éreztük valamennyien, hogy jó lenne már hazamenni.

Szállt a dal, merészen és bánatosan. Már vagy negyedszer ismételtük azt a versét, melyben a távozó

regruta megköszöni édesanyjának a nevelést s azzal int búcsút feléje, hogy nem eszi többé a kenyerét, mert ezentúl kerek három évig I. Ferenc József biztosít neki kosztot, kvártélyt és öltözetet, beleszámítván az alsóruhát is. Ingyen pedig.

Elhalt egyszer a búcsúzó katonák nótája és mi hallgattunk egy sort, miközben magunk elé néztünk valamennyien.

Megszólalt egyszer Vághy önkéntes, aki a legapróbb termetű volt a császárvadászok 2-ik számú ezredében:

—Fiuk, hol maradt el megint Gruber Nándi?

—Fogdában ül, — válaszoltak egyszerre öten is..

—Még a tizenkilencedik napon is?

Ujabb öt önkéntes helyeselt:

—Úgy van... Még a tizenkilencedik napon is!

A válasz minden tekintetben földte a valóságot.

Gruber Nándi pajtásunk tizenkilencedik napja nyögött már egyesben, noha nagymanőveren lettünk volna egyébként. A napnak nem minden szakában ült persze, hanem olyankor csupán, ha raszt következett. Mihelyt gúlába raktuk a fegyvert, föltéve, hogy a pihenő tartama egy órát tett ki legalább, Hosztalek, a tovább-szolgáló őrmester már intett is Gruber Nándinak:

— Alsó, gema!

Azazhogy: gyerünk csak! És mert előírászerű egyes nem akadt a havasok között, a legközelebb-eső sertésölbe zárta be.

A zárkanak előzményei is voltak persze.

Történt ugyanis, hogy két nappal a manőverre való indulás előtt a laktanyának abba a szobájába talált benézni Hosztalek őrmester úr, amelyikben Gruber önkéntes is tanyázott, ahol is sas-szeme fölfedezte nyomban, hogy baj van a Gruber pajtás komótcipőivel. A két komótcipő ugyanis ahelyett, hogy tiszteligj!-állásban lett volna elhelyezve az ágy alatt, harmincfokos szög alatt hevert, egymáshoz viszonyítva.

Hosztalek őrmester úr a legnagyobb zavarban nézett hol a két cipőre, hol Gruber önkéntesre, mert ilyen gyalázatos szubordinációszerleccungot soha még nem tapasztalt eráris-zupán kihúzott eddigi életében. Meglepetésében alig tudta kinyögni:

—Mi ez, Einjáhriger Gruber?

—Ez? — kérdezte vissza fidélisen Gruber pajtás. — Ez a *rafill-allás*, őrmester úr.

Igazat mondott. Mert a két cipő csakugyan *pihenj* állásban volt odavetve az ágy alá.

Hej, villant erre a szeme Hosztaleknek:

— Hallja-e, az ilyen felelet mégis csak komizsági Holnap kihallgatásra!

Hej, kiáltott erre Gruber önkéntes is, mert nagy hányavetiség volt benne azon a régi nyárutón. Ő ugyanis maturai-bizonyítvánnyal rendelkezett s ezzel szemben egy őrmester legfeljebb ha négy elemít végzett. Ordított hát, magából-kikelten:

— Kuss, vacok alak!

S mivel az őrmester, meglepetve a példátlan föllépéstől, suttyomban igyekezett visszavonulni, Gruber vérszemre kapott. Kilépett a folyosóra s úgy üvöltött az őrmester után, hogy zengett a laktanya!

— Majd orron-fricskázok még én egy ilyen srácot!

Mert pesti származású volt Gruber Nándi s azokból használt »srác« kifejezést a »fickó« helyett. Hosztalek őrmester úr morva lett volna ugyan, ám magyarul is értett, mivel azelőtt hosszabb ideig feküdt ezredével Magyarországon is. Okos ember létére azonban lenyelte a sértést.

Hanem hogy mi volt ott másnap déltájt, Seregeknek Ura!

A rapporton szablyát rántott a kapitány úr s az első másodpercben össze akarta kaszabolni Grubert, aki tátozott, mint parton a ponty. Valahogy azonban erőt vett magán azért s egyesbe csukatta megfontolatlan bajtársunkat. Bizonytalan határidőre pedig. Így

esett, hogy még a nagy manőver tizenkilencedik napján is vasban húzott ki minden szabadidőt Gruber Nándi esillagnélküli egyévi önkéntes-bajtársunk.

Azon a régi nyárutón, mikor a Dolomitok valamelyik havasi falujának egyik házacskájában gyűltünk össze néhányan, magyar önkéntesek, régen-régen elhalt már a katonadal, melyet Füle Péter hozott magával Ceglédről vagy honnét is. Lecsuklott fejvel néztünk magunk elé a havasi házikóban, mert a szívünk igen-igen vágyott hazafele.

Aközben ránknyitott lomhán Gruber pajtásunk, miután kieresztették az egyesből. Ez viszont annyit jelentett, hogy rövidesen sorakozót fűjnek a kürtösök s negyedóra múlva újból kezdődnek a hadijátékok. Akkor nekilátunk megint a lihegésnek, hogy lábunk alatt felporzik az augusztusi hó.. •

Úgy is lett.

Negyedórán belül dühösen kapaszkodtunk már a sziklák között s hegymászó bakancsaink csikorogtak. Mélyen alattunk kavarogtak a fellegek s e felhő-oceánból mint túlvilági sziklarémek ágaskodtak ki a Marmolata, a Drei Zinnen, a Rosengarten, a Late-mar, a bregenzi havasok ormai s messze nyugaton, félig a fellegekbe dülve hanyatlott el az Ortler... Négyezer méter magasságban.

Havasok, havasok, soha nem látlak már többet!

Messze valahol lavinák dörögtek elmosódva, még messzebből halaványan dongott az ágyú s mi huszonkét esztendővel a vállunkon és a veritéktől remegve kapaszkodtunk a láthatatlan ellenségnek. Utolsó nagymanővere volt I. Ferenc József császárnak és királynak, mint legfelső Hadúrnak... Köröskörül azalatt szikrázva vert a hó s a zengő fényben ujjongtak a havasok...